



ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
Τμήμα Γεωγραφίας
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

‘Εφαρμοσμένη Γεωγραφία και Διαχείριση του Χώρου’
Κατεύθυνση: Ευρωπαϊκές Πολιτικές, Σχεδιασμός και Ανάπτυξη του Χώρου

**ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ ΚΑΙ ΝΕΕΣ
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ: ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ
ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΚΕΡΚΙΝΗΣ ΣΤΗΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΕΡΡΩΝ**

Διπλωματική εργασία του Στυλιανού Σταυριανάκη

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013



ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
Τμήμα Γεωγραφίας
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

‘Εφαρμοσμένη Γεωγραφία και Διαχείριση του Χώρου’
Κατεύθυνση: Ευρωπαϊκές Πολιτικές, Σχεδιασμός και Ανάπτυξη του Χώρου

**ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ ΚΑΙ ΝΕΕΣ
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ: ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ
ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΚΕΡΚΙΝΗΣ ΣΤΗΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΕΡΡΩΝ**

Διπλωματική εργασία του Στυλιανού Σταυριανάκη

Επιβλέπων Καθηγητής
Απόστολος Παπαδόπουλος

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου, κύριο Απόστολο Παπαδόπουλο για την καταλυτική συμβολή και καθοδήγησή του καθ' όλη την διάρκεια της εκπόνησής της, τους συμμετέχοντες της έρευνας και τέλος την οικογένεια μου για την αμέριστη στήριξη που μου παρείχε όλο αυτό το χρονικό διάστημα, χωρίς την βοήθεια των οποίων θα ήταν αδύνατο ένα τέτοιο εγχείρημα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	3
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΧΑΡΤΩΝ & ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	8
ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ & ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	10
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	11
ABSTRACT.....	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	12

ΜΕΡΟΣ 1^ο ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Η έννοια της υπαίθρου.....	14
1.2 Η τυπολόγηση της υπαίθρου.....	15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Διαχρονικά προβλήματα και Προκλήσεις της Ευρωπαϊκής Υπαίθρου.....	18
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Ανάπτυξη της υπαίθρου

3.1 Η έννοια της αγροτικής ανάπτυξης.....	19
3.2 ΕΕ και Ανάπτυξη της Υπαίθρου.....	20
3.2.1 Η ΚΑΠ/ Πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης.....	20
3.2.1.1 Η κοινοτική πρωτοβουλία Leader	22
3.2.1.2 Η Συμβολή της ΚΓΠ στην δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης και στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο.....	23
3.2.2 Η Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ.....	24

3.2.2.1 Το πρόγραμμα INTERREG IV.....	24
3.2.3 Απασχόληση και Κοινωνική Πολιτική της ΕΕ.....	25
3.2.4 Η Ευρωπαϊκή Πολιτική για το Περιβάλλον.....	25
3.3 Η στρατηγική "Ευρώπη 2020".....	26
3.4 Κράτος – Λοιποί Φορείς και Ανάπτυξη της Υπαίθρου.....	26
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	
Ο πληθυσμός της Ευρωπαϊκής Υπαίθρου (Χαρακτηριστικά και προκλήσεις).....	28
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	
Η Απασχόληση στην Ευρωπαϊκή Ύπαιθρο.....	31
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο	
Νέες Ευκαιρίες Απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ύπαιθρο	36
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο	
Παραδείγματα Επιτυχημένων Στρατηγικών Τοπικής Ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ύπαιθρο.....	42
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο	
Η ύπαιθρος στην Ελλάδα και τα σημαντικότερα προβλήματά της.....	44
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο	
Ανάπτυξη της ελληνικής υπαίθρου.....	46
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο	
Ο πληθυσμός της ελληνικής υπαίθρου.....	48
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11^ο	
Η Απασχόληση στην Ελληνική Ύπαιθρο (Χαρακτηριστικά και προκλήσεις).....	50
 ΜΕΡΟΣ 2^ο ΕΙΔΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12°

Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

12.1. Γενικά χαρακτηριστικά Περιφέρειας.....	56
12.2 Η Απασχόληση στην Περιφέρεια.....	57
12.3 Τα προβλήματα της Περιφέρειας.....	58
12.4 Ευκαιρίες.....	59
12.5 Οι Γενικοί Στρατηγικοί Στόχοι και οι Αναπτυξιακοί Άξονες της Περιφέρειας.....	60
12.6 Αγροτική Ανάπτυξη.....	60
12.7 INTERREG IV.....	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13°

Δημοτικές Ενότητες Κερκίνης, Πετρισίου, Ηράκλειας

13.1 Γενικά Χαρακτηριστικά των πρώην Δήμων Κερκίνης, Πετρισίου, Ηράκλειας.....	62
13.2 Ειδικά Χαρακτηριστικά των πρώην Δήμων Κερκίνης, Πετρισίου, Ηράκλειας.....	64
13.2.1 Αγροτικές, Αστικές και Μειονεκτικές Περιοχές.....	64
13.2.2. Βασικές κατηγορίες χρήσης/ κάλυψη γης.....	64
13.2.3 Πληθυσμός.....	65
13.2.4 Απασχόληση.....	69

ΜΕΡΟΣ 3^ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14ο

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ, ΔΕΙΓΜΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

14.1. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΔΕΙΓΜΑ.....	72
14.2 ΣΗΜΕΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ-ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΘΙΣΤΟΥΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΛΚΥΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΟΥΝ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ.....	74
14.2.1 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	75

14.2.1.1 Η Λίμνη Κερκίνη.....	75
14.2.1.2 Η βιοποικιλότητα της περιοχής.....	75
14.2.1.3 Φυτικά είδη.....	76
14.2.1.4 Το Όρος Κερκίνη, Δύσωρο και το Οχυρό Ιστίμπεη	77
14.2.1.5 Γεωθερμία.....	77
14.2.2 ΤΟ ΙΕΡΟ ΗΣΥΧΑΣΤΗΡΙΟ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΑΚΡΙΤΟΧΩΡΙΟΥ.....	78
14.2.3 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	78
14.2.4 ΤΟΠΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ.....	79
14.3 ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	79
14.4 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	80
14.4.1 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.....	80
14.4.2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	83
14.4.2.1 Οικοτουρισμός.....	83
14.4.2.2 Θρησκευτικός τουρισμός.....	84
14.4.2.3 Πολιτιστικός τουρισμός.....	85
14.5 ΕΓΓΥΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	86
14.6 ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ- ΕΞΩΓΕΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	87
14.7 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΠΟΥ ΞΕΧΩΡΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	87
14.8 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ....	87

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15ο

ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.....	88
-------------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16ο

ΝΕΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ.....	95
---------------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17ο

ΦΟΡΕΙΣ Ή ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΣΥΝΕΒΑΛΑΝ ΣΤΗΝ ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ.....	98
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18ο

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥΣ.....	100
---	-----

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	101
--------------------------	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	107
---------------------------	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: Οδηγός Συνέντευξης.....	121
---	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Ερωτώμενοι – Φορείς.....	124
--	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ: Χάρτες

Χάρτης 1: Τυπολόγηση Περιφερειών NUTS3.....	125
---	-----

Χάρτης 2: Types of clusters.....	125
----------------------------------	-----

Χάρτης 3: Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές (ΛΕΠ).....	126
---	-----

Χάρτης 4: Ποσοστό της Απασχόλησης στον Πρωτογενή τομέα	126
--	-----

Χάρτης 5: Οι γυναίκες στην γεωργία στα Κράτη-Μέλη της ΕΕ το 2007.....	127
---	-----

Χάρτης 6: Κάλυψη γης στην Ελλάδα.....	127
---------------------------------------	-----

Χάρτης 7: Το Εθνικό Πάρκο της λίμνης Κερκίνης με τις ζώνες προστασίας του	128
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ: Σχεδιαγράμματα

Σχεδιάγραμμα 1: Κατανομή κοινοτικών πόρων 2007-2013 για την Ελλάδα.....	129
---	-----

Σχεδιάγραμμα 2: Στόχοι και Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης για την περίοδο 2007-2013.....	129
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε: Πίνακες

Πίνακας 1: De Facto Πληθυσμός Δ.Ε. Ηράκλειας, Κερκίνης και Πετριτσίου.....	130
--	-----

Πίνακας 2: Κατανομή της έκτασης της Ελλάδος στις βασικές κατηγορίες χρήσης /κάλυψης, κατά ΥΠΑ, νομό, δήμο ή κοινότητα.....	131
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ: Φωτογραφίες – Εικόνες.....	132
---	------------

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΧΑΡΤΩΝ & ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

1. Ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στις κυρίως αγροτικές περιφέρειες της ΕΕ-27 ανά ομάδες κρατών-μελών της ΕΕ (2007-2010).....	31
2. Η συνολική απασχόληση στον πρωτογενή τομέα και το μερίδιο της στη συνολική απασχόληση της ΕΕ-27 κατά την χρονική περίοδο 2004-2011.....	32
3. Απασχόληση των ανδρών και γυναικών ανά κλάδο δραστηριότητας στην ΕΕ το 2011.....	34
4. Ποσοστό ανεργίας (15-74 ετών) στην ΕΕ-27 βάσει του τύπου της Περιφέρειας.....	35
5. Παραγωγή ενέργειας στην ΕΕ.....	38
6. Παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (ισοδύναμη με χιλιάδες τόνους πετρελαίου) από την γεωργία (2004-2010) και την δασοκομία (2000-2010).....	38
7. Κατανομή δαπανών ΚΑΠ 2007-2011.....	47
8. Εξέλιξη απασχόλησης στο σύνολο της οικονομίας και στον πρωτογενή τομέα, 1998-2012.....	53
9. Εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας κατά αστικότητα, 1998-2012.....	54
10. Πραγματικός πληθυσμός 1981-2011.....	66
11. Νόμιμος πληθυσμός 1981-2011.....	66
12. Μόνιμος πληθυσμός 2001-2011.....	66
13. Μόνιμος πληθυσμός κατά ομάδες ηλικιών.....	68
14. Κύρια ασχολία μονίμως διαμενόντων με ελληνική-ελληνική και άλλη υπηκοότητα.....	69
15. Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας.....	70
16. Επάγγελμα εργαζομένων (2001).....	71
17. Αριθμός δωματίων και κλινών.....	84
18. Αριθμός θανάτων ανά έτος, Δημοτική Ενότητα Ηράκλειας.....	92
19. Αριθμός γεννήσεων και θανάτων ανά έτος, Δημοτική Ενότητα Ηράκλειας.....	92

ΧΑΡΤΕΣ

1. Περιοχές παρέμβασης ΑΞ.7Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ. (Ολοκληρωμένα ΥΠ.ΓΕ.).....	47
2. Διοικητική διαίρεση της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας.....	56

3.Γεωφυσικός χάρτης της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας.....	56
4.Δήμος Σιντικής.....	62
5.Δήμος Ηράκλειας.....	62
6.Περιοχή μελέτης.....	73

ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ & ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
Δ.Ε.	Δημοτική Ενότητα
ΕΓΤΠΕ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Γεωργικού Προσανατολισμού και Εγγυήσεων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛ.ΣΤΑΤ.	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΠΑΑ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης
ΕΠΠΕ	Ειδικό Παραδοσιακό Προϊόν Εγγυημένο
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΕΣΣΑΑ	Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης
ΕΣΥΕ	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος
Ha	Εκτάριο = 10 στρέμματα
ΙΧ	Όχημα Ιδιωτικής Χρήσης
Kg	Κιλό
ΚΑΠ	Κοινή Αγροτική Πολιτική
ΚΓΠ	Κοινή Γεωργική Πολιτική
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
Μ	Μέτρο
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Ο.Π.Α.Α.Χ	Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΓΔΜ	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
ΠΓΕ	Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη
ΠΟΠ	Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΕΚ	Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας
Σελ/σ.	Σελίδα
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη λειτουργία της ΕΕ
Συνεντ.	Συνέντευξη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα Διπλωματική εργασία αποτελεί μια απόπειρα αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά το ζήτημα της συγκράτησης του πληθυσμού στην ύπαιθρο και τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή της Ελλάδας, την ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Κερκίνης, η οποία εμφανίζει αρκετά ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά.

Η εργασία αυτή, απαρτίζεται συνολικά από τρία μέρη.

Στο πρώτο, γίνεται παρουσίαση και μελέτη ορισμένων βασικών εννοιών και χαρακτηριστικών τόσο της ελληνικής όσο και ευρωπαϊκής υπαίθρου που σχετίζονται άμεσα με το θέμα μας, βάσει της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας,.

Στο δεύτερο μελετώνται ορισμένα ειδικότερα χαρακτηριστικά της υπό μελέτη περιοχής, τα οποία σχετίζονται άμεσα με το θέμα της παρούσας εργασίας, ενώ στο τρίτο γίνεται παρουσίαση και ερμηνεία των αποτελεσμάτων της επιτόπιας έρευνας, η οποία διεξήχθη στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Στο τέλος της εργασίας, διατυπώνονται ορισμένα γενικά συμπεράσματα, καθώς και προβληματισμοί, σχετικά με τη συγκράτηση του πληθυσμού και την δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στην ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Κερκίνης.

ABSTRACT

This Dissertation is an attempt to illustrate the current situation regarding the issue of retaining the rural population in the countryside and the creation of new employment opportunities in a certain area in Greece and more specifically the broader area of Kerkin Lake, which displays several interesting features.

This study comprises of three main parts.

In the first part, some basic terms directly related to our topic as well as certain characteristics of both European and Greek countryside are mentioned, based on Greek and international literature.

The second part includes data and some particular characteristics of the study area, which are directly related to the subject of this study. The third part includes the presentation and interpretation of the results of the research conducted in the context of this study.

At the end of the paper some general conclusions and concerns are drawn, regarding rural population retaining in the countryside and the creation of new employment opportunities in the area of Kerkini Lake.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δεδομένων των προκλήσεων που καλείται σήμερα να αντιμετωπίσει τόσο η ευρωπαϊκή όσο και η ελληνική ύπαιθρος καθώς και των διαφορετικών κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών που επικρατούν στις επιμέρους χωρικές ενότητες της χώρας, η παρούσα εργασία έχει ως βασικό σκοπό την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή σχετικά με ορισμένες πτυχές των τρεχουσών δημογραφικών εξελίξεων σε συνδυασμό με βασικούς παράγοντες που τις επηρεάζουν όπως είναι η απασχόληση.

Στην εργασία περιλαμβάνεται το θεωρητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται το θέμα της, τόσο μέσω της ελληνικής όσο και διεθνούς βιβλιογραφίας (βιβλιογραφική επισκόπηση) με σκοπό τη σφαιρικότερη κατανόηση και αποσαφήνιση του θέματός μας καθώς επίσης και για τον μετέπειτα σχεδιασμό της επιτόπιας έρευνας.

Επίσης, περιλαμβάνονται τα αποτελέσματα της επιτόπιας, εμπειρικής έρευνας που διενεργήθηκε σε ικανό αριθμό εμπλεκόμενων φορέων. Το υλικό από τις προσωπικές συνεντεύξεις που ελήφθησαν στην περιοχή σε συνδυασμό με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ οδήγησαν στην αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης στην περιοχή που μελετάμε σχετικά με το κατά πόσον σήμερα παρατηρείται συγκράτηση του πληθυσμού στην ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Κερκίνης καθώς και δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης. Επίσης, στην παρούσα εργασία διερευνάται και η συμβολή της δημιουργίας των νέων ευκαιριών απασχόλησης στη συγκράτηση του πληθυσμού στην υπό μελέτη περιοχή.

Η επιλογή της συγκεκριμένης περιοχής για μελέτη, η οποία περιλαμβάνει τους πρώην Καποδιστριακούς Δήμους Κερκίνης, Ηράκλειας και Πετρισίου και πλέον τις αντίστοιχες

Δημοτικές Ενότητες των νέων, μεγαλύτερων Δήμων (μετά την εφαρμογή του σχεδίου Καλλικράτης), μόνο τυχαία δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί. Η εν λόγω περιοχή παρουσιάζει ορισμένα πολύ ενδιαφέροντα και μοναδικά ίσως χαρακτηριστικά.

Πέραν του γεγονότος ότι αποτελείται από πολυάριθμες αγροτικές Δημοτικές και Τοπικές Κοινότητες, βρίσκεται σε παραμεθόριο περιοχή με τμήματά της να βρίσκονται εντός προστατευόμενης περιοχής λόγω της ύπαρξης εκεί του σημαντικού υγροτόπου της Λίμνης Κερκίνης. Επίσης, η επιλογή του συγκεκριμένου σημείου αναφοράς δεν είναι τυχαία δεδομένης τόσο της σημαντικής συμβολής του στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής όσο και της προβολής που τυγχάνει τα τελευταία χρόνια. Ακόμη, η περιοχή παρουσιάζει ερευνητικό ενδιαφέρον και λόγω της ιδιαίτερης γεωμορφολογίας του εδάφους καθώς και των επικρατουσών κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών. Τέλος, στην περιοχή δεν εκπονούνται τακτικά μελέτες που να αφορούν ζητήματα που πραγματεύεται η παρούσα εργασία.

ΜΕΡΟΣ 1^ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Η έννοια της υπαίθρου

Γενικά μπορούμε να πούμε ως περιοχές της υπαίθρου, παραδοσιακά, σύμφωνα με τον Λ.Λαμπιανίδη, νοούνται εκείνες οι οποίες εξειδικεύονται σε δραστηριότητες εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων, όπως είναι πρωτίστως η γεωργία και η δασοκομία, καθώς και ακάλυπτες περιοχές (πχ. ορεινές περιοχές και βοσκοτόπια). Παρά ταύτα, όπως επισημαίνει και ο ίδιος, παρατηρείται δυσκολία ακριβούς προσδιορισμού των περιοχών της υπαίθρου¹ της Ευρώπης, κυρίως λόγω του σύνθετου και διαρκώς μεταβαλλόμενου χαρακτήρα της υπαίθρου καθώς και των ποικίλων και ετερογενών δομών της.

Επίσης, υποστηρίζεται η άποψη ότι οι παραδοσιακοί, αξιωματικού τύπου, χαρακτηρισμοί της υπαίθρου (πχ. «ο μη αστικός χώρος», ή «ο χώρος της γεωργίας και των φυσικών αξιοθέατων»), χαρακτηρίζονται έως και ανεπαρκείς στην περιγραφή της σημερινής σύνθετης πραγματικότητας της υπαίθρου και γι' αυτό το λόγο, κατά την τελευταία δεκαετία, έχουν τεθεί και υπό αμφισβήτηση (Λαμπιανίδης, 2004, σ.108-111).

Παρά το γεγονός ότι η βασική παράμετρος της έννοιας της υπαίθρου είναι η γεωργία (ως παραγωγική δραστηριότητα), πλέον δεν ταυτίζεται εξ' ολοκλήρου με αυτή καθώς σήμερα, η ύπαιθρος αποτελεί ένα χώρο στον οποίο μπορεί να υφίσταται η γεωργική παραγωγική δραστηριότητα παράλληλα με άλλες μη-γεωργικές δραστηριότητες ή/και μορφές χωρικής κατανάλωσης όπως είναι για παράδειγμα ο αγροτουρισμός και η διατήρηση του περιβάλλοντος, με την γεωργική δραστηριότητα να μην κατέχει απαραίτητως την πρωτοκαθεδρία (Γαπαδόπουλος, 2008).

Το 1997 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε μία έκθεσή της ανέφερε ότι σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν υπάρχει ένας κοινός ορισμός για τις αγροτικές περιοχές και ότι

¹ Ως «ύπαιθρος» εναλλακτικά, θεωρείται συχνά μια αχανής γεωγραφική έκταση στην οποία κυριαρχούν οι αγροτικές δραστηριότητες και οι φυσικοί πόροι, από την οποία οι πόλεις εξασφαλίζουν τρόφιμα καθώς και φυσικούς πόρους προκειμένου όχι μόνο να λειτουργήσουν αλλά και να αναπτυχθούν. Επίσης, εξετάζοντάς την από μια άλλη οπτική, αυτή εκλαμβάνεται και ως χώρος, όπου διατηρείται η πολιτιστική παράδοση, ένας χώρος που οι σχέσεις των ανθρώπων παραμένουν κοινοτικές και εκεί που παρατηρείται μια καλύτερη ποιότητα της ζωής (πχ. ηρεμία, χωρίς άγχος και ρύπανση). Οι δύο αυτές εικόνες μπορεί μεν να περιέχουν στοιχεία αλήθειας, αλλά σήμερα η κατάσταση έχει αλλάξει ριζικά. (Μαραβέγιας, 2007)

Επίσης, έχουν ειπωθεί και ορισμοί για τον χαρακτηρισμό των αγροτικών περιοχών όπως είναι «οι χώροι όπου οι άνθρωποι περνούν το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου εργασίας τους σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις» (IFAD, 2001, σ.17 στο Ashley and Maxwell, 2001) ή εναλλακτικά «εκεί που η γη είναι άφθονη και σχετικά φτηνή» (Wiggins και Proctor στο Ashley and Maxwell, 2001) και πλήθος άλλων.

τα κράτη μέλη έχουν αναπτύξει τους δικούς τους ορισμούς, συχνά βάση κοινωνικο-οικονομικών κριτηρίων και οι οποίοι όμως είναι αρκετά ετερογενείς και δεν μπορούν να εφαρμοστούν καθολικά (EC,1997,σ.7).²

Συμπερασματικά πάντως, φαίνεται ότι για την διατύπωση των παραπάνω ορισμών της έννοιας της υπαίθρου λαμβάνονται υπόψη, πολλά και συχνά διαφορετικά μεταξύ τους χαρακτηριστικά της υπαίθρου -κριτήρια, τα οποία δεν οδηγούν σε έναν καθολικό και κοινά αποδεκτό ορισμό.

Τέλος, κριτική έχουν δεχθεί ακόμη και οι προσπάθειες ορισμού των εν λόγω εννοιών.³

1.2 Η τυπολόγηση της υπαίθρου

Αν και έχουν γίνει πολλές προσπάθειες τυπολόγησης της υπαίθρου, συχνά γίνεται αναφορά στις δύο που έχει επιχειρήσει ο ΟΟΣΑ. Η μεν πρώτη, εξετάζοντας τον βαθμό ενσωμάτωσης των τοπικών οικονομιών στην εθνική και παγκόσμια οικονομία, διακρίνει τρεις κατηγορίες τοπικών οικονομιών, τις απομακρυσμένες, ενδιάμεσες και οικονομικά ενσωματωμένες περιοχές (Παπαδόπουλος, 2004), ενώ η δεύτερη, εξετάζοντας την πληθυσμιακή πυκνότητα, διακρίνει δύο βασικές κατηγορίες κοινοτήτων, τις αγροτικές και τις αστικές και τρεις κατηγορίες περιφερειών, τις κυρίως αγροτικές, τις σημαντικά αγροτικές ή ενδιάμεσες και τις κυρίως αστικές περιφέρειες (regions) (OECD,2010, σ.2-3).

Ωστόσο, σήμερα, μετά και τις πρόσφατες εξελίξεις όσον αφορά το εν λόγω ζήτημα, σύμφωνα με την έκθεση με τίτλο “Rural Development in the European Union, Statistical and Economic Information Report 2010” και την επίσημη ιστοσελίδα της Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>), το 2010, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμφώνησε σχετικά με μία νέα τυπολόγηση των κυρίως αγροτικών περιφερειών, των ενδιάμεσων περιφερειών και των κυρίως αστικών, βασισμένη σε μία παραλλαγή της μεθοδολογίας του ΟΟΣΑ που

² Το 2012 η ΕΕ, σε μία παρόμοια έκθεσή της επισημαίνει ότι εξακολουθεί να μην υπάρχει ένας διεθνώς αποδεκτός ορισμός της έννοιας του “αγροτικού” εξαιτίας: των διαφόρων αντιλήψεων για το τι είναι (και τι δεν είναι) αγροτικό και των στοιχείων που χαρακτηρίζουν την “αγροτικότητα”, της ανάγκης για έναν “κομμένο και ραμμένο” ορισμό σύμφωνα με το “αντικείμενο” που είναι προς ανάλυση ή την εν λόγω πολιτική και τέλος εξαιτίας της δυσκολίας συλλογής των σχετικών δεδομένων στο επίπεδο των βασικών γεωγραφικών ενοτήτων (EC,2012A,σ.15).

³ Σύμφωνα με τον Βρετανό γεωγράφο Κ.Halfacree (1993), για παράδειγμα, οι δύο κύριες συμβατικές προσεγγίσεις όσον αφορά το θέμα του ορισμού της έννοιας του “αγροτικού”, είτε με περιγραφικούς είτε με κοινωνικο-πολιτισμικούς όρους, μπορούν να επικριθούν καθώς, σύμφωνα πάντα με τον ίδιο, υιοθετούν μία ανεπαρκή εννοιολόγηση του χώρου.

Χρησιμοποιούνταν στο παρελθόν, με αυτή (την νέα τυπολόγηση) να χρησιμοποιείται πρώτη φορά στην παραπάνω έκθεση (EC,2010, σ.9).⁴

Αυτή η νέα τυπολόγηση παρουσιάζει τα εξής τρία χαρακτηριστικά:

Πρώτον, δημιουργεί ομάδες αστικών κελιών – κυψελών (grid cells) με: ελάχιστη πυκνότητα πληθυσμού 300 κατοίκους ανά χλμ² και έναν ελάχιστο πληθυσμό 5.000. Όλες οι κυψέλες – κελία εκτός των αστικών ομάδων θεωρούνται αγροτικές.

Δεύτερον, ομαδοποιεί τις περιφέρειες NUTS 3 κάτω των 500 χλμ² με έναν ή περισσότερους από τους γείτονές της, αποκλειστικά και μόνο με σκοπούς ταξινόμησης, δηλαδή όλες οι περιφέρειες NUTS 3 μίας ομάδας ταξινομούνται με τον ίδιο τρόπο.

Τρίτον, ταξινομεί τις περιφέρειες NUTS 3 με βάση το ποσοστό του πληθυσμού που κατοικεί στις αγροτικές κυψέλες δηλαδή, αν περισσότερο από το 50% του συνολικού πληθυσμού κατοικεί σε αγροτικές κυψέλες τότε η εν λόγω περιφέρεια χαρακτηρίζεται ως κατ' εξοχήν αγροτική, αν το ποσοστό κυμαίνεται μεταξύ 20% και 50% (ή όπου υπάρχει αστικό κέντρο με πληθυσμό άνω των 200.000 κατοίκων που αντιπροσωπεύει τουλάχιστον 25% του πληθυσμού της περιφέρειας) τότε η εν λόγω περιφέρεια χαρακτηρίζεται ως ενδιάμεση περιφέρεια και αν το ποσοστό αυτό είναι λιγότερο από 20% (ή όπου υπάρχει αστικό κέντρο με πληθυσμό άνω των 500.000 κατοίκων που αντιπροσωπεύει τουλάχιστον 25% του πληθυσμού της περιφέρειας) τότε η περιφέρεια χαρακτηρίζεται κυρίως αστική (EC,2010,σ.9). Στο παράρτημα βρίσκονται σχετικοί χάρτες (Χάρτες1 και 2 παρατήματος).

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με το "Μεθοδολογικό Σημείωμα της έρευνας κάλυψης της απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών 2011", σε κάθε Δήμο της χώρας - NUTS 4 (εκτός των Πρώην Πολεοδομικών Συγκροτημάτων των δύο Μεγάλων Πόλεων), η στρωμάτωση των νοικοκυριών έγινε κατά βαθμό αστικότητας, ως εξής:

- Αστικές: Δημοτικές και Τοπικές Κοινότητες με πληθυσμό πάνω από 10.000 κατοίκους
- Ημιαστικές: Δημοτικές και Τοπικές Κοινότητες με πληθυσμό 2.000 -9.999 κατοίκους
- Αγροτικές: Δημοτικές και Τοπικές Κοινότητες με πληθυσμό μέχρι 1.999 κατοίκους (στρώματα 1, 2 και 3 αντίστοιχα) (ΕΛΣΤΑΤ,2013Ε,σ.1,2).

⁴ Ο σκοπός της νέας αυτής τυπολόγησης, είναι η παροχή μιας σταθερής βάσης για την περιγραφή αυτών των τριών διαφορετικών τύπων περιφερειών σε όλες τις ανακοινώσεις, εκθέσεις και εκδόσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συμπεριλαμβανομένων των στατιστικών αναλύσεων της Eurostat. (EC,2010,σ.9).

Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές

Με σκοπό την συνέχιση της γεωργικής δραστηριότητας σε περιοχές όπου η αγροτική παραγωγή λόγω συνθηκών ήταν πιο δύσκολη, πλέον γνωστές ως “Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές (ΛΕΠ)”, η ΕΟΚ εισήγαγε μια εδαφική διάσταση στις παρεμβάσεις της, επιτρέποντας στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις σε αυτές τις μειονεκτικές περιοχές να επωφελοούνται με άμεσες ενισχύσεις και συγκεκριμένα μέτρα (ΕC, 1997, σ.51).

Οι μειονεκτικές αυτές περιοχές, μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις κατηγορίες (Council Regulation (EC) No. 1257/99).

Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τις ορεινές περιοχές που μειονεκτούν λόγω σύντομων καλλιεργητικών περιόδων, λόγω υψηλού υψομέτρου, ή απότομων κλίσεων σε χαμηλότερο υψόμετρο, ή με συνδυασμό και των δύο.⁵

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει τις "λοιπές" μειονεκτικές περιοχές που βρίσκονται υπό τον κίνδυνο της εγκατάλειψης της γεωργικής χρήσης γης και όπου η διατήρηση της υπαίθρου, κρίνεται απαραίτητη.⁶

Τέλος, οι περιοχές με "ιδιαίτερα προβλήματα" (3^η κατηγορία), είναι περιοχές όπου η γεωργία θα πρέπει να συνεχίζεται για τη διατήρηση ή τη βελτίωση του περιβάλλοντος, τη διατήρηση της υπαίθρου και τη διαφύλαξη της τουριστικής δυναμικής των περιοχών ή για την προστασία της παραλιακής ζώνης (ΕC, 2012Α, σ.157).

Οι εν λόγω περιοχές απεικονίζονται στον χάρτη 3 του παραρτήματος.

⁵ Οι περιοχές βορείως του 62ου παραλλήλου και ορισμένες παρακείμενες περιοχές αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όπως και οι ορεινές. Οι εν λόγω περιοχές αποτελούν το 16% της συνολικής γεωργικά χρησιμοποιούμενης γης .

⁶ Οι περιοχές αυτές, παρουσιάζουν τα ακόλουθα μειονεκτήματα: γη χαμηλής παραγωγικότητας, παραγωγή που είναι αποτέλεσμα χαμηλής παραγωγικότητας του φυσικού περιβάλλοντος, ένα μικρό ή συρρικνούμενο πληθυσμό που εξαρτάται κυρίως από τη γεωργική δραστηριότητα. Οι εν λόγω περιοχές αποτελούν το 34% της συνολικής γεωργικά χρησιμοποιούμενης γης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Διαχρονικά προβλήματα και προκλήσεις της Ευρωπαϊκής Υπαίθρου

Συνοπτικά θα μπορούσε να αναφερθεί ότι οι αγροτικές περιοχές στα πλαίσια της διευρυμένης Ένωσης, σύμφωνα και με τη διεθνή βιβλιογραφία, αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις, με ορισμένες από αυτές είναι άμεσα συνδεδεμένες και με κάποια από τα ίδια τα χαρακτηριστικά τους.

Επίσης, η δυσκολία επακριβούς προσδιορισμού των προβλημάτων που αυτή σήμερα αντιμετωπίζει έγκειται και στις σημαντικές διαφοροποιήσεις, την ποικιλομορφία και ετερογένεια που παρουσιάζουν οι αγροτικές περιοχές όχι μόνο μεταξύ των χωρών αλλά και μεταξύ των επιμέρους περιοχών μια χώρας (Λαμπριανίδης, 2004, Ευστράτογλου, Παπαδόπουλος κ.ά., 2002).

Για παράδειγμα, όπως πολύ εύστοχα γενικά παρατηρεί και η επίσημη ιστοσελίδα της ΕΕ (www.euroopa.eu^A), οι αγροτικές ζώνες της ΕΕ, εκτός των άλλων, συχνά αντιμετωπίζουν προβλήματα περιθωριοποίησης οφειλόμενα κυρίως στην απόσταση από τις μεγάλες μητροπόλεις, στις επικρατούσες κακές κλιματολογικές συνθήκες, στη μικρή πληθυσμιακή συγκέντρωση, στις ελλειπείς υποδομές, ή ακόμα και στην έλλειψη οικονομικής διαφοροποίησης εξαιτίας της υπερβολικής σημασίας που προσλαμβάνει η γεωργία.

Ωστόσο, ενδελεχής αναφορά των ειδικότερων προβλημάτων που αφορούν τον αγροτικό χώρο όπως είναι για παράδειγμα η εγκατάλειψη της γεωργικής δραστηριότητας, η ερήμωση του αγροτικού χώρου (φυγή των νέων, γήρανση του πληθυσμού κ.λπ.), οι κοινωνικές συγκρούσεις κτλ. καθώς και άλλων που άπτονται της απασχόλησης ή δημογραφικών χαρακτηριστικών της Ευρωπαϊκής Υπαίθρου γίνεται στα κεφάλαια 4 και 5.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

3.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Rural Development)

Υποστηρίζεται ότι από πολιτικής σκοπιάς, «ο όρος αγροτική ανάπτυξη μπορεί να χαρακτηριστεί ως η διαδικασία για την επίτευξη του επιθυμητού "μέλλοντος" της υπαίθρου και αναφέρεται συνήθως στη διαδικασία ενίσχυσης της βιωσιμότητας στις αγροτικές περιοχές». Αναλυτικότερα, την αγροτική ανάπτυξη, σύμφωνα με τους De Haas et al.,(1997), την χαρακτηρίζουν δύο διαστάσεις (Elands, Wiersum,2001).

Η πρώτη, αφορά την εφαρμογή μιας μεγάλης ποικιλίας μέτρων με στόχο τη βελτίωση: της αγροτικής οικονομίας, της ποιότητας ζωής των κοινοτήτων, της ταυτότητας του τοπίου, της προστασίας του περιβάλλοντος και της ελκυστικότητας των αγροτικών περιοχών ως τόπων κατοικίας (ECRD, 1996; Wiersum and Elands, 1999, Papageorgiou et al., 2000; Slee, 2000 στο Elands, Wiersum 2001) και η δεύτερη σχετίζεται με την ανανέωση των αγροτικών φορέων, των διαδικασιών και της πολιτιστικής τους ταυτότητας καθώς τέλος και των επιπτώσεών τους στον αγροτικό χώρο.

Συχνά απαντώνται δύο είδη ανάπτυξης, η εξωγενής και η ενδογενής ανάπτυξη. Η πρώτη αποτελεί μια διαδικασία κατά την οποία η αγροτική ανάπτυξη είναι το αποτέλεσμα δυνάμεων που προέρχονται εκτός των αγροτικών περιοχών ενώ η δεύτερη, αποτελεί μια διαδικασία στην οποία η αγροτική ανάπτυξη είναι το αποτέλεσμα τοπικών πρωτοβουλιών. Αυτές οι δύο διαδικασίες συχνά χαρακτηρίζονται ως «ανάπτυξη από τα κάτω» (top-down) και «bottom-up» αντίστοιχα (Van der Ploeg and Long, 1994 στο Elands, Wiersum 2001).

3.2 ΕΕ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Η ΕΕ, «ως υπερεθνικός φορέας πολιτικής» (Λαμπριανίδης,2004,σ.115), έπαιξε διαχρονικά καταλυτικό ρόλο στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής υπαίθρου κυρίως μέσω του θεσμικού της πλαισίου και οργάνων της, των χρηματοδοτικών της μέσων καθώς και των κατευθυντήριων γραμμών και των στόχων που θέτει στα πλαίσια των πολιτικών της. Η ΕΕ συμβάλει στην στήριξη εθνικών μέτρων καθώς και στη χρηματοδότηση πρωτοβουλιών, προγραμμάτων, δράσεων κυρίως γύρω από τομείς όπως είναι η απασχόληση, η γεωργία, η ανάπτυξη περιοχών, οι υποδομές-μεταφορές, τα διευρωπαϊκά δίκτυα, η ενέργεια, ο ανταγωνισμός, το περιβάλλον, το εμπόριο, η προστασία των καταναλωτών, ο πολιτισμός – εκπαίδευση, η διασυνοριακή/διακρατική/διαπεριφερειακή συνεργασία η μετανάστευση κ.λ.π (Μούσης,2004).

Οι σημαντικότερες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες διαχρονικά συνέβαλαν σε καταλυτικό βαθμό τόσο στην ανάπτυξη όσο και στην συγκράτηση ή ακόμα και στην επιστροφή του πληθυσμού στην ύπαιθρο καθώς και στο ευρύτερο ζήτημα της απασχόλησης στον αγροτικό χώρο είναι κυρίως: η Κοινή Αγροτική Πολιτική και αργότερα η Πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης, η Περιφερειακή Πολιτική, η Κοινωνική Πολιτική και η Περιβαλλοντική της ΕΕ.

3.2.1 Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ/ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Αρχικά, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε γενικά ότι “η αγροτική πολιτική”, σαν όρος, πέραν του τι περιγράφει, χρησιμοποιείται συνήθως με σκοπό την διάκριση της πολιτικής που ασκείται από ένα κράτος στον αγροτικό τομέα από την γενικότερη πολιτική του ή την πολιτική του σε λοιπούς τομείς. Μεταξύ των στόχων - σκοπών της παρέμβασης στον αγροτικό τομέα ειδικά (είτε από το κράτος είτε από κάποιο διεθνή οργανισμό) αναφέρονται συχνά η ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, ο ανεφοδιασμός, η στήριξη του εισοδήματος του αγροτικού πληθυσμού κ.α. (Σέμος, 2012, σ.19).

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική αποτελεί σήμερα μία από τις σημαντικότερες πολιτικές της ΕΕ, με μακρά ιστορία καθώς χρονολογείται από το 1957 (Συνθήκη της Ρώμης) και ακόμα και σήμερα, παρά τις διαχρονικά πολλές αναμορφώσεις και προσαρμογές της, εξακολουθεί να αποτελεί μια πολύ σημαντική πολιτική από πλευράς δαπανών (Λιανός, Δαμιανός κ.ά. 2009).

Έπειτα από την έναρξη ισχύος της εν λόγω συνθήκης, όπως αναφέρει και η επίσημη ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (www.circa.europa.eu), οι υφιστάμενοι μηχανισμοί σε εθνικό επίπεδο στον τομέα της γεωργικής πολιτικής αντικαταστάθηκαν από μηχανισμούς παρέμβασης σε κοινοτικό επίπεδο.

Οι στόχοι της κοινής γεωργικής πολιτικής καθορίζονται σήμερα και στην Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ, που δημοσιεύθηκε εντός του 2012, στο άρθρο 39.⁶

Όσον αφορά τώρα, την πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, αν και αρχικά τα στοιχεία αυτής είχαν ενσωματωθεί στην ΚΑΠ, μια ξεχωριστή και συγκεκριμένη πολιτική αγροτικής ανάπτυξης της ΕΕ κατέστη λειτουργική το 2000 όταν η ΚΓΠ αναδιοργανώθηκε σε δύο πυλώνες. Ο πρώτος καλύπτει τις άμεσες πληρωμές και τα μέτρα της αγοράς και ο δεύτερος τα πολυετή Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης, με τους δύο πυλώνες να αλληλοσυμπληρώνονται.



Πηγή: Επίσημη Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, <http://enrd.ec.europa.eu>^A

Σήμερα, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ΚΑΠ, με την αγροτική ανάπτυξη επιδιώκεται να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα της υπαίθρου με την υποστήριξη προγραμμάτων για επενδύσεις, εκσυγχρονισμό και υποστήριξη - τόσο της γεωργικής όσο και της μη - δραστηριότητας στις αγροτικές περιοχές (Επίσημη Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής, <http://enrd.ec.europa.eu>^{A,B}).

Το πλαίσιο πολιτικής της ΕΕ για την αγροτική ανάπτυξη μπορεί να χωριστεί σε

⁶ Οι στόχοι της κοινής γεωργικής πολιτικής όπως αυτοί καθορίζονται σήμερα και στην Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ στο άρθρο 39 είναι: η αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας, η εξασφάλιση ενός δικαίου βιοτικού επιπέδου στον γεωργικό πληθυσμό, η σταθεροποίηση των αγορών, εξασφάλιση του εφοδιασμού και η διασφάλιση λογικών τιμών κατά την προσφορά αγαθών στους καταναλωτές (Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ, 2012).

τέσσερα επίπεδα⁷ ενώ οι κατευθύνσεις και προτεραιότητες της Κοινής Πολιτικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 γενικά διαμορφώνονται γύρω από τέσσερις άξονες⁸.

Τώρα, όσον αφορά τα γενικά πλαίσια μέσα στα οποία θα κινηθεί η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μετά το 2013 και μέχρι το 2020, αυτή θα διατηρεί τους μακροπρόθεσμους στρατηγικούς στόχους σχετικά με τη συμβολή στην ανταγωνιστικότητα της γεωργίας, την αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων και τη δράση για την κλιματική αλλαγή και την ισορροπημένη εδαφική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών (EC, 2012^A, σ.12).

Ωστόσο, όπως αναφέρει η ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (<http://ec.europa.eu>^B), προμηνύονται νέος προϋπολογισμός και περαιτέρω μεταρρυθμίσεις όσον αφορά την συγκεκριμένη πολιτική.

3.2.1.1 Η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER

Η Πρωτοβουλία Leader (“LEADER”:Σύνδεσμοί Μεταξύ των Δράσεων για την Ανάπτυξη της Αγροτικής Οικονομίας), ουσιαστικά συνιστά ένα πρόγραμμα ενίσχυσης της αγροτικής οικονομίας ενθαρρύνοντας την τοπική κοινωνία να αναλάβει δράσεις σε τοπικό επίπεδο (Επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, <http://ec.europa.eu>^B).

Το πρόγραμμα Leader II με πενταετή διάρκεια (1994-1999) διαδέχθηκε το Leader I (1991-1994) και ακολούθησε το Leader+⁹ με διάρκεια την χρονική περίοδο 2000-2006 (Παπαδόπουλος, Λιαρίκος, Γενειατάκης, 2004). Πλέον, έχει ενταχθεί στον κεντρικό κορμό τις πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης 2007-2013.

⁷ Τα **τέσσερα επίπεδα** στα οποία το πλαίσιο πολιτικής της ΕΕ για την αγροτική ανάπτυξη μπορεί να χωριστεί είναι: οι Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της ΕΕ, οι Στρατηγικές κρατών μελών/ σε εθνικό επίπεδο, Προγράμματα και η Λεπτομερής Εφαρμογή ανά θεματικό άξονα και μέτρο. Στόχος είναι, στο πλαίσιο των κοινών κατευθυντήριων γραμμών της ΕΕ, τα κράτη μέλη (ή σε κάποιες περιπτώσεις περιφέρειες), να αναπτύξουν σχέδια προσαρμοσμένα στην κάλυψη των ιδιαιτεροτήτων τους και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν. (<http://enrd.ec.europa.eu>^Γ).

⁸ Οι **τέσσερις άξονες** οι οποίοι διαμορφώνουν τις κατευθύνσεις και προτεραιότητες της Κοινής Πολιτικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 είναι συνοπτικά οι εξής: βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας και των δασών, βελτίωση των συνθηκών στο περιβάλλον και στην ύπαιθρο, βελτίωση της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της γεωργικής δραστηριότητας, (Leader): ανάπτυξη τοπικού δυναμικού για απασχόληση και διαφοροποίηση (Λιανός, Δαμιανός κ.ά. 2009,σ.457).

⁹ **Στόχος του Leader+** ήταν η ενθάρρυνση και η στήριξη των φορέων των αγροτικών περιοχών να εξετάσουν το μακροπρόθεσμο δυναμικό της περιοχής τους. Σχεδιάστηκε με βάση τέσσερα θέματα προτεραιότητας μεταξύ των οποίων ήταν η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, (συμπεριλαμβανομένης της αξιοποίησης τοποθεσιών Natura 2000), η βελτίωση της ποιότητας ζωής σε αγροτικές περιοχές, η αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων καθώς και η χρησιμοποίηση νέας τεχνολογίας και νέων τεχνολογιών, για να καταστούν πιο ανταγωνιστικά τα προϊόντα και οι υπηρεσίες των αγροτικών περιοχών (Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών,2009,σ.3).

Γενικά πάντως κρίνεται ότι η συγκεκριμένη πρωτοβουλία, μέσω αυτής της συμμετοχικής προσέγγισης στην αγροτική ανάπτυξη, έχει αποφέρει θετικά αποτελέσματα τόσο στην αναβίωση αγροτικών περιοχών όσο και στη δημιουργία και διατήρηση αγροτικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο (Μούσης, 2008,σ.482).

3.2.1.2 Η Συμβολή της ΚΓΠ στην δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο

Η Κοινή Γεωργική Πολιτική αποτελεί την πολιτική της ΕΕ η οποία, μέσω των δύο πυλώνων της, συνέβαλε και εξακολουθεί να συμβάλει σε μεγάλο βαθμό, τόσο στην στήριξη της απασχόλησης στην ύπαιθρο όσο και στην συγκράτηση ή ακόμα και επιστροφή του αγροτικού πληθυσμού σε αυτή.

Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω απόσπασμα ενημερωτικού υλικού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την Κοινή Αγροτική Πολιτική, το οποίο εξέδωσε μέσα στο 2012.

«Χωρίς τη γεωργία, θα ήταν πολύ δύσκολο να διατηρηθούν ζωντανές και συγκροτημένες αρκετές από τις κοινότητες. Αν επρόκειτο να εξαλειφθεί η γεωργία, σε αρκετές περιοχές θα εμφανιζόταν πρόβλημα εγκατάλειψης γης.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η ΚΓΠ προσφέρει στους γεωργούς οικονομική ενίσχυση, ώστε να συνεχίσουν να καλλιεργούν τη γη και να δημιουργούν πρόσθετες θέσεις απασχόλησης μέσω της ανανέωσης των αγροτικών κοινοτήτων τους, της προστασίας του φυσικού τοπίου ή των σχεδίων πολιτιστικής κληρονομιάς και πολλών άλλων έργων που σχετίζονται έμμεσα ή άμεσα με τη γεωργία και την αγροτική οικονομία.

Αυτό συμβάλλει στην αποτροπή της εγκατάλειψης της υπαίθρου εν όψει νέων ευκαιριών απασχόλησης και της αύξησης της ανεργίας. Οι δημόσιες υπηρεσίες (...) διατηρούνται και βελτιώνονται, παρέχοντας έναν καλό λόγο στους κατοίκους να παραμείνουν στην ύπαιθρο και να μεγαλώσουν εκεί τα παιδιά τους. (...)

Οι θεμελιώδεις, εγγενείς γεωργικές δεξιότητες δεν μαθαίνονται από τις σελίδες βιβλίων, αλλά μεταδίδονται από γενιά σε γενιά. (...) Η παροχή συνδρομής προς τους νέους γεωργούς στα πρώτα τους βήματα είναι μια αναγκαία πολιτική.

Η ΚΓΠ παρέχει κεφάλαια για τη διασφάλιση της καλής οικονομικής κατάστασης και της διατήρησης των αγροτικών κοινοτήτων στις ευάλωτες περιοχές. (...)

Ωστόσο, πολλοί γεωργοί ασχολούνται και με επιπρόσθετες δραστηριότητες, όπως είναι η μεταποίηση τροφίμων και η φιλοξενία τουριστών. Αυτή η διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας αποτελεί πηγή ενίσχυσης, την οποία στηρίζει και ενθαρρύνει η ΕΕ μέσω των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης. (...)

Το πρόγραμμα γεωργικής ανάπτυξης της ΚΓΠ θα παραμείνει σημαντική κινητήριος δύναμη αλλαγής και προόδου: θα συνεχίσει να προσφέρει ευκαιρίες σε γεωργούς για να βελτιώσουν τις γεωργικές τους εκμεταλλεύσεις και, γενικότερα, την ύπαιθρο στην οποία ζουν» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012).

3.2.2 Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ

Η ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική, γενικά, έχει ως αντικειμενικό σκοπό τη μείωση των σοβαρών οικονομικών, κοινωνικών και εδαφικών ανισοτήτων των περιφερειών της Ευρώπης και χαρακτηρίζεται ως μια «πολιτική επενδύσεων».¹⁰

Η εν λόγω πολιτική σχετίζεται άμεσα με τη δημιουργία απασχόλησης, την ανταγωνιστικότητα, την οικονομική ανάπτυξη, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την αειφόρο ανάπτυξη, με τις επενδύσεις που γίνονται στα πλαίσιά της να συμβάλλουν στην υλοποίηση της στρατηγικής "Ευρώπη 2020".

Η περιφερειακή πολιτική της ΕΕ χρηματοδοτείται από τρία βασικά ταμεία: το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής (Επίσημη Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής, <http://ec.europa.eu> ^{ΔΕ}).

3.2.2.1 Το πρόγραμμα INTERREG IV

Το πρόγραμμα INTERREG IV, αφορά τα έτη 2007-2013 και παρέχει χρηματοδότηση για τη διαπεριφερειακή συνεργασία σε όλη την Ευρώπη. Υλοποιείται στο πλαίσιο του στόχου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για εδαφική συνεργασία και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (www.interreg4c.net).

¹⁰ Η Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ (2012) στο άρθρο 174 (πρώην άρθρο 158 ΣΕΚ) αναφέρει ότι προκειμένου να προαχθεί η αρμονική ανάπτυξη του συνόλου της ΕΕ, αναπτύσσει και εξακολουθεί τη δράση της για την ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής της συνοχής. Επίσης, «αποσκοπεί, ιδιαίτερα, στη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών και στη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών», με ιδιαίτερη προσοχή να δίδεται και στις αγροτικές περιοχές, τις περιοχές που πλήττονται από σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά προβλήματα, όπως είναι και οι νησιωτικές, διασυνοριακές ορεινές περιοχές κ.α. (Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ, 2012).

Το πρόγραμμα INTERREG IV¹¹ αποτελεί συνέχεια του προγράμματος INTERREG III που διήρκεσε από το 2002-2006, το οποίο με την σειρά του διαδέχθηκε το INTERREG I με διάρκεια 1991-1993 και INTERREG II με διάρκεια 1994-1999 (Επίσημη Ιστοσελίδα της ΕΕ, <http://europa.eu>^{B)}).

3.2.3 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ

Γενικά θα μπορούσε να αναφερθεί ότι όπως η κοινή Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ σχετίζεται κυρίως με την οικονομική και εδαφική συνοχή της Ένωσης, η κοινή Κοινωνική Πολιτική έχει ως στόχο την ενίσχυση κυρίως της κοινωνικής συνοχής της ΕΕ (Μούσης, 2011).

Μεταξύ των στόχων αυτής της πολιτικής είναι και η αύξηση της απασχόλησης, η κινητικότητα των εργαζομένων, η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η προώθηση της ισότητας των φύλων κτλ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι πλέον, στα πλαίσια της διεθνούς οικονομικής κρίσης, από μέρους της Ένωσης καταβάλλονται επιπλέον προσπάθειες για την προστασία των υπαρχόντων θέσεων απασχόλησης και τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης (Επίσημη ιστοσελίδα της ΕΕ, <http://europa.eu>^{Γ,Δ)}).

3.2.4 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Σύμφωνα με το Άρθρο 191 της ΣΛΕΕ, ως στόχοι της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος αναφέρονται η διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, η προστασία της υγείας του ανθρώπου, η συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων και τέλος η προώθηση, σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων, και ιδίως η καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος.¹² Επιπροσθέτως, η αειφόρος

¹¹ Βασικός στόχος του προγράμματος είναι η βελτίωση, μέσω της διαπεριφερειακής συνεργασίας, της αποτελεσματικότητας των πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης όσον αφορά την καινοτομία, την οικονομία της γνώσης, το περιβάλλον, την πρόληψη κινδύνων, καθώς και ο οικονομικός εκσυγχρονισμός και η αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης (ΕΥ, 2007).

¹² Στο πλαίσιο αυτό, άξιο λόγου είναι το πρόγραμμα **Natura 2000** το οποίο είναι ένα δίκτυο περίπου 25.000 περιοχών που αποσκοπεί στην προστασία της βιοποικιλότητας στην Ευρώπη. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι περιοχές αυτές δεν συνιστούν «περιφραγμένες» προστατευόμενες περιοχές, αλλά είναι ανοιχτές και συχνά εξαρτώνται από βιώσιμες ανθρώπινες δραστηριότητες και χρήση της γης, με ορισμένες μάλιστα να βρίσκονται και σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012, σ.8).

ανάπτυξη αποτελεί έναν ακόμη βασικό στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ενοποιημένη Απόδοση της Σ.Ε.Ε., άρθρο 3, 2012, Ενοποιημένη Απόδοση της Σ.Λ.Ε.Ε., άρθρο 11, 2012)

Πάντως, όπως επισημαίνεται χαρακτηριστικά και από τους Λιαρίκος, Παπαδόπουλος (2008), «η έννοια της αγροτικής ανάπτυξης και οι ανάγκες διαχείρισης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος είναι άρρηκτα συνδεδεμένες».

Τέλος, σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (<http://europa.eu>^Ε), «η ΕΕ διαθέτει ορισμένα από τα αυστηρότερα περιβαλλοντικά πρότυπα παγκοσμίως».

3.3 Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ "ΕΥΡΩΠΗ 2020"

Αρχικά, η Στρατηγική ΕΕ 2020 έχει διαδεχθεί τη Στρατηγική της Λισσαβόνας, η οποία απετέλεσε το μοχλό του ευρωπαϊκού οικονομικού και πολιτικού σχεδιασμού, την τελευταία δεκαετία (Παπαβασιλείου, Κρητικίδης, 2011).

Στο πλαίσιο αυτής της αναπτυξιακής στρατηγικής έχουν τεθεί ορισμένοι βασικοί στόχοι που αφορούν κυρίως την απασχόληση, την έρευνα και την καινοτομία, την κλιματική αλλαγή και την ενέργεια, την εκπαίδευση και την καταπολέμηση της φτώχειας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010).

3.4 ΚΡΑΤΟΣ – ΛΟΙΠΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Πέραν όσων προηγήθηκαν, στις ευρωπαϊκές αγροτικές χώρες παρατηρείται ποικιλία μέτρων, προγραμμάτων καθώς και πολιτικών αγροτικής ανάπτυξης. Έτσι, παρά τις πολιτικές της ΕΕ, οι οποίες εξετάστηκαν παραπάνω, υπάρχουν και πολλά εθνικά και περιφερειακά προγράμματα (Παπαδόπουλος, 2004).

Το **κράτος ή η κυβέρνηση** μίας χώρας επιδιώκοντας το στόχο της οικονομικής ανάπτυξης επιλέγει πολιτικές και μέσα, τα οποία χρησιμοποιεί στην επιδίωξη αναπτυξιακών στόχων. Τα μέσα αυτά αφορούν συνήθως παρεμβάσεις στο σύστημα των

τιμών (πχ. φόροι, επιδοτήσεις), μεταβολές στο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του τομέα (πχ. αλλαγή στο καθεστώς ιδιοκτησίας της γης, αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας των αγορών προϊόντων και εισροών) κ.λπ. (Λιανός, Δαμιανός κ.ά,1998,σ. 617,657).

Επίσης, η παρέμβαση του κράτους γύρω από λοιπά ζητήματα που αφορούν τον αγροτικό χώρο είναι σημαντική όπως είναι για παράδειγμα η κατασκευή μεγάλης σπουδαιότητας έργων (πχ. εγγειοβελτιωτικά), έργα και μέτρα που λαμβάνονται σχετικά με την τόνωση της απασχόλησης, την υγεία - περίθαλψη, την ίδρυση ή κίνητρα για την ίδρυση στον αγροτικό χώρο μεγάλων επιχειρήσεων, πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, ερευνητικών κέντρων κ.λπ.

Επίσης, η συμβολή και της **τοπικής αυτοδιοίκησης** είναι συχνά καταλυτικής σημασίας προς αυτή την κατεύθυνση.

Τα κράτη όμως και εντός του πλαισίου της ΕΕ, έχουν ενεργό ρόλο καθώς επηρεάζουν διαρκώς την ανάπτυξη των κοινών πολιτικών μετά την θεσμοθέτησή τους και εκτός αυτού τους δίνεται η δυνατότητα να επιλέγουν τα μέσα που ταιριάζουν καλύτερα στην επίτευξη των κοινών στόχων και πολιτικών (Μούσης,2008,σ.31).

Δευτερευόντως, θα μπορούσαμε να αναφερθούμε και στη συμβολή ακόμα και ορισμένων **χρηματοπιστωτικών οργανισμών** στη χρηματοδότηση της αγροτικής παραγωγής με δάνεια με σχετικά χαμηλά επιτόκια.

Επίσης, αρκετοί **ιδιώτες** με ίδια κεφάλαια τα οποία διαθέτουν, επενδύουν ιδρύοντας επιχειρήσεις στον αγροτικό χώρο εκμεταλλευόμενοι τις ευκαιρίες που τους παρέχονται.

Τέλος, στην ύπαιθρο δραστηριοποιούνται και διάφορες **επιτροπές, οργανώσεις, ομάδες πίεσης συμφερόντων, συνδικάτα, σύλλογοι** κ.λπ., τόσο εντός των συνόρων των κρατών μελών όσο και σε επίπεδο ευρωπαϊκό, όπως είναι για παράδειγμα η Επιτροπή των Γεωργικών Επαγγελματικών Οργανώσεων-COPA (εκπροσωπεί τους παραγωγούς), η Γενική Επιτροπή των Γεωργικών Συνεταιρισμών-COGECA, (εκπροσωπεί τους γεωργικούς συνεταιρισμούς), η Επιτροπή των Γεωργικών και Επισιτιστικών Βιομηχανιών-CIAA (Παπαγιάννης,2007,σ.565).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Χαρακτηριστικά και Προκλήσεις

Αρχικά, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στο γεγονός ότι οι κυρίως αγροτικές περιφέρειες στην ΕΕ των 27 κρατών-μελών αντιπροσωπεύουν το 56,7% της συνολικής επιφάνειάς της και το 23,6% του συνολικού πληθυσμού της, σε επίπεδο NUTS3. Τα αντίστοιχα ποσοστά των ενδιάμεσων περιφερειών είναι 34,2% και 35,5%.

Παρ' όλα αυτά, ένα από τα γενικότερα και σημαντικότερα ζητήματα που εξακολουθεί να καλείται να αντιμετωπίσει η Ευρωπαϊκή ύπαιθρος τις τελευταίες δεκαετίες, όσον αφορά τον αγροτικό πληθυσμό που κατοικεί σε αυτή, είναι η μείωση του. Συχνά αναφέρονται ως παράγοντες που συμβάλλουν στην μετανάστευση από τις αγροτικές περιοχές η γήρανση του πληθυσμού, η ανεργία στον αγροτικό χώρο, οι συνθήκες διαβίωσης, η διαθεσιμότητα των υπηρεσιών (πχ. δημόσιων, κοινωνικών), η φτώχεια και το χαμηλό επίπεδο των μισθών, ο συρρικνούμενος αγροτικός τομέας, περιβαλλοντικά ζητήματα (η κλιματική αλλαγή και τα καιρικά φαινόμενα που συνδέονται με αυτή, η βιοποικιλότητα), το μέγεθος των τοπικών αγορών κλπ (Karcagi, Katona, 2012).

Όσον αφορά τη γήρανση του πληθυσμού στην ΕΕ των 27, ο πληθυσμός της ΕΕ, όπως υπογραμμίζεται και από την Eurostat, γηράσκει. Αν και ο συνολικός πληθυσμός αυξάνεται, αυτό οφείλεται κυρίως στην αύξηση του πληθυσμού ηλικίας άνω των 65 ετών, ενώ την ίδια στιγμή η ηλικιακή ομάδα 0 έως 14 ετών συρρικνώνεται (Eurostat, 2010, σ.155).

Ειδικά στις αγροτικές ευρωπαϊκές περιφέρειες, το 2011 το 15,4% του πληθυσμού των κυρίως αγροτικών περιφερειών ήταν κάτω των 14 ετών και το 18,2% άνω των 65 ετών. Μεταξύ των ετών 2007-2011 μάλιστα παρατηρείται μείωση του αριθμού των νέων (0-14) και αύξηση των μεγαλύτερων (65+) σε ηλικία ανθρώπων.

Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού της υπαίθρου, αναφέρεται ότι το ποσοστό του πληθυσμού τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ηλικίας 30-34 ετών ήταν το μικρότερο, το 2009, στις κυρίως αγροτικές περιφέρειες της Ένωσης (25,3%) σε σχέση με το αντίστοιχο στις ενδιάμεσες και τις κυρίως αστικές (38%). Το ποσοστό των νέων ηλικίας 18-24 ετών που εγκατέλειψε το σχολείο πριν τις κατώτερες/μικρότερες τάξεις, της

δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στις αραιοκατοικημένες περιοχές της Ένωσης, την ίδια χρονική περίοδο, ήταν μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των πυκνοκατοικημένων περιοχών (EC,2011^B,σ.2-7).

Επίσης, εντύπωση προκαλεί και το γεγονός ότι η πλειονότητα των διαχειριστών γεωργικών εκμεταλλεύσεων (farm managers) της ΕΕ έχουν αποκτήσει τις γνώσεις τους εμπειρικά μέσω της εργασίας τους στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και μόνο το 20% περίπου από αυτούς είχαν παρακολουθήσει κάποιας μορφής εκπαίδευση πάνω στον αγροτικό τομέα στην ΕΕ-27 το 2005 (EC, 2012, σ.28,118).¹³

Στο επόμενο κεφάλαιο θα εξεταστεί συνοπτικά και το ζήτημα της απασχόλησης του γυναικείου πληθυσμού στην ευρωπαϊκή υπαίθρο.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, όπως επισημαίνει και ο Λ.Λαμπιανίδης (2004), «κατά τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται ένας γενικευμένος περιορισμός ή και αντιστροφή του μακροχρόνιου ρυθμού πληθυσμιακής μείωσης σε πολύ περισσότερες περιοχές της ευρωπαϊκής υπαίθρου». Επίσης, παρατηρείται περιορισμός των μεταναστευτικών ροών από τις περιοχές της υπαίθρου καθώς και τάση επιστροφής οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε ημιαστικές περιοχές, κυρίως στις πλέον προσβάσιμες και σε αυτές σε τροχιά τουριστικής ανάπτυξης.

Σε αρκετές περιοχές της ευρωπαϊκής υπαίθρου, μάλιστα, παρατηρείται και το φαινόμενο της αύξησης των κατοίκων των αγροτικών περιοχών. Έρευνα στο Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, έδειξε ότι υπάρχουν τρεις κατηγορίες μετακινούμενων προς τις αγροτικές περιοχές της χώρας. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τους μετανάστες-συνταξιούχους που δεν εργάζονται και αναζητούν ένα ειδυλλιακό μέρος μόνιμης εγκατάστασης, η δεύτερη τα νοικοκυριά που έχουν άτομα σε παραγωγική ηλικία και μετακινούνται προκειμένου να βρουν εργασία και κατοικία και μία τελευταία και η τρίτη τους ημερησίως μετακινούμενους οι οποίοι μετακινούνται από το χώρο κατοικίας τους, που βρίσκεται σε κάποια αγροτική περιοχή, στο χώρο εργασίας τους και το αντίστροφο (Champion,1998,σ.31-32 στο Παπαδόπουλος,2008).

Όσον αφορά την πρώτη κατηγορία, ειδικότερα, έρευνα που διεξήχθη στο Ηνωμένο Βασίλειο μεταξύ άλλων αναφέρει, σχετικά με τη διαδικασία της μετανάστευσης στη Δυτική Κορνουάλη, ότι ένας σημαντικός αριθμός ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας κινούνται προς την εν λόγω περιοχή λόγω του ελκυστικού του περιβάλλοντος για συνταξιοδότηση, με τις

¹³ Ορισμένες χώρες μάλιστα όπως είναι η Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ουγγαρία και η Σλοβακία έχουν το υψηλότερο μερίδιο αγροτών, χωρίς οποιοδήποτε είδος εκπαίδευσης στον γεωργικό τομέα. Ωστόσο, διαπιστώνεται ότι οι νέοι αγρότες είναι καλύτερα εκπαιδευμένοι και έχουν καλύτερες επιδόσεις από άποψη οικονομικών δυνατοτήτων, μεγέθους της εκμετάλλευσης και παραγωγικότητας της εργασίας από τους μεγαλύτερους σε ηλικία αγρότες. (EC, 2012, σ.28-29).

περιοχές Carbis Bay, Feock και Lizard να αποδεικνύονται ιδιαίτερος δημοφιλής προορισμοί (Dean, Shaw et al.,1984).

Επίσης, την αξία δημόσιων αγαθών (πχ. καθαρός αέρας, φύση, τοπίο κτλ.) εκτιμούν οι σύγχρονοι κάτοικοι των αστικών περιοχών, γεγονός που εκφράζεται και με την απόκτηση δεύτερης κατοικίας. Οι νέοι αυτοί κάτοικοι, οι κάτοικοι των πρώην αστικών περιοχών για παράδειγμα, δύνανται να συμβάλλουν στην αναγέννηση ή ανάπτυξη της υπαίθρου, στην δημογραφική τόνωσή της κτλ. (Λαμπριανίδης, Μπέλλα, 2004).

Όμως δεν αποκλείεται σε ορισμένες περιπτώσεις να παρατηρείται μία ασυμμετρία ανάμεσα στους “παλαιότερους” κατοίκους της υπαίθρου και στους “νεοφερμένους” ή τους “ημι-διαμένοντες” στην ύπαιθρο, όπως επίσης και κάποια αντιπαράθεση (φανερή ή υποβόσκουσα) μεταξύ της πρώτης και της δεύτερης κοινωνικής ομάδας αφού συχνά εκδηλώνονται αντιπαράθεσεις, συγκρούσεις ή και ανταγωνισμοί που αφορούν τις παραγωγικές και τις καταναλωτικές χρήσεις της υπαίθρου (Παπαδόπουλος, 2008).

Μία άλλη παράμετρος που πρέπει να εξεταστεί είναι εκείνη της μετακίνησης οικονομικών μεταναστών, με κατεύθυνση τον ευρωπαϊκό χώρο και ειδικότερα την ευρωπαϊκή ύπαιθρο.

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της ΕΕ ήδη από το 2000 υπογράμμιζε την ύπαρξη μιας απότομης αύξησης του αριθμού των μεταναστών στην ΕΕ, με ορισμένες περιπτώσεις ο αριθμός των μεταναστών που απασχολούνταν στην γεωργία να υπερβαίνει ήδη τον αριθμό των γηγενών εργαζομένων στη γεωργία. Οι μετανάστες που εργάζονταν στα κράτη μέλη της κεντρικής Ευρώπης, προέρχονταν σχεδόν αποκλειστικά από τα κράτη που είχαν τότε υποβάλει αίτηση για ένταξη στην ΕΕ ενώ στην περίπτωση των κρατών μελών της Νοτιο-ανατολικής Ευρώπης, προέρχονταν κυρίως από τη Βόρειο Αφρική, τη Νοτιο-ανατολική Ευρώπη και την Ασία (Official Journal,2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ

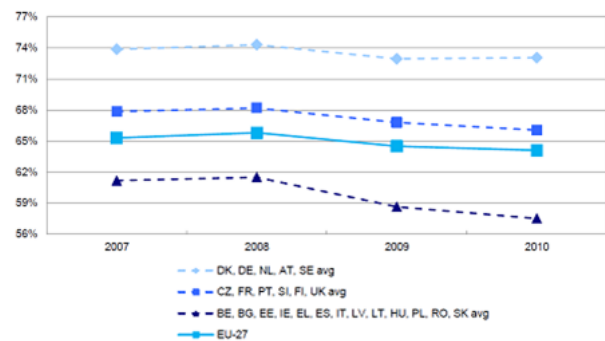
Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται μια συνοπτική παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά ορισμένες τάσεις που καταγράφονται γύρω από την απασχόληση στις κυρίως αγροτικές περιφέρειες της ΕΕ, πρωτίστως στον πρωτογενή τομέα ¹⁴.

Αρχικά, αξίζει να αναφερθεί ότι οι κυρίως αγροτικές περιφέρειες της ΕΕ αντιπροσώπευαν το 2009 το 23,6% της απασχόλησης στην ΕΕ, με το αντίστοιχο ποσοστό των ενδιάμεσων περιφερειών να είναι 35,5%.

Σύμφωνα με την Eurostat (Surveys of the structure of agricultural holdings) το 2007 ο συνολικός αριθμός των ατόμων που εργάζονταν σε αγροτικές εκμεταλλεύσεις ανερχόταν περίπου σε 26,7 εκατ. άτομα (persons) ή 10,8 εκατ. απασχολούμενους (equivalent full time workers) (EC,2012Γ,σ.136, EC,2012Α,σ.23). Το 2011 ο τελευταίος αριθμός (Labour Force Survey) ανήλθε στα 10,1 εκατ. απασχολούμενους, ηλικίας 15 ετών και άνω, τα οποία απασχολούνταν στην ΕΕ-27, στον αγροτικό τομέα (φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών) και αντιπροσώπευαν το 4,7% του συνολικού ποσοστού απασχόλησης. Μισό εκατ. άτομα απασχολούνταν με την δασοκομία (EC,2012Α,σ.23-24).

Ο ρυθμός μεταβολής της απασχόλησης στις κυρίως αγροτικές περιφέρειες της ΕΕ-27 γενικά, μετά το 2008 σημειώνει μία καθοδική τάση, κυρίως για ορισμένα κράτη, σύμφωνα και με το διάγραμμα που παρατίθεται.

1. ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΙΣ ΚΥΡΙΩΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΕ-27 ΑΝΑ ΟΜΑΔΕΣ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΕ (2007-2010)



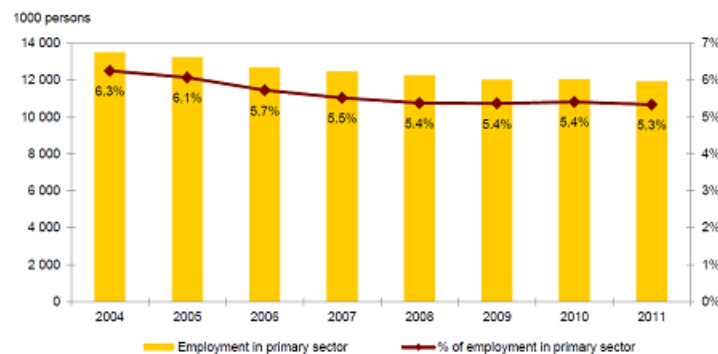
Πηγή: EC, 2012Α, «Rural Development in the European Union, Statistical and Economic Information Report 2012», σ. 78

¹⁴ Επισημαίνεται, ότι όταν αναφερόμαστε στον **πρωτογενή τομέα** εννοούμε τον τομέα ο οποίος περιλαμβάνει δραστηριότητες που καταλήγουν στην παραγωγή φυσικών υλικών αγαθών (φυσικών προϊόντων), από τη φυσική πηγή τους χωρίς να έχει γίνει επεξεργασία τους η οποία να μεταβάλει την μορφή και την εμφάνισή τους. Βασικοί κλάδοι: γεωργία, η κτηνοτροφία, η θύρα-κυνήγι, η αλιεία κτλ. Ο **δευτερογενής τομέας** περιλαμβάνει δραστηριότητες επεξεργασίας και μεταποίησης των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα: κλάδοι της βιομηχανίας, βιοτεχνίας, χειροτεχνίας, ενέργειας, κατασκευών. Τέλος, ο **τριογενής τομέας** περιλαμβάνει τις πάσης φύσεως προσφερόμενες υπηρεσίες, όπως εμπόριο, μεταφορές, δημόσιες υπηρεσίες, τραπεζικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες, τουρισμό κλπ. (Αποστολόπουλος, Καλδής, Γαλάτουλας,2010).

Επίσης, η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα στις κυρίως αγροτικές περιφέρειες της ΕΕ-27 μεταξύ του 2004 και του 2009 σημείωσε μία μικρή μείωση της τάξεως του 2,2%, ο δευτερογενής τομέας, την ίδια χρονική περίοδο, σημείωσε επίσης μία μικρή μείωση της τάξεως του 0,9% στις εν λόγω περιφέρειες ενώ αντίθετα ο τριτογενής τομέας σημείωσε μία μικρή αύξηση της τάξεως του 3,1% (EC,2012A,σ.78).

Πάντως, όσον αφορά τον πρωτογενή τομέα γενικά σε όλη την ΕΕ, το διάγραμμα που ακολουθεί δείχνει να σημειώνεται μια ελαφρά πτωτική τάση της απασχόλησης του εν λόγω τομέα διαχρονικά¹⁵.

2. Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΡΙΔΙΟ ΤΗΣ ΣΤΗ ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΗΣ ΕΕ-27 ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2004-2011



Πηγή: EC, 2012A, «Rural Development in the European Union, Statistical and Economic Information Report 2012», σ. 93

Ο χάρτης 4 (παράρτημα) δείχνει και το μερίδιο της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα για όλη την ΕΕ σε επίπεδο NUTS3 ως ποσοστό της απασχόλησης στην ΕΕ.

Πέραν όμως του πρωτογενούς τομέα παραγωγής, και η Βιομηχανία συχνά απασχολεί αρκετούς κατοίκους της υπαίθρου, ορισμένες φορές ακόμα και περισσότερους και από την ίδια την γεωργία. Μπορεί να εντοπίζεται για παράδειγμα γύρω από μεγάλα αστικά κέντρα με το περιβάλλον της υπαίθρου να θεωρείται, όπως για παράδειγμα στο Ηνωμένο Βασίλειο, ως ένας ιδιαίτερος ελκυστικός προορισμός για την δημιουργία και εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων, λόγω των χαρακτηριστικών του (EUROPEAN CITIZENS' PANEL, 2007, σ.5).

¹⁵ Σύμφωνα με λοιπά στοιχεία της Eurostat (Farm Structure Survey, 1975-2007), ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του γεωργικού εργατικού δυναμικού (labor input) για τις 9 πρώτες χώρες-μέλη της ΕΕ ανέρχονταν στο -2,36% για την χρονική περίοδο 1975-2007 (-1,88% για τον αριθμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων), για τις 15 χώρες-μέλη στο -2,03% για την χρονική περίοδο 1995-2007 και για το χρονικό διάστημα 2003-2007 με τις 27 χώρες-μέλη στο -3,26% (-2,27% για τον αριθμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων). Δεδομένης όμως της σχεδόν σταθερής καλλιεργήσιμης έκτασης, το μέσο μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων αυξήθηκε από 17,4 σε 22 εκτάρια για την ΕΕ-15 μεταξύ του 1995 και του 2007 (EC,2011Γ, σ.2-3).

Ωστόσο, όπως αναφέρει και η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε πρόσφατο κείμενό της, η παρουσίαση και καταγραφή της κατάστασης σχετικά με την απασχόληση στον αγροτικό τομέα παρουσιάζει ορισμένες δυσκολίες. Ειδικότερα, για παράδειγμα, είναι γεγονός ότι η γεωργία εξακολουθεί να κυριαρχείται από οικογενειακές εκμεταλλεύσεις, στις οποίες τα μέλη της οικογένειας συνεισφέρουν σε διάφορες χρονικές περιόδους, όχι όμως σε τακτική βάση. Όταν τα μέλη μιας οικογένειας συνεισφέρουν στις γεωργικές εργασίες δεν λαμβάνουν πάντα κάποιο μισθό αλλά συμμετέχουν στο κέρδος που θα προκύψει από την εκμετάλλευση και ο ακριβής χρόνος εργασίας δεν καταγράφεται πάντα. Επίσης, πολλοί γεωργοί και γεωργικοί εργάτες εξασκούν την αγροτική δραστηριότητα ως μια μερικής απασχόλησης δραστηριότητα, κάνοντας δύσκολη την εξακρίβωση του αριθμού των ωρών εργασίας. Η γεωργία χαρακτηρίζεται από μεγάλες εποχικές αυξήσεις σε εργατικό δυναμικό, όπου μεγάλος αριθμός εργαζομένων μπορεί να προσληφθεί για ένα σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα και οι εποχικοί εργαζόμενοι είναι πιθανό να “λείπουν” από τις επίσημες στατιστικές γιατί δεν είναι πάντα δηλωμένοι στους αρμόδιους φορείς (EC,2012A,σ.22).

Παρ’ όλα αυτά, θα επιχειρηθούν να διατυπωθούν ορισμένες γενικές επισημάνσεις γύρω από το εν λόγω θέμα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat (Farm Structure Survey, 2007), η οικογενειακή εργασία αντιπροσώπευε το 2007 το συντριπτικό ποσοστό του συνολικού τακτικού εργατικού δυναμικού (EC,2012A, σ.24).

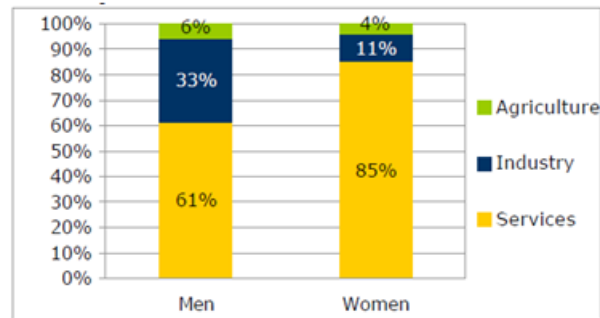
Επίσης, η αυτοαπασχόληση είναι η κύρια κατηγορία εργασίας στην γεωργία (53%), σε αντίθεση με τους περισσότερους άλλους τομείς της οικονομίας (EC,2012A, σ.25).

Σχετικά με την ηλικιακή δομή της οικογενειακής εργασίας, σύμφωνα με την Eurostat το 2005, το 18,2 % των ανδρών και το 16,2% των γυναικών ήταν ηλικίας κάτω των 35 ετών ενώ το 24,6% των ανδρών και το 26,2% των γυναικών ήταν ηλικίας άνω των 65 ετών (EC,2012B,σ.6).

Σε μία παλαιότερη έκθεσή της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφερόταν σε δύο μοντέλα γεωργίας στον ευρωπαϊκό χώρο, το «νότιο» και το «βόρειο». Στο πρώτο κυριαρχούν πολύ μικρές και μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις των 4-8 εκταρίων με αρκετούς αγρότες να είναι μεγαλύτερης ηλικίας και οι οποίες συναντώνται κυρίως στην νότια Ευρώπη (εκτός φυσικά από ορισμένες περιφέρειες-εξαιρέσεις) ενώ στο δεύτερο απαντώνται μεσαίες και μεγάλες εκμεταλλεύσεις των 17-67 εκταρίων οι οποίες βρίσκονται κυρίως στην βόρεια Ευρώπη («βόρειο» μοντέλο) πχ. Γερμανία, Δανία, Η.Β., Γαλλία κ.λπ. (EC,1997,σ.28).

Όσον αφορά την απασχόληση του γυναικείου πληθυσμού στην ΕΕ, το 2011 (EUROSTAT Labour Force Survey), η συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών εργαζόταν στον τομέα των υπηρεσιών και μόνο ένα μικρό ποσοστό σε αυτόν της γεωργίας (περίπου 4% γυναίκες - 6% άνδρες) (EC, 2012B)¹⁶.

3. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ ΤΟ 2011



Source: EUROSTAT [Labour Force Survey, table: lfsi_grt_a]

Διάγραμμα από: EC, 2012B, «Women in EU Agriculture and Rural Areas: Hard work, Low profile», σ.3

Όσον αφορά το ζήτημα της απασχόλησης του γυναικείου εργατικού δυναμικού στην γεωργία, ο χάρτης 5 (παράρτημα) μας δίνει μια σαφή εικόνα τόσο της αναλογίας ανδρών-γυναικών που απασχολούνται τακτικά στη γεωργία όσο και για το ποσοστό των γυναικών κατόχων αγροτικών εκμεταλλεύσεων για όλη την ΕΕ σε επίπεδο κράτους μέλους.

Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι ένα σημαντικό τμήμα του εργατικού δυναμικού που διαμένει και δραστηριοποιείται στην ευρωπαϊκή ύπαιθρο, όπως επισημάνθηκε και παραπάνω, αποτελείται από μετανάστες.

Ειδικότερα, σύμφωνα και με την ΟΚΕ, ήδη από το 2000 υπογραμμίζονταν το γεγονός της σημαντικής αύξησης του αριθμού των μεταναστών που απασχολούνταν στην γεωργία. Ως λόγοι αναφέρονταν μεταξύ άλλων η δημιουργία ελλείμματος στο ντόπιο εργατικό δυναμικό, η προσωρινότητα της απασχόλησης τους, η μείωση του κόστους εργασίας κτλ.¹⁷

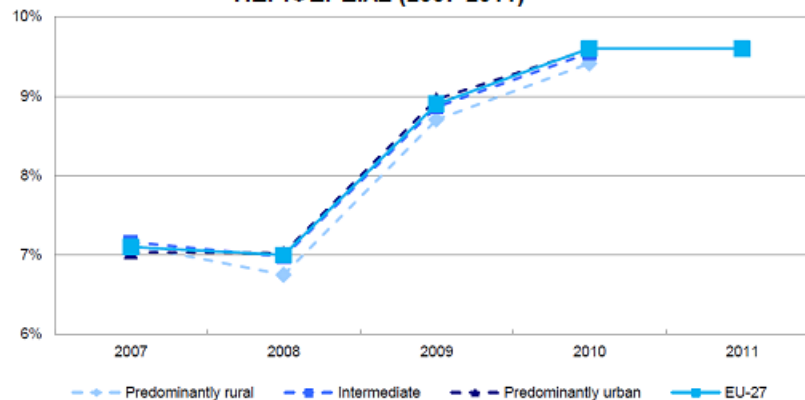
¹⁶ Σημειώνεται όμως ότι εκτός όμως των αμειβόμενων ασχολιών, οι γυναίκες εξακολουθούν να ασχολούνται και με μη αμειβόμενες δραστηριότητες (πχ. υποχρεώσεις στο νοικοκυριό) οι οποίες μπορεί να περιορίζουν ή ακόμη και να εμποδίζουν τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, κυρίως σε απομακρυσμένες περιοχές με έλλειψη υποδομών και εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας για παράδειγμα, αποτελώντας έτσι η μερική απασχόληση μια εναλλακτική λύση (EC, 2012B).

¹⁷ Οι λόγοι και οι παράγοντες για τους οποίους συμβαίνει αυτό είναι κυρίως η δημιουργία ενός ελλείμματος στο ντόπιο εργατικό δυναμικό που προέκυψε από τις δημογραφικές αλλαγές που ακολούθησαν την αναδιάρθρωση της γεωργίας, οι συναλλαγματικές διαφορές, οι διαφορές στην αγοραστική δύναμη ή το γεγονός ότι το εν λόγω εισόδημα θεωρείται μερικές φορές ως συμπληρωματικό, η ευκολία αντιμετώπισής τους λόγω της προσωρινότητας της απασχόλησης τους, η μείωση του κόστους εργασίας όσον αφορά για παράδειγμα το κόστος της κοινωνικής ασφάλισης κτλ. Από την άλλη μεριά, ο γηγενής άνεργος πληθυσμός δεν ενδιαφέρεται για την εποχική εργασία λόγω του ωραρίου εργασίας, των συνθηκών εργασίας

Όσον αφορά τα επίπεδα της ανεργίας στον ευρωπαϊκό χώρο γενικά, τον Ιούλιο του 2013, η Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>^B) εκτιμά ότι 26.654.000 άνδρες και γυναίκες στην ΕΕ των 28, εκ των οποίων 19.231.000 ήταν στην ευρωζώνη (ΕΑ-17) ήταν άνεργοι.

Τα ποσοστά ανεργίας στις κυρίως αγροτικές περιοχές της ΕΕ-27 την περίοδο 2007-2010 απεικονίζονται στο ακόλουθο διάγραμμα.

4. ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ (15-74 ετών) ΣΤΗΝ ΕΕ-27 ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ (2007-2011)



Πηγή: EC, 2012A, «Rural Development in the European Union, Statistical and Economic Information Report 2012», σ. 83

Τέλος, σχετικά με την μερική απασχόληση στη γεωργία, σύμφωνα με τον Χ.Φωτόπουλο, αυτή θεωρείται ως «ένα κατεξοχήν πολυδιάστατο φαινόμενο», όπως φαίνεται και από το πλήθος των όρων που έχουν χρησιμοποιηθεί για να το περιγράψουν όπως είναι: πολυδραστηριότητα, γεωργία μερικής απασχόλησης, εξωγεωργική απασχόληση, πολυαπασχόληση κ.ά. Σχετίζεται κυρίως με την απασχόληση των γεωργών και των μελών των οικογενειών τους σε εποχικές δραστηριότητες εκτός γεωργίας (πχ. στο δευτερογενή τομέα ή στον τριτογενή πχ. τουρισμός κτλ.) ή με την επέκταση των δραστηριοτήτων των μελών του νοικοκυριού που συνδέονται με την αγροτική παραγωγή (πχ. μεταποίηση/εμπορία προϊόντων). Επίσης, βασικό χαρακτηριστικό της είναι ότι συνδέεται και με την απόκτηση μεγαλύτερου (πρόσθετου ή συμπληρωματικού) οικογενειακού εισοδήματος των αγροτικών νοικοκυριών (Φωτόπουλος, 1999, σ.19-20).

(καιρικές, σωματική καταπόνηση κτλ.), των χαμηλών αμοιβών, της πιθανότητας μείωσης του επιδόματος ανεργίας τους ως αποτέλεσμα της απασχόλησης τους στη γεωργία κτλ. (Official Journal, 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΝΕΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ

Εκτιμάται, ότι οι τομείς που σχετίζονται με την δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στις ευρωπαϊκές αγροτικές περιοχές είναι κυρίως ο αγροτουρισμός, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ο πολιτισμός, η φύση και η διαχείριση του φυσικού τοπίου, τα ποιοτικά και βιολογικά προϊόντα, οι υπηρεσίες πληροφορικής και τέλος οι κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγείας (Corpus, Hall et al., 2006).

Η ανάπτυξη των τομέων αυτών στον αγροτικό χώρο μπορεί να συμβάλει όχι μόνο στην ανάπτυξη του αγροτικού χώρου αλλά επιπλέον να αποτελεί και μια λύση για την απασχόληση στις αγροτικές περιοχές έναντι της συρρίκνωσης του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα παραγωγής καθώς και της αύξησης των ποσοστών της ανεργίας στις κυρίως αγροτικές περιφέρειες της Ευρώπης, όπως επισημάνθηκε παραπάνω.

Τουρισμός

Ο τουρισμός γενικά θεωρείται μέσο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, καθώς επηρεάζει σημαντικούς τομείς μιας χώρας και τοπικής κοινωνίας όπως είναι αυτός της απασχόλησης (δημιουργία θέσεων εργασίας), ο επιχειρηματικός τομέας καθώς και ο εισοδηματικός, πολιτιστικός και δημοσιονομικός τομέας (Βενετσανοπούλου, 2006, σ.53-54).

Όσον αφορά ειδικότερα τον τουρισμό της υπαίθρου, οι κυριότερες μορφές του είναι: αγροτουρισμός¹⁸, οικοτουρισμός¹⁹, τουρισμός περιπέτειας, χιονοδρομικός, αθλητικός,

¹⁸ Ο **αγροτουρισμός**, έχει ως φυσικό χώρο ανάπτυξής του την αγροτική ύπαιθρο. Εξ' ορισμού η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού συνδυάζει τουριστικές με αγροτικές δραστηριότητες και καθίσταται επιθυμητή η ανάπτυξή του σε οικισμούς που χαρακτηρίζονται από την αγροτική τους ταυτότητα (ΙΤΑ, 2008).

¹⁹ Ο **οικοτουρισμός** αναπτύσσεται γενικά σε περιοχές με αξιόλογο φυσικό περιβάλλον όπως αυτές με πλούσια βιοποικιλότητα, εθνικά πάρκα, σπάνια χλωρίδα και πανίδα, σε προστατευόμενες περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους κλπ. (ΙΤΑ, 2008). Επίσης, ως μια άλλη μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται στην ύπαιθρο, εμφανίζεται και ο οικο-αγροτουρισμός ο οποίος συνδυάζει τον αγροτουρισμό με τον οικοτουρισμό (Αποστολόπουλος, Σδράλη, 2009).

θρησκευτικός²⁰, πολιτιστικός²¹ και ιαματικός τουρισμός (ITA, 2008).

Όσον αφορά τον αγροτουρισμό, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, απαντώνται δύο βασικοί τύποι που έχουν επικρατήσει. Ο πρώτος είναι οι διακοπές στην αγροτική εκμετάλλευση (Farm House Holidays) και ο δεύτερος η διανυκτέρευση με πρωινό (Bed and Breakfast). Ο πρώτος τύπος έχει αναπτυχθεί κυρίως σε χώρες όπως είναι η Αυστρία και η Γερμανία (χώρες-πρωτεργάτες του αγροτουρισμού) ενώ ο δεύτερος έχει αναπτυχθεί κυρίως σε χώρες όπως είναι η Μ. Βρετανία, η Ιταλία, η Ιρλανδία, η Ελλάδα κ.ά. όπου οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις είναι σχετικά μικρότερες (Αποστολόπουλος, Σδράλη, 2009).

Επίσης, η ανάπτυξη του αγροτουρισμού σχετίζεται με τη οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση των αγροτικών χώρων και της υπαίθρου, την αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού μιας περιοχής, την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας, τη συγκράτηση ή την επιστροφή τοπικού πληθυσμού κτλ. (Βενετσανοπούλου, 2006, σ.164-165).

Υπογραμμίζεται ότι μόνο στην Ουαλία, το 2004, ο αγροτουρισμός συνέβαλε με τουλάχιστον 10εκατ.£ τον χρόνο στα εισοδήματα περίπου 1600 οικογενειών, αντιπροσωπεύοντας το 15% έως 50% των συνολικών ετήσιων εισοδημάτων τους (Youell, R., 2001, στο Copus, Hall et al., 2006).

Όσον αφορά την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, σε ευρωπαϊκό επίπεδο ξεχωρίζουμε την Γερμανία (μεγάλη εμπειρία στον οικοτουρισμό) με τα δεκατρία εθνικά της πάρκα και το ειδικό σήμα οικοτουρισμού “viabono” (Βενετσανοπούλου, 2006, σ.160).

Ως παραδείγματα ανάπτυξης του τουρισμού στην ευρωπαϊκή ύπαιθρο, αξιοποιώντας τα χαρακτηριστικά και τα πλεονεκτήματά της με τον καλύτερο ίσως δυνατό τρόπο, σε κείμενο του Ινστιτούτου Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ITA, 2008) αναφέρονται αυτά της ανάπτυξης του αγροτουρισμού στο Lungau της Αυστρίας, του οικοτουρισμού στο Δέλτα του Δούναβη στη Ρουμανία, του Θρησκευτικού Τουρισμού στην Ισπανία (η Διαδρομή του Santiago de Compostela), του Πολιτιστικού Τουρισμού στη Γαλλία κ.λπ.

²⁰ Ο **θρησκευτικός τουρισμός**, σχετίζεται κυρίως με πόρους θρησκευτικού ενδιαφέροντος (όπως εκκλησίες και μοναστήρια), που αποτελούν κίνητρο για επίσκεψη πχ. για συμμετοχή σε θρησκευτικές εκδηλώσεις (ITA, 2008).

²¹ Ο **πολιτιστικός τουρισμός** σχετίζεται με μια ευρεία γκάμα πολιτιστικών πόρων που αποτελούν κίνητρο επίσκεψης όπως είναι οι αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία, έθιμα, πολιτιστικές δραστηριότητες, χειροτεχνήματα, μορφές τέχνης κ.τ.λ. (ITA, 2008).

Περιβαλλοντικές δραστηριότητες

Ένας αναδυόμενος τομέας στις αγροτικές περιοχές της ΕΕ είναι αυτός που σχετίζεται με τις περιβαλλοντικές δραστηριότητες, οι οποίες καλύπτουν μια σειρά υπηρεσιών. (RAPIDO,2008,σ.15).

Εκτιμάται ότι επέκταση αυτών των δραστηριοτήτων αναμένεται και τα επόμενα χρόνια, καθώς οι καταναλωτές και οι απαιτήσεις της κοινωνίας για περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες αναμένεται να αυξηθούν πρώτον λόγω της αυξανόμενης ανησυχίας για την ποιότητα ζωής, την ευημερία και τη διατήρηση των πόρων και της φύσης και δεύτερον λόγω της αυξανόμενης ζήτησης για τουριστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τις πολιτισμικές και φυσικές ιδιαιτερότητες των αγροτικών περιοχών, κυρίως των περιφερειακών (RAPIDO,2008,σ.16-17).

Ακόμη, η ανάπτυξη του τουρισμού της υπαίθρου και η ζήτηση για σχετικό εργατικό δυναμικό λόγω της παρουσίας παρατηρητών πτηνών, περιπατητών, ποδηλατών, περιηγητών, κυνηγών κ.λπ. θα μπορούσε να αναφερθούν ως επιπλέον παράγοντες που συμβάλουν στην δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στον εν λόγω τομέα (Corpus, Hall et al., 2006,σ.118).

Ποιοτικά και βιολογικά προϊόντα

Ως παράγοντες διεύρυνσης της κατανάλωσης των εν λόγω διατροφικών προϊόντων συχνά αναφέρονται η ανάγκη των καταναλωτών για ασφαλή τρόφιμα, ιδιαίτερα για τα παιδιά τους, η ζήτηση για πιο υγιεινά τρόφιμα υψηλότερης θρεπτικής αξίας που παράγονται με περισσότερο φιλικές προς το περιβάλλον μεθόδους, η ζήτηση για τα προϊόντα που παράγονται σε μια συγκεκριμένη περιοχή ή με ένα παραδοσιακό τρόπο, η προώθηση της βιολογικής γεωργίας²² κ.λπ.(Corpus, Hall et al., 2006, σ.119).

Επισημαίνεται ότι το μερίδιο της έκτασης που χρησιμοποιείται για την παραγωγή οργανικών προϊόντων στη συνολική καλλιεργήσιμη έκταση της ΕΕ-27, αυξάνεται με ταχείς

²² Η **Βιολογική γεωργία** προσδιορίζεται σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (<http://ec.europa.eu>²¹), «ως ένα αγροτικό σύστημα διαχείρισης το οποίο παρέχει στον καταναλωτή φρέσκα, γευστικά, αυθεντικά τρόφιμα ενώ ταυτόχρονα σέβεται την ισορροπία των οικοσυστημάτων». Οι τυπικές πρακτικές της βιολογικής γεωργίας περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την αμειψισπορά, πολύ αυστηρά όρια στη χρήση προϊόντων φυτοπροστασίας και συνθετικών λιπασμάτων, ζωικών αντιβιοτικών, συντηρητικών και προσθετικών στην επεξεργασία των τροφίμων καθώς και άλλες εισροές, απαγόρευση της χρήσης γενετικά τροποποιημένων οργανισμών, χρησιμοποίηση των αυτοπαραγόμενων πόρων, εκτροφή ζώων ελεύθερας βοσκής κ.λπ.

ρυθμούς. Για την περίοδο 2005-2010 για παράδειγμα, η έκταση αυτή αυξήθηκε κατά 42% με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 7,23% (EC,2012A,σ.223).

Σχετικά με τα ιδιότυπα αγροτροφικά προϊόντα, αυτά παρουσιάζουν ορισμένα από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά. Είναι κατά κανόνα περιορισμένης κλίμακας παραγωγής και οριοθετημένης γεωγραφικής ζώνης, προσδιορίζονται από την καταγωγή τους (πχ. ιδιαίτερες γεωκλιματολογικές και γεωγραφικές συνθήκες, τρόπους παραγωγής, παραδόσεις, ιστορία του τόπου προέλευσης) είναι υψηλής ποιότητας, ευρείας φήμης κτλ.²³ (Ανθοπολούλου,2004).

Πολιτισμός

Μόλις στο τέλος της δεκαετίας του 1980 ο πολιτισμός έλαβε προσοχή ως πηγή παραγωγικής δραστηριότητας, η οποία μπορεί να δημιουργήσει θέσεις εργασίας και οικονομική ευημερία προς όφελος της εθνικής και τοπικής οικονομίας, αν και παλαιότερα δεν θεωρούνταν ως μια τόσο σημαντική πηγή οικονομικής δραστηριότητας (OECD, 2005 στο Parageorgiou, 2007).

Στις αγροτικές περιοχές οι πολιτιστικές δραστηριότητες συνδέονται κυρίως με τον τουρισμό και την πολιτισμική, τοπική και ιστορική ταυτότητα του τόπου.

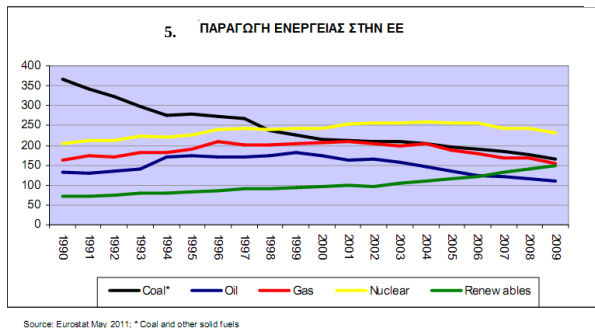
Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

Σύμφωνα με την Οδηγία 2003/54/EK της ΕΕ, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας τις αποτελούν οι ανανεώσιμες μη ορυκτές πηγές ενέργειας όπως είναι η αιολική, ηλιακή, γεωθερμική, από τα κύματα, παλιρροϊκή, υδροηλεκτρική, από βιομάζα, από τα εκλυόμενα στους χώρους υγειονομικής ταφής αέρια, από τα αέρια που παράγονται σε μονάδες επεξεργασίας λυμάτων καθώς και από τα βιοαέρια.

Το γεγονός ότι σημειώνεται σημαντική διαχρονική αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ στην ΕΕ και ειδικότερα από την γεωργία και την δασοκομία, όπως εμφανίζονται

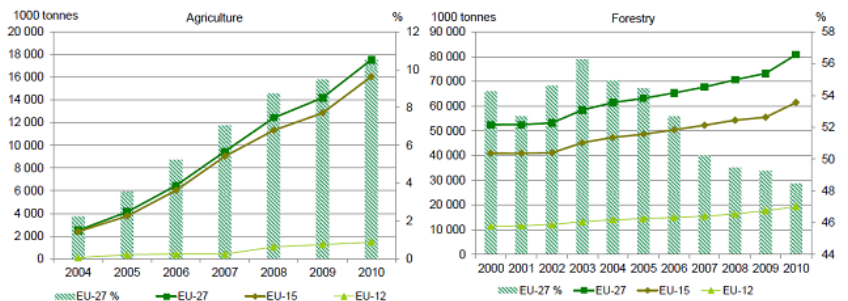
²³ Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όσον αφορά το εμπορικό σήμα ενός παραδοσιακού αγροτικού προϊόντος ή τροφίμου που έχει καταχωρηθεί σε μία από τις τρεις κατηγορίες σημάτων ποιότητας: Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης (ΠΟΠ), Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη (ΠΓΕ) και Ειδικό Παραδοσιακό Προϊόν Εγγυημένο (ΕΠΠΕ), ενδεικτικά αναφέρεται ότι ήδη, από το 2011, πάνω από 1.000 ονομασίες προστατεύονταν χάρη στο εν λόγω ευρωπαϊκό σύστημα σήμανσης ποιότητας. Το σύστημα αυτό, μεταξύ άλλων συμβάλλει και στη διαφύλαξη και προώθηση της κληρονομιάς της ευρωπαϊκής υπαίθρου καθώς και στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών στα τρόφιμα που φέρουν σήμα ποιότητας (<http://ec.europa.eu>¹⁴).

στα διαγράμματα που ακολουθούν καθώς και οι ενεργειακοί στόχοι που έχουν καθοριστεί από την ΕΕ για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και παράλληλη αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ μέχρι το 2020 (<http://ec.europa.eu>²), αποτελούν ορισμένους μόνο από τους παράγοντες που μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο εν λόγω τομέας είναι πολύ πιθανό να αποφέρει σημαντικές ευκαιρίες απασχόλησης και στο μέλλον στην ευρωπαϊκή ύπαιθρο²⁴.



Πίνακας από: EC, 2011A, «Key Figures», σ. 17

6. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΑΠΟ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ (ισοδύναμη με χιλιάδες τόνους πετρελαίου) ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΩΡΓΙΑ (2004-2010) ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ (2000-2010).



Πηγή: EC, 2012A, «Rural Development in the European Union, Statistical and Economic Information Report 2012», σ. 227

Πληροφορική (IT) και υπηρεσίες πληροφορικής

Εκτιμάται ότι η ανάπτυξη του εν λόγω τομέα με πολλούς τρόπους μπορεί να συμβάλει στην δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές.

Ενδεικτικά αναφέρεται η “αγροτική τηλεργασία” (rural teleworking) ως ένα παράδειγμα, η οποία σχετίζεται με τη χρήση της τεχνολογίας που επιτρέπει στις επιχειρήσεις να προσφέρουν θέσεις εργασίας εκτός αστικών περιοχών καθώς και την

²⁴ Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στην οδηγία 2003/30/EK, η οποία επεδίωκε να προάγει τη χρήση βιοκαυσίμων ή άλλων ανανεώσιμων καυσίμων προς αντικατάσταση του πετρελαίου ντίζελ ή της βενζίνης στις μεταφορές σε κάθε κράτος μέλος, προκειμένου να συμβάλει στην επίτευξη στόχων όπως η τήρηση των δεσμεύσεων σχετικά με τις κλιματικές μεταβολές, η φιλική προς το περιβάλλον ασφάλεια του εφοδιασμού και η προώθηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ως **βιοκαύσιμα** ορίζονται: «το υγρό ή αέριο καύσιμο για τις μεταφορές το οποίο παράγεται από βιομάζα» και ως **βιομάζα**, «το βιοαποικοδομήσιμο κλάσμα προϊόντων, αποβλήτων και καταλοίπων από γεωργικές (συμπεριλαμβανομένων φυτικών και ζωικών ουσιών), δασοκομικές και συναφείς βιομηχανικές δραστηριότητες, καθώς και το βιοαποικοδομήσιμο κλάσμα των βιομηχανικών και αστικών αποβλήτων». Ως βιοκαύσιμα αναφέρονται η βιομεθανόλη, το ντίζελ βιολογικής προέλευσης, το βιοαέριο, η βιομεθανόλη, τα καθαρά φυτικά έλαια κ.α.

Δύο από τα πιο κοινά βιοκαύσιμα είναι το βιοντίζελ (παραγόμενο από ελαιούχα φυτά, όπως η ελαιοκράμβη και ο ηλιάνθος) και βιοαιθανόλη (παραγόμενη από ζαχαρούχα και αμυλούχα φυτά, όπως τα τεύτλα ή τα σιτηρά) και έχουν τη δυνατότητα η αντικατάστασης του ντίζελ και της βενζίνης σε μεγάλη κλίμακα (Επίσημη ιστοσελίδα της ΕΕ, <http://europa.eu>²⁷).

επιλογή σε άτομα να εργάζονται από την αγροτική τους κοινότητα (Corpus, Hall et al., 2006,σ.122).

Η τηλεργασία έχει εμφανιστεί δυναμικά τόσο στη ευρωπαϊκή όσο και στην παγκόσμια αγορά εργασίας, αποτελεί μια ιδιαίτερα ευέλικτη μορφή απασχόλησης και συναντώνται πολλά είδη της πχ. κατ' οίκον τηλεργασία, τηλε-υπηρεσίες (Teleservices), κέντρα τηλεργασίας (Telework Centres), Τηλεσπίτια (Telecottages) και πλήθος άλλων (Αρβανίτης, Βόνδα , 2006, σ.5-6).

Όπως παρατηρεί και το “Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για την Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας”, η τηλεργασία αυξάνει διαρκώς σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ με τη μέση αναλογία των τηλεργαζομένων στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ να έχει αυξηθεί από περίπου 5% το 2000 σε 7% το 2005. Μάλιστα, σε ορισμένες χώρες καταγράφονται σημαντικά υψηλότερα ποσοστά αύξησης, με τα υψηλότερα ποσοστά τηλεργασίας να παρατηρούνται στην Τσεχική Δημοκρατία και στη Δανία, όπου περίπου ένας στους επτά εργαζόμενους ασκεί τακτικά τηλεργασία (Eurofound, 2010).

Υγεία και κοινωνικές υπηρεσίες

Μερικοί από τους παράγοντες που αναφέρονται και υποδεικνύουν κάποια ζήτηση των εν λόγω κλάδων και ειδικοτήτων στις αγροτικές περιοχές είναι το γεγονός της ύπαρξης και εγκατάστασης σε αυτές αυξημένου αριθμού ατόμων μεγάλης ηλικίας, η γήρανση του πληθυσμού που παρατηρείται, η αύξηση του προσδόκιμου χρόνου ζωής κτλ. Επίσης, η ανάπτυξη του κλάδου της υγείας εκεί θα μπορούσε να είναι ωφέλιμη και στην απασχόληση του γυναικείου εργατικού δυναμικού της περιοχής (Corpus, Hall et al., 2006,σ.124-125).

Ωστόσο, επισημαίνεται, για όλα τα προαναφερθέντα, ότι μπορεί μεν η ανάπτυξη των εν λόγω τομέων στην ύπαιθρο να οδηγεί σε κάποια ανάπτυξη εκεί και να συντελεί στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης αλλά δεν είναι πανάκεια.²⁵

²⁵ Ο τουρισμός για παράδειγμα συχνά κατηγορείται για κοινωνικές εντάσεις που μπορεί να προκαλέσει (πχ. συγκρούσεις μεταξύ τουριστών και ντόπιων), διατάραξη του ρυθμού ζωής των ντόπιων, εγκατάλειψη παραδοσιακών επαγγελμάτων, αλλοίωση της φυσιογνωμίας της τοπικής αρχιτεκτονικής κτλ. (Βενετσανοπούλου,2006), τα ποιοτικά και βιολογικά προϊόντα κατηγορούνται για τις ιδιαίτερα υψηλές τους τιμές, τα βιοκαύσιμα για την ενδεχόμενη συμβολή τους στην καταστροφή και υποβάθμιση του περιβάλλοντος, για πιέσεις που ασκούν σε διάφορους τομείς του αγροτικού τομέα, για αύξηση των τιμών των τροφίμων κ.α. (Runge,Senauer,2007).

Κεφάλαιο 7ο

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ

Τα παραδείγματα επιτυχημένων στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης που αναφέρονται χρηματοδοτήθηκαν από το πρόγραμμα Leader+ και αποτελούν και βέλτιστες πρακτικές της εν λόγω κοινοτικής πρωτοβουλίας. Παράλληλα συνδυάζουν αρκετούς από τους προαναφερθέντες τομείς.

Το πρώτο έργο έλαβε χώρα στο **Βέλγιο**, με την δημιουργία ενός κέντρου αξιοποίησης και προστασίας ενός ποταμού, του **ποταμού Ourthe**, με σκοπό τη μέγιστη δυνατή οικονομική αξιοποίησή του, με σεβασμό του φυσικού τοπίου και των οικοτόπων του, δεδομένου ότι ο εν λόγω ποταμός είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της περιοχής και προσελκύει πολλούς επισκέπτες που έρχονται να θαυμάσουν το φυσικό κάλλος ή να εξασκήσουν αθλήματα στο νερό, όπως το καγιάκ και το ράφτινγκ. Επίσης, ο τουρισμός αποτελούσε ζωτική συνιστώσα του οικονομικού ιστού της περιοχής, αφού η βιομηχανία δεν ήταν ανεπτυγμένη και η γεωργία, αν και εξακολουθούσε να είναι σημαντική, αντιμετώπιζε πολλαπλές πιέσεις²⁶ (Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών, 2009, σ.12-14).

Το δεύτερο έργο, με προϋπολογισμό που άγγιζε περίπου τα 4 εκατ. Ευρώ (περίπου 2 εκατ. από το ΕΓΤΠΕ) και έκτασης 922 km² (αριθμός εμπλεκόμενων Δήμων: 27), αφορούσε την περιοχή **Valle del Crocchio της νότιας Ιταλίας**, η οποία καλύπτει μια έκταση μεγάλης φυσικής αξίας και κάλλους, που περιλαμβάνει και τον εθνικό δρυμό Sila. Την περιοχή την απασχολούσαν ζητήματα όπως η μείωση του πληθυσμού, η μετανάστευση των νέων, η ανεργία (ιδίως των γυναικών) κ.α.

Περιελάμβανε συνοπτικά ένα ολοκληρωμένο και ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων με διαφορετικές ομάδες-στόχους, όπως υπηρεσίες αγροτουρισμού, εστιατόρια, ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού κλάδου.

²⁶ Το εν λόγω έργο επελέγη ως παράδειγμα ορθής πρακτικής κυρίως λόγω του φάσματος εταιρικής σχέσης την οποία δημιούργησε η Ομάδα Τοπικής Δράσης.

Επίσης, όλοι οι δικαιούχοι χρηματοδοτήσεων του Leader+ εντάχθηκαν στο δίκτυο «Valle del Crocchio Network», αποδεχόμενοι το χάρτη ποιότητας που τους επέτρεπε να χρησιμοποιούν το εμπορικό σήμα της αγροτικής περιοχής. Ενισχύθηκαν οι κλάδοι των χειροποίητων προϊόντων και τοπικών τροφίμων για να βελτιωθεί η τοπική γαστρονομία και η εικόνα της περιοχής, υλοποιήθηκαν νέες και ενδιαφέρουσες φυσιολατρικές και πολιτιστικές δραστηριότητες και χρηματοδοτήθηκαν συνεταιριστικές επιχειρήσεις νέων για την παραγωγή καλύτερου διαφημιστικού υλικού και τη διοργάνωση εκδηλώσεων για την προβολή της περιοχής (Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών, 2009,σ.58-61).



Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2005), *Ειδική εστίαση, Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές*, Leader+Magazine, σ.36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Η ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ

Αρχικά αναφέρεται ότι το 40,9% της συνολικής έκτασης της Ελλάδος, η οποία ανέρχεται στα 11.925.797 Ha (εξαιρουμένων των παραθαλάσσιων υγρών ζωνών και θαλάσσιων υδάτων), καλύπτεται από γεωργικές περιοχές, το 18,9% καλύπτεται από δάση, το 37% από φυσικές περιοχές, το 2,3% από τεχνητές και το 0,9% από εσωτερικά νερά. Οι γεωργικές περιοχές από την άλλη, κατανέμονται σε αρόσιμη γη (43,9%), σε μόνιμες καλλιέργειες (15,4%), σε μόνιμους βοσκότοπους (1,4%) και σε ετερογενής γεωργικές περιοχές σε ποσοστό 39,4% (ΕΣΣΑΑ 2007-2013,σ.3) (βλ. χάρτη 6 παραρτήματος).

Η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση της χώρας το 2003 αποτελούσε περίπου το 30% της συνολικής έκτασής της, ενώ περίπου 83% αυτής βρίσκεται σε μειονεκτικές περιοχές (ΛΕΠ) (ΕΣΣΑΑ 2007-2013,σ.3) (βλ. χάρτη 3 παραρτήματος).

Περίπου το 55% του συνόλου της καλλιεργήσιμης γης της χώρας χαρακτηρίζεται ως πεδινό (55%), με το υπόλοιπο να χαρακτηρίζεται ως ημιορεινό (25%) ή ορεινό (Λιανός, Δαμιανός κ.ά., 2009 σ.649).

Στο Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 αναφέρονται τρία ήδη αγροτικών περιοχών στην χώρα. Οι δυναμικές αγροτικές περιοχές¹, οι ορεινές–μειονεκτικές–προβληματικές αγροτικές περιοχές και οι νησιωτικές αγροτικές περιοχές.

Όσον αφορά τη σημασία των κυρίως αγροτικών περιφερειών της Ελλάδας σε επίπεδο NUTS 3, αυτές αντιπροσωπεύουν το 82,2% της συνολικής επικράτειάς της, αποτελώντας ένα από τα υψηλότερα αντίστοιχα ποσοστά σε όλη την ΕΕ, το 42,9% περίπου του πληθυσμού της και το 41% της συνολικής απασχόλησης, το έτος 2009. Επισημαίνεται ότι τα αντίστοιχα ποσοστά σε επίπεδο ΕΕ-27 είναι σαφώς μικρότερα (ΕC,2012, σ.51).

Επίσης, στην Ελλάδα, «η γεωργία παραμένει ο βασικός εργοδότης στις περισσότερες αγροτικές περιοχές» (Σαφίλιου,Παπαδόπουλος,2004,σ.79), όπως χαρακτηριστικά

¹ Βρίσκονται κυρίως σε πεδινές ζώνες, δεν παρουσιάζουν στοιχεία προβληματικότητας σύμφωνα με τα κριτήρια της ΕΕ, αποτελούν την καρδιά της αγροτικής παραγωγής της χώρας καθώς και των αγροτικών εξαγωγών, είναι στην πλειοψηφία τους καλά αρδευόμενες, η γεωργία ασκείται από επαγγελματίες αγρότες με υψηλό επίπεδο εξειδίκευσης ανά εκμετάλλευση και είναι πιθανό να συνδέονται με την ύπαρξη περιβαλλοντικών προβλημάτων λόγω της εντατικής καλλιέργειας κ.α. (ΕΣΣΑΑ 2007-2013, σ.21).

αναφέρεται ενώ αξιοσημείωτο είναι και το ποσοστό των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, αποτελώντας ένα από τα υψηλότερα σε όλη την ΕΕ (βλ. χάρτη 4 παραρτήματος).

Η ελληνική υπαίθρος παρουσιάζει ορισμένα πολύ ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά, όπως είναι για παράδειγμα οι ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν καθ' όλο το χρόνο στις περισσότερες περιοχές της χώρας, η ποικιλία των μικροκλιμάτων που παρατηρείται, η ύπαρξη πολλών περιοχών φυσικού κάλους, η ιδιαίτερη γεωμορφολογία, η υψηλή βιοποικιλότητά της (μάλιστα οι περιοχές Natura καλύπτουν σημαντικό τμήμα της ελληνικής υπαίθρου) κ.λπ. (ΕΣΣΑΑ 2007-2013).

Έτσι, μιας και αναφερθήκαμε στην ιδιομορφία του ανάγλυφου της ώρας (ορεινές, πεδινές, νησιωτικές περιοχές) αναφέρεται ότι οι ορεινές περιοχές καταλαμβάνουν μεγάλο τμήμα της ελληνικής υπαίθρου, με τον πρωτογενή τομέα να είναι ο κυρίαρχος κλάδος της οικονομικής δραστηριότητας. Τα εντονότερα προβλήματα που εντοπίζονται στις περιοχές αυτές είναι τα χαμηλά εισοδήματα, η δυσμενής δημογραφική σύνθεση, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, η έλλειψη βασικών υποδομών κτλ (ΕΣΣΑΑ 2007-2013, σ.1).

Ωστόσο, λόγω των χαρακτηριστικών της ελληνικής υπαίθρου, τίθενται περιορισμοί στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα της Ελλάδας, παρατηρείται γεωγραφική και εποχιακή ανισοκατανομή των υδάτινων πόρων, κίνδυνο αποτελεί για αρκετές περιοχές της ελληνικής υπαίθρου η ερημοποίηση και η διάβρωση του εδάφους, η ρύπανση του περιβάλλοντος κ.α. (ΕΣΣΑΑ 2007-2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Αρχικά, στην Ελλάδα η πολιτική της συνοχής υλοποιήθηκε μέσω των Ολοκληρωμένων Μεσογειακών Προγραμμάτων (ΜΟΠ), στη συνέχεια με τα τρία Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (Α' ΚΠΣ 1988-1993, Β' ΚΠΣ 1994-1999, Γ' ΚΠΣ 2000-2006), ενώ στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο υλοποιείται με το **Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς**² (ΕΣΠΑ) 2007-2013 (www.espa.gr).

Γενικά, η κατανομή των κοινοτικών πόρων 2007-2013 για την Ελλάδα (και την ελληνική ύπαιθρο), σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών εμφανίζεται στο διάγραμμα του παραρτήματος, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι όλα τα έργα και οι δράσεις που πραγματοποιούνται και εντοπίζονται στον αγροτικό χώρο χρηματοδοτούνται εξ ολοκλήρου ή συγχρηματοδοτούνται από κοινοτικούς πόρους αλλά και από το Κράτος-Κεντρική Διοίκηση, τους ΟΤΑ κτλ.

Το **Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης** (ΕΣΣΑΑ) και το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Αλιείας (ΕΣΣΑΑΛ), από την άλλη, αποτελούν τα δύο προγραμματικά κείμενα, στα οποία περιγράφεται η στρατηγική της χώρας για την ανάπτυξη του τομέα γεωργίας και των αγροτικών περιοχών/περιοχών της υπαίθρου όπως επίσης και του τομέα της αλιείας και των αλιευτικών περιοχών (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013, σ.120).³

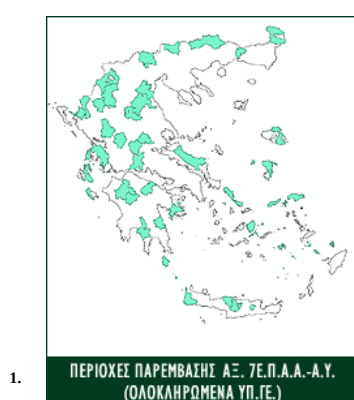
Οι Γενικοί Στρατηγικοί Στόχοι, οι Ειδικοί Στόχοι και οι Άξονες του Προγράμματος

² Το **Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς** (ΕΣΠΑ) 2007 – 2013, αποτελεί το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007-2013, εκπονήθηκε στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής προσέγγισης για την Πολιτική Συνοχής της ΕΕ και χαρακτηρίζεται γενικά από μικρότερο πλήθος Επιχειρησιακών Προγραμμάτων σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο 2000-2006. Ο στρατηγικός σχεδιασμός της χώρας για την περίοδο 2007-2013 υλοποιείται μέσα από οκτώ Τομεακά ΕΠ, πέντε Περιφερειακά ΕΠ και δεκατέσσερα Προγράμματα Ευρωπαϊκής Έδαφικής Συνεργασίας (www.espa.gr).

³ Η επιλεγείσα στρατηγική υλοποιείται μέσω δύο Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, που είναι το **Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013**, το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο για την Αγροτική Ανάπτυξη και το ΕΠ Αλιείας 2007-2013, που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας. Τα δύο προγραμματικά έγγραφα και τα αντίστοιχα ΕΠ είναι απόλυτα συνεκτικά σε επίπεδο στρατηγικής και στόχων και συμπληρωματικά με το ΕΣΠΑ και τα ΕΠ τα οποία θα χρηματοδοτηθούν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία κατά τη Δ' Προγραμματική περίοδο (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013, σ.120).

Αγροτικής Ανάπτυξης για την περίοδο 2007-2013 αναφέρονται στο διάγραμμα 2 του παραρτήματος. Ενδεικτικά αναφέρεται γενικά, όσον αφορά τον τρίτο Γενικό Στρατηγικό Στόχο του Εθνικού Σχεδίου Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης, ότι:

«επιδιώκεται η αναστροφή των δυσμενών τάσεων της πληθυσμιακής συρρίκνωσης, κυρίως των φθινουσών περιοχών, και της εγκατάλειψης των ορεινών περιοχών των οποίων η τοπική οικονομία εξαρτάται άμεσα από τον πρωτογενή τομέα καθώς και η ενσωμάτωση των περιοχών αυτών σε μια ολοκληρωμένη προσπάθεια δημιουργίας μιας ζωντανής και εξελισσόμενης υπαίθρου με προοπτικές ανάπτυξης, μέσω της προώθησης ευκαιριών απασχόλησης, της διασφάλισης συνθηκών ίσων ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων, της αξιοποίησης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, την αναβάθμιση των υποδομών, την προστασία και ανάδειξη των ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών των περιοχών της υπαίθρου που θα συμβάλλουν στη βελτίωση της ελκυστικότητας ως περιοχές κατοίκησης και στην προσέλκυση επενδύσεων».



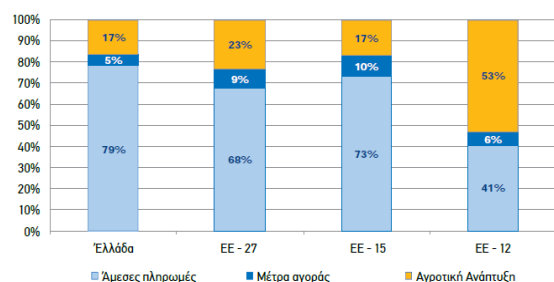
Πηγή: <http://gkps.agrotikianaptixi.gr/simmetoxi/programma/programma.asp>

Του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 προηγούνταν το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006" κ.ο.κ. Στην Ελλάδα, πέραν των δράσεων που έγιναν στα πλαίσια της Πρωτοβουλίας **LEADER+**, σε συγκεκριμένες περιοχές, κατά τη Γ΄ Προγραμματική Περίοδο στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006» εφαρμόστηκαν και τα **“Ολοκληρωμένα Προγράμματα**

Αγροτικής Ανάπτυξης”, τα οποία είχαν πολυτομεακό χαρακτήρα και στόχο «τη βελτίωση συνολικά της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης σαφώς προσδιορισμένων αγροτικών περιοχών» (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, σ.466).

Πάντως, απολογιστικά, είναι γεγονός ότι τα χρήματα που δαπανήθηκαν ως ποσοστό των δαπανών της ΚΑΠ για την αγροτική ανάπτυξη σε σχέση με το αντίστοιχο στα λοιπά μέλη της ΕΕ κατά τα έτη 2007-2011 ήταν μικρότερο, ενώ το ποσοστό των δαπανών για άμεσες ενισχύσεις μεγαλύτερο.

7. Κατανομή Δαπανών ΚΑΠ (2007 - 2011)



Πηγή: ΠΑΣΕΓΕΣ, 2013, «Πρόσφατες Εξελίξεις στην Αγροτική Οικονομία της Ελλάδος», σ.9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Διαχρονικά παρατηρείται σημαντική μείωση του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών της χώρας με το ποσοστό του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών στο σύνολό της να ανέρχεται περίπου στο 27,3% το 2001 ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 1961 άγγιζε το 43,8% (Σαφίλιου, Παπαδόπουλος,2004,σ.73).

Σύμφωνα με τα πρόσφατα αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού του 2011, η μέση ηλικία του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών της Ελλάδας ανέρχεται σε 46,2 έτη σε σχέση με την αντίστοιχη στις αστικές που ανέρχεται σε 40,6 ενώ το μέσο μέγεθος των νοικοκυριών σε επίπεδο χώρας είναι ελαφρώς μεγαλύτερο στις αγροτικές περιοχές. (ΕΛΣΤΑΤ,2013Α).

Στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013, επισημαίνονται μεταξύ των απειλών και αδυναμιών που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές αγροτικές περιοχές η πληθυσμιακή αποδυνάμωση και εγκατάλειψη των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, κυρίως από το νεανικό πληθυσμό, η αδυναμία ανάσχεσης της πληθυσμιακής ερήμωσης των περιοχών αυτών, η υστέρηση που παρατηρείται στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας ως προς το εισόδημα, τη δημογραφική σύνθεση και το μορφωτικό επίπεδο, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και κατάρτιση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα κτλ. (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013, σ.47-49).

Όσον αφορά τώρα την κοινωνική διάρθρωση της Ελληνικής υπαίθρου, αυτή τα τελευταία χρόνια έχει υποστεί σημαντικές μεταβολές, όπως παρατηρεί ο Α.Παπαδόπουλος. Οι εν λόγω μεταβολές συνδέονται κυρίως με την εφαρμογή των μέτρων της ΚΑΠ, με την αναδιάρθρωση των τοπικών αγορών εργασίας, η οποία συνδέθηκε με την επέκταση των μη-αγροτικών κλάδων απασχόλησης στην ύπαιθρο, την έξοδο των γυναικών στις τοπικές και μη-αγροτικές αγορές εργασίας στην ύπαιθρο, τον αυξανόμενο διαχωρισμό σε τοπικό επίπεδο ανάμεσα στην πρωτεύουσα και τη δευτερεύουσα αγορά εργασίας καθώς και την εγκατάσταση και απασχόληση των οικονομικών μεταναστών στις περιοχές της υπαίθρου⁴ (Παπαδόπουλος,2013).

⁴ Ωστόσο, μόνο το ένα πέμπτο περίπου των μεταναστών που καταγράφηκαν το 2001 στην Απογραφή Πληθυσμού διαμένει σε αγροτικές περιοχές, με τις εθνικότητες που απαντώνται συχνότερα στον αγροτικό τομέα να είναι οι Αλβανοί, οι Βούλγαροι, οι Ρουμάνοι, οι Ινδοί και οι Πακιστανοί (Παπαδόπουλος,2013).

Σύμφωνα μάλιστα με τα αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού του 2011, το 8,3% του μόνιμου πληθυσμού της χώρας ήταν κάτοικοι με υπηκοότητα διαφορετική της ελληνικής. Μάλιστα στις αγροτικές περιοχές της χώρας παρατηρείται σχεδόν ίδιο ποσοστό κατοίκων με υπηκοότητα από το Ηνωμένο Βασίλειο και την Γερμανία όσο και στις αστικές (ΕΛΣΤΑΤ,2013Α).

Επιτόπιες έρευνες (Kasimis, Papadopoulos, 2005) έχουν δείξει ότι οι μετανάστες συμβάλλουν και στην συγκράτηση του μεγαλύτερου σε ηλικία πληθυσμού στον τόπο-χωριά τους, λόγω της φύσεως των ασχολιών τους στην ύπαιθρο.

Τέλος, όσον αφορά το φαινόμενο της επιλεκτικής μετανάστευσης προς την ύπαιθρο, στην Ελλάδα, έρευνες (Μπέλλα,Λαμπριανίδης,2004) έχουν δείξει ότι αυτό όντως παρατηρείται τα τελευταία χρόνια (σε συγκεκριμένες κυρίως περιοχές) και ότι η εγκατάσταση πρώην κατοίκων αστικών περιοχών στην ύπαιθρο συμβάλει στην αναστροφή της τάσης μείωσης του πληθυσμού και στην πληθυσμιακή τόνωση των αγροτικών περιοχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ

Χαρακτηριστικά και προκλήσεις

Αρχικά, εκ πρώτης όψεως, την σημασία του πρωτογενή τομέα στην απασχόληση στην Ελλάδα, σε επίπεδο περιφερειών NUTS3, αποτυπώνει ο χάρτης 4 του παραρτήματος, ο οποίος μας επιτρέπει να κάνουμε και μια γρήγορη σύγκριση με τα αντίστοιχα ποσοστά και των άλλων χωρών της ΕΕ. Το 2011 το ποσοστό των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα, αποτελούσε το 4^ο μεγαλύτερο μεταξύ όλων των κρατών-μελών της ΕΕ-27 (ΕC,2012Α,σ.95).

Σύμφωνα με πρόσφατη Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ο πρωτογενής τομέας το Α' τρίμηνο του 2013 στην Ελλάδα αντιπροσώπευε το 13,6% των απασχολούμενων⁵. Μάλιστα, στην ίδια έρευνα, επισημαίνεται ότι ενώ παρατηρείται σε όλους τους τομείς μείωση του αριθμού των απασχολούμενων σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012, ο πρωτογενής εμφανίζει αύξηση 0,4%. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ στην γεωργία, δασοκομία και αλιεία απασχολούνταν το Α' τρίμηνο του 2013 το 478.400 απασχολούμενοι ηλικίας 15 ετών και άνω (ΕΛΣΤΑΤ,2013Δ).

Επισημαίνεται ως προς την σημασία του πρωτογενούς τομέα ότι *«εξακολουθεί να αποτελεί έναν από τους βασικούς τομείς της οικονομίας, έχοντας ιδιαίτερο κοινωνικό και περιβαλλοντικό ρόλο»* (Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, σ.2).

Η τελική αξία παραγωγής του πρωτογενούς τομέα για το 2005 ανήλθε σε περίπου 12.217.72 εκατ. Ευρώ (τρέχουσες τιμές), εκ των οποίων περίπου το 70% προέρχονταν από τη φυτική και το 24% από την ζωική παραγωγή ενώ η συμβολή του δασοκομικού τομέα στο ΑΕΠ της χώρας χαρακτηρίζεται χαμηλή (κυμαίνεται στο 1,3% περίπου) (Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, σ.5,9).

⁵ Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, ως **απασχολούμενοι** λογίζονται «τα άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω τα οποία την εβδομάδα αναφοράς είτε εργάστηκαν έστω και μία ώρα με σκοπό την αμοιβή ή το κέρδος, είτε εργάστηκαν στην οικογενειακή επιχείρηση, είτε δεν εργάστηκαν αλλά είχαν μια εργασία ή επιχείρηση από την οποία απουσίαζαν προσωρινά» (ΕΛΣΤΑΤ,2013Β).

Πολύ συνοπτικά, θα μπορούσαμε να κάνουμε γενικές επισημάνσεις για την απασχόληση στην γεωργία στην Ελλάδα. Οι περισσότεροι από τους απασχολούμενους στην γεωργία είναι οι ίδιοι οι ιδιοκτήτες των εκμεταλλεύσεων, πολλοί απασχολούμενοι εργάζονται εκεί εποχιακά ή έχουν πολλαπλή απασχόληση και οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις ανήκουν σε φυσικά πρόσωπα ως επί τω πλείστων.

Επίσης, ως λοιπά χαρακτηριστικά των ελληνικών αγροτικών εκμεταλλεύσεων αναφέρονται και η ταυτόχρονη παραγωγή διαφορετικών προϊόντων και η διατήρηση ζώων για ιδιοκατανάλωση ή πώληση όπως επίσης και ο οικογενειακός τους χαρακτήρας. (Λιανός, Διαμιανός κ.α.,2009)

Σημειώνεται ωστόσο ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική συρρίκνωση της οικογενειακής εργασίας, ενώ παράλληλα σημειώνεται πολύ μεγάλη αύξηση της μη-οικογενειακής μισθωτής εργασίας (Παπαδόπουλος,2013).

Όπως έχουν δείξει επιτόπιες έρευνες (Κασίμης, Ζακοπούλου, Παπαδόπουλος, 2003), η συνεισφορά του ξένου εργατικού δυναμικού, κρίνεται ως σημαντική από την πλειοψηφία των αγροτικών νοικοκυριών. Η απασχόληση των οικονομικών μεταναστών στην Ελληνική ύπαιθρο συχνά σχετίζεται με την έλλειψη εργατικού δυναμικού και την διατήρηση, διεύρυνση, αναδιάρθρωση καθώς και ανάπτυξη της γεωργικής δραστηριότητας. Επίσης συνδέεται με την εξασφάλιση κυρίως εποχικού αλλά και μόνιμου εργατικού δυναμικού (και μάλιστα χαμηλού κόστους), με την διευκόλυνση για στροφή σε ορισμένες νέες δυναμικές καλλιέργειες την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων (πχ. τουρισμός, κατασκευές) καθώς και με την μείωση της εργασίας των μελών των αγροτικών νοικοκυριών.

Όσον αφορά την απασχόληση των γυναικών στην ύπαιθρο, αναφέρεται γενικά ότι το ποσοστό των γυναικών που απασχολούνται στον αγροτικό τομέα ανέρχεται τα τελευταία χρόνια περίπου στο 40-41% του συνόλου. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται και το φαινόμενο εξόδου των γυναικών στις τοπικές και μη-αγροτικές αγορές εργασίας καθώς και αυξημένη συμμετοχή τους σε πιο ειδικευμένες και πιο υπεύθυνες θέσεις στην αγορά εργασίας (Παπαδόπουλος,2013).

Ως παραδείγματα απασχόλησης των γυναικών, που δεν ασκούνται στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις, θα μπορούσαν να αναφερθούν ενδεικτικά η τυποποίηση αγροτικών προϊόντων και η ασχολία με τον αγροτουρισμό, η συμμετοχή τους σε γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς κ.α., δράσεις που στηρίχθηκαν και προωθήθηκαν τα τελευταία χρόνια από σειρά εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων (Σαφίλιου,Παπαδόπουλος,2004).

Όσον αφορά την πολυαπασχόληση του εργατικού δυναμικού, αυτή αποτελεί ένα ακόμα χαρακτηριστικό της απασχόλησης στην Ελληνική ύπαιθρο, αν και γενικά παρατηρείται περισσότερο σε περιοχές που υπάρχουν ευκαιρίες εξωγεωργικής απασχόλησης όπως είναι ο τουρισμός, οι γεωργικές βιομηχανίες, οι υπηρεσίες κτλ. Εμφανίζεται συχνότερα σε γεωργικά νοικοκυριά με μικρές εκμεταλλεύσεις και συνδέεται με την εξασφάλιση συμπληρωματικού εισοδήματος, ακόμα και με την συγκράτηση του γεωργικού πληθυσμού στην ύπαιθρο (Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, σ.22).

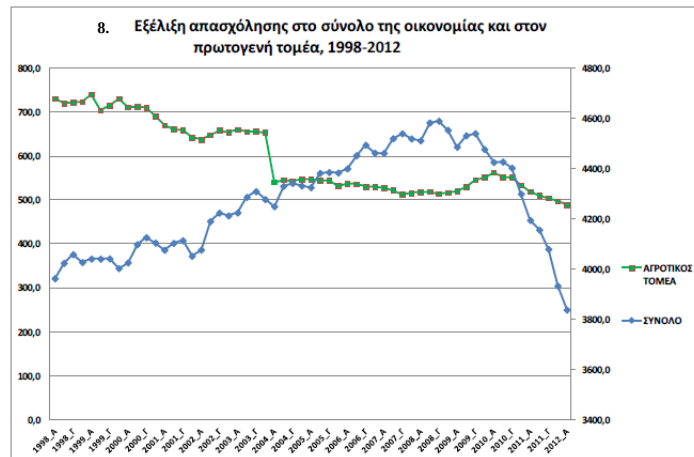
Επίσης, στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται περίπου 6 χιλιάδες Αγροτικοί Συνεταιρισμοί (Πρωτοβάθμιες Οργανώσεις) και 114 Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ-Δευτεροβάθμιες Οργανώσεις), οι οποίες αποτελούν σημαντικές μονάδες στήριξης του πρωτογενούς τομέα, σε συνεργασία και με τις πολυάριθμες Ομάδες Παραγωγών διαχείρισης της αγοράς γεωργικών προϊόντων (Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, σ.4).

Ωστόσο, προβληματισμό επιφέρουν ορισμένα από τα ακόλουθα στοιχεία ως προς την απασχόληση στην ύπαιθρο και κυρίως στον πρωτογενή τομέα, όπως αυτά εύστοχα επισημαίνονται στο κείμενο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013. Ειδικότερα παρατηρούνται προβλήματα στην ανάπτυξη του εν λόγω τομέα λόγω των επικρατουσών γεωφυσικών περιορισμών, του μικρού μεγέθους των εκμεταλλεύσεων (κατακερματισμένος κλήρος), της προβληματικής ηλικιακής σύνθεσης των απασχολούμενων, του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και κατάρτισης των απασχολούμενων κτλ.

Επίσης, αναφέρονται ως αδυναμίες του πρωτογενούς τομέα η υστέρηση της ζωικής παραγωγής, η μείωση των επενδύσεων στον αγροτικό τομέα, η χαμηλή παραγωγικότητα του δασοκομικού τομέα κ.α.

Ως απειλές του πρωτογενούς τομέα αναφέρονται μεταξύ άλλων και ο περιορισμός των πόρων της ΕΕ για τη στήριξη του γεωργικού τομέα, η δυσκολία προσαρμογής στα δεδομένα συμμόρφωσης από την εφαρμογή της νέας ΚΓΠ, η αύξηση των εισροών του πρωτογενούς τομέα, η έλλειψη δομών υποστήριξης των παραγωγών σχετικά με την παραγωγή, τη διάθεση και την εμπορία των προϊόντων τους και πλήθος άλλων (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, σ.46-47).

Ακόμη, προβληματισμό προκαλεί η εξέλιξη της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, τα τελευταία χρόνια, όπως αυτή απεικονίζεται πολύ εύστοχα στο ακόλουθο διάγραμμα.



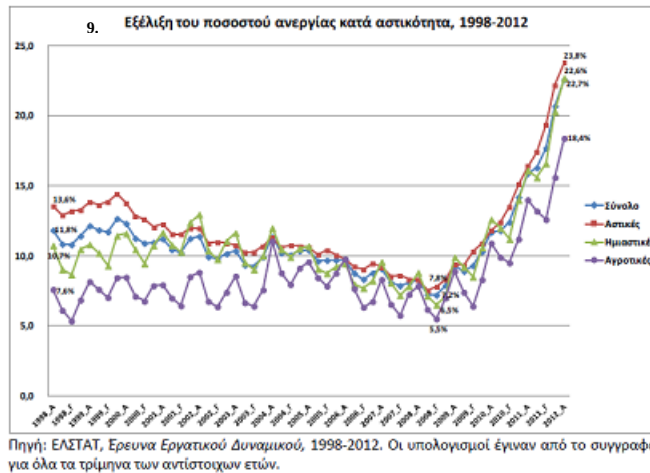
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 1998-2012. Οι υπολογισμοί έγιναν από το συγγραφέα για όλα τα τρίμηνα των αντίστοιχων ετών.

Διάγραμμα από: Παπαδόπουλος Α., 2013, «Ποιο είναι το "αγροτικό προλεταριάτο"; Ανάμεσα στις θεωρητικές προσεγγίσεις και την εμπειρική πραγματικότητα», στο Μωυσίδης, Παπαδοπούλου, Πετράκη (επιμ.), Κοινωνιολογία και Κοινωνικός Μετασχηματισμός στη Σύγχρονη Ελλάδα

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στο ζήτημα της ανεργίας στην ελληνική ύπαιθρο. Γενικά σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, κατά το Α' Τρίμηνο του 2013 το ποσοστό ανεργίας⁶ στην Ελλάδα συνολικά ανερχόταν στο 27,4% (ΕΛΣΤΑΤ, 2013Δ).

Ωστόσο, σύμφωνα και με το διάγραμμα που ακολουθεί, με την πάροδο των ετών παρατηρείται διαφοροποίηση μεταξύ των εν λόγω ποσοστών, ανάμεσα στις αγροτικές περιοχές από την μία και στις αστικές και ημιαστικές από την άλλη, γεγονός που εκτιμάται ότι οφείλεται στη σημασία του αγροτικού τομέα στην απασχόληση στις αγροτικές περιοχές, με τα ποσοστά της ανεργίας τα οποία σημειώνονται στις αγροτικές περιοχές της χώρας να είναι διαχρονικά χαμηλότερα (Παπαδόπουλος, 2013).

⁶ Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή, ως "Ποσοστό Ανεργίας" νοείται το πηλίκο των ανέργων δια του εργατικού δυναμικού, ενώ οι "Ανεργοί" ορίζονται ως «τα άτομα ηλικίας 15 – 74 ετών που δε χαρακτηρίστηκαν ως απασχολούμενοι, ήταν άμεσα διαθέσιμοι για εργασία και είτε αναζητούσαν ενεργά εργασία τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες είτε έχουν βρει μια εργασία που θα αναλάβουν μέσα στους επόμενους τρεις μήνες» (ΕΛΣΤΑΤ, 2013Δ).



Διάγραμμα από: Παπαδόπουλος Α.,2013, «Ποιο είναι το "αγροτικό προλεταριάτο"; Ανάμεσα στις θεωρητικές προσεγγίσεις και την εμπειρική πραγματικότητα», στο Μωυσίδης, Παπαδοπούλου, Πετράκη (επιμ.), Κοινωνιολογία και Κοινωνικός Μετασχηματισμός στη Σύγχρονη Ελλάδα.

Επίσης, κατά την διάρκεια των τελευταίων ετών, είναι γεγονός ότι η Ελλάδα έχει πληγεί άμεσα από την οικονομική κρίση με αποτέλεσμα να έχει επηρεαστεί και ο πρωτογενής τομέας της. Μεταξύ των πιέσεων που ασκούνται τα τελευταία έτη, τόσο στην ευρωπαϊκή όσο και στην ελληνική γεωργία, απαντώνται μεταξύ άλλων η κάμψη του εμπορίου, η μείωση της ζήτησης, ο περιορισμός των διαθέσιμων πόρων για την στήριξη και ανάπτυξη της γεωργίας, η αστάθεια των αγορών, οι επιπτώσεις των κλιματικών αλλαγών κτλ. (ΠΑΣΕΓΕΣ,2011,σ.10).

Τέλος, άξιας λόγου κρίνεται η αναφορά σε δύο σελίδες του κειμένου του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 (σ.46-47), στις οποίες ως ευκαιρίες ανάπτυξης τόσο του πρωτογενούς τομέα όσο και της ελληνικής υπαίθρου γενικότερα αναφέρονται: «η αξιοποίηση των εδαφοκλιματολογικών συνθηκών και η αυξανόμενη ζήτηση για παραγωγή βιολογικών προϊόντων φυτικής και ζωικής παραγωγής» καθώς και «η αυξημένη ζήτηση για αγροδιατροφικά προϊόντα υψηλής ποιότητας».

Η Ελλάδα, όσον αφορά την ανάπτυξη πχ. της βιολογικής κτηνοτροφίας, παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλες χώρες όπως αναφέρει και το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 (σ.34) ενώ έχουν αναγνωριστεί ως σήμερα πλήθος ελληνικών προϊόντων όπως τυριά, επιτραπέζιες ελιές, φρούτα, λαχανικά και δημητριακά, οίνοι, κ.λπ. ως ΠΟΠ, ΠΓΕ και ΕΠΠΕ. Επίσης, πλέον σημειώνεται στροφή από αρκετούς αγρότες σε νέες καλλιέργειες, καθώς οι σύγχρονες διατροφικές συνήθειες φέρνουν στο προσκήνιο νέα προϊόντα όπως είναι πχ. η καλλιέργεια σπιρουλίνας, Ιπποφαούς, του κρόκου (ελληνική ζαφορά), τρούφας, ροδιών κ.α. (Μανέττας Γ.,2012).

Ως επιπλέον ευκαιρίες αναφέρονται και *«οι δυνατότητες παραγωγής ενέργειας από την αξιοποίηση της γεωργικής και δασοκομικής παραγωγής συμβάλλοντας στον περιορισμό της κλιματικής αλλαγής»*.

Όσον αφορά, πχ. την καλλιέργεια ενεργειακών φυτών στην Ελλάδα, όπως πρόσφατα ανέφερε ο Αναπληρωτής Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων σε χαιρετισμό του στην έναρξη των εργασιών του πρώτου ετήσιου Συνεδρίου του Συνδέσμου Βιοκαυσίμων και Βιομάζας Ελλάδος, η έκταση των ενεργειακών καλλιεργειών στη χώρα μας το 2012 άγγιξε περί τα 700.000 στρέμματα, με το μεγαλύτερο ποσοστό να αφορά καλλιέργειες ηλίανθου και δευτερευόντως ελαιοκράμβης και αγριαγκινάρας (www.econews.gr).

Τέλος, αναφέρονται *«το υψηλό απόθεμα περιοχών φυσικού κάλλους, πλούσιας πολιτιστικής – περιβαλλοντικής κληρονομιάς και ιδιαίτερης γεωμορφολογίας», «η περαιτέρω ενίσχυση της πολυαπασχόλησης, ιδίως με δραστηριότητες του τουρισμού της υπαίθρου», «η αυξανόμενη ζήτηση για εναλλακτικές μορφές»* καθώς και *«η ενθάρρυνση της εισόδου γυναικών στη γεωργία και γενικότερα στην αγορά εργασίας στις αγροτικές περιοχές»*.

Κατ' αυτή την έννοια, η ελληνική ύπαιθρος δύναται να αποτελέσει πόλο έλξης επισκεπτών προσφέροντας εναλλακτικές μορφές τουρισμού (πχ. οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, τουρισμός περιπέτειας, πολιτιστικός τουρισμός κ.λπ.), αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και χαρακτηριστικά της όπως είναι η υψηλή βιοποικιλότητά, το φυσικό της τοπίο κ.λπ. Επιπροσθέτως, πλούσια είναι και η πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά των αγροτικών περιοχών της χώρας η οποία αντικατοπτρίζεται στις παραδόσεις τους, τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και την μουσική τους, την τοπική γαστρονομία τους κ.λπ. από την μία και στον μεγάλο αριθμό αρχαιολογικών χώρων, μουσείων, μνημείων, χαρακτηρισμένων παραδοσιακών οικισμών κλπ. που συναντώνται εκεί από την άλλη.

ΜΕΡΟΣ 2^ο

12. Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

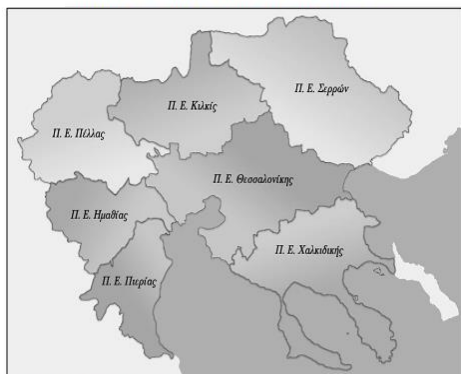
12.1 Γενικά χαρακτηριστικά περιφέρειας

Σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2012-2014, η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας αποτελεί μία χωρική ενότητα έκτασης 18.811 χλμ², απαρτίζεται από επτά Περιφερειακές Ενότητες και πλέον περιλαμβάνει 38 Δήμους στην επικράτειά της (Πρόγραμμα Καλλικράτης), έναντι των 133 Δήμων που περιελάμβανε στο παρελθόν (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2012-2014, σ.7).

Συνορεύει στην Ελλάδα με τις περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και Θεσσαλίας και με τα βαλκανικά κράτη Π.Γ.Δ.Μ. και Βουλγαρία.

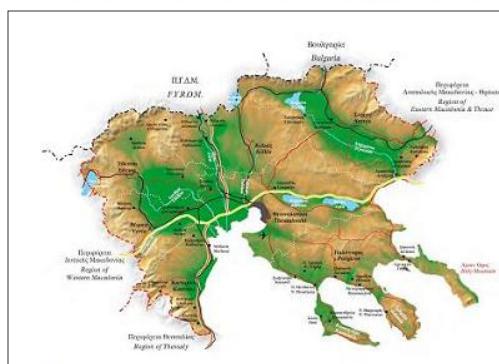
Η Κεντρική Μακεδονία αποτελεί την κύρια πύλη τόσο οδική όσο και σιδηροδρομική της Ελλάδας προς τα Βαλκάνια ενώ όσον αφορά την γεωμορφολογία της και το φυσικό τοπίο της, χαρακτηρίζεται από έναν έντονα ορεινό χαρακτήρα, από ένα δυτικό και ένα ανατολικό πεδινό τμήμα μεταξύ των ορεινών όγκων της με πλούσια χλωρίδα και πανίδα καθώς και από ένα πλήθος λιμνών και ποταμών που την διασχίζουν και εκβάλουν στη θάλασσα.

2. Διοικητική διαίρεση της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας



Πηγή: <http://www.nath.gr>

3. Γεωφυσικός χάρτης της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας



Πηγή: <http://www.rcm.gr>

Χάρτες από: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2007-2013, σ.7-8

Η υψηλή ποικιλότητα οικοσυστημάτων που υπάρχουν σε αυτή αποτυπώνεται και στο πλήθος των προστατευόμενων της περιοχών ενώ πλούσιο και ποικιλόμορφο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και το πολιτιστικό απόθεμά της.

Κλιματολογικά, κατά την διάρκεια του χειμώνα παρατηρούνται χαμηλές θερμοκρασίες, έντονες βροχοπτώσεις και χιονοπτώσεις (ακόμα και ολικοί παγετοί) ενώ το καλοκαίρι μόνο λίγες τοπικές βροχές.

Επίσης, η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται εκτός των άλλων από διαθεσιμότητα αξιοποιήσιμου δυναμικού ΑΠΕ, αξιόλογους τουριστικούς πόρους ενώ παράλληλα αποτελεί και κέντρο παραγωγής βασικών αγροτικών προϊόντων.

Η Περιφέρεια συμμετέχει σημαντικά στην παραγωγή του συνολικού ΑΕΠ της χώρας (δεύτερη μεγαλύτερη συμμετοχή περιφέρειας μετά την Περιφέρεια Αττικής), με τον πρωτογενή τομέα στην Κεντρική Μακεδονία να συμμετέχει σημαντικά στο σχηματισμό της ΑΠΑ του πρωτογενούς τομέα στην χώρα, ενώ παράλληλα αποτελεί και σημαντικό κόμβο μεταφοράς ενέργειας (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2012-2014).

Τέλος όσον αφορά, το πληθυσμό της Περιφέρειας, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, το 2011 ο Μόνιμος πληθυσμός της ανερχόταν περίπου σε 1.881.869 κατοίκους, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 17,4% του συνόλου της χώρας, η μέση ηλικία του ανερχόταν στις αστικές περιοχές της Περιφέρειας στα 40,4 έτη ενώ στις αγροτικές στα 46,3 και το μέσο μέγεθος νοικοκυριού στα 2,6 και 2,7 άτομα αντίστοιχα (ΕΛΣΤΑΤ, 2013Α).

12.2 Η απασχόληση στην περιφέρεια

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ το Α' τρίμηνο του 2013, περίπου το 19,6% των απασχολούμενων ηλικίας άνω των 15 ετών στην Κεντρική Μακεδονία ασχολούνταν με το Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών, το 14,1% με την Γεωργία, τη Δασοκομία και την Αλιεία, το 10,7% με την Μεταποίηση, το 9,2% με την εκπαίδευση, το 7,8% με την Δημόσια διοίκηση και άμυνα, Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, το 7,2% με Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης κ.ο.κ. (ΕΛΣΤΑΤ,2013Δ).

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σε αντίστοιχη έρευνα της ΕΣΥΕ το αντίστοιχο τρίμηνο του 2009, το ποσοστό των απασχολούμενων ηλικίας άνω των 15 ετών που ασχολούνταν με την Γεωργία, τη Δασοκομία και την Αλιεία ανερχόταν σε 12,0% (ΕΣΥΕ, 2009Α).

Στο κείμενο του Επιχειρησιακού Προγράμματος 2012 – 2014 της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (Στρατηγικός Σχεδιασμός) αναφέρεται σχετικά με τον πρωτογενή τομέα ότι η Περιφέρεια παρουσιάζει υψηλά ποσοστά αροτριάων και αρδευθεισών καλλιεργειών, υψηλή συγκέντρωση της εθνικής παραγωγής σιτηρών, βιομηχανικών και αρωματικών φυτών, βελτιωμένη διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων σχετικά με το μέσο όρο της χώρας, συγκριτικά υψηλό βαθμό μηχανοποίησης και οργάνωσης σε επιχειρηματικά πλαίσια των γεωργικών εκμεταλλεύσεων καθώς και εκμετάλλευση σημαντικού ποσοστού του ζωικού κεφαλαίου της χώρας. Ωστόσο, επισημαίνεται χαρακτηριστικά ότι «ο πρωτογενής τομέας της Κεντρικής Μακεδονίας παραμένει ευάλωτος λόγω της εξάρτησής του από τις επιδοτήσεις για την ενίσχυση του γεωργικού εισοδήματος και της αντικατάστασης από εισαγωγές γεωργικών προϊόντων» (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2012-2014, σ.24-25).

12.3 Τα προβλήματα της Περιφέρειας

Ορισμένα μόνο από τα κυριότερα προβλήματα και αδυναμίες που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, όπως αυτά επισημαίνονται και στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2012-2014 (Στρατηγικός Σχεδιασμός) είναι τα ακόλουθα.

Παρατηρείται πληθυσμιακή αποδυνάμωση και γήρανση των παραμεθόριων και αγροτικών περιοχών, συνεχής μείωση του πληθυσμού της υπαίθρου (ιδιαίτερα των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών) και διαρροή επιστημονικού δυναμικού στο εξωτερικό.

Επίσης, παρατηρείται υστέρηση του πρωτογενούς τομέα ως προς τη σχέση του με την τεχνολογία, τις υποδομές μεταποίησης, πιστοποίησης, εμπορίας και διακίνησης των προϊόντων καθώς και οργανωτικές αδυναμίες και δυσλειτουργίες των συλλογικών φορέων των αγροτών.

Καθυστερήσεις στην υλοποίηση έργων υποδομής διαπιστώνονται, όπως επίσης και προβλήματα στο συντονισμό και στη συνεργασία υπηρεσιών και φορέων διαχείρισης και υλοποίησης προγραμμάτων στην αγροτική ύπαιθρο.

Η περιφέρεια αντιμετωπίζει περιβαλλοντικά προβλήματα (πχ. υπέρμετρη χρήση λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων, μη ορθολογική αξιοποίηση των υδάτινων πόρων, διασυννοριακή ρύπανση των επιφανειακών υδάτων κ.α.) και μικρή αξιοποίηση του ενεργειακού δυναμικού της.

Ακόμη, παρατηρείται μετακίνηση παραγωγικών μονάδων έντασης εργασίας σε όμορες χώρες και παράνομη εισροή μεταναστών (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2012-2014, σ.98-106).

Τέλος, ανησυχητική διαγράφεται η εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας και στην εν λόγω Περιφέρεια με τα στατιστικά δεδομένα να δείχνουν ότι το ποσοστό ανεργίας εκεί ανερχόταν το Α' τρίμηνο του 2013 σε 29,6%, με το αντίστοιχο ποσοστό το 2011 να ανέρχεται σε 24,7% (ΕΛΣΤΑΤ,2013Δ).

12.4 Ευκαιρίες

Ακολούθως, ορισμένες από τα κυριότερες ευκαιρίες που εντοπίζονται στην περιοχή σύμφωνα με το παραπάνω κείμενο, μεταξύ άλλων, είναι η αυξανόμενη ζήτηση σε παγκόσμιο επίπεδο για ποιοτικότερα προϊόντα και υπηρεσίες, η αλλαγή διατροφικών προτύπων και αυξανόμενη ζήτηση για μεσογειακά και βιολογικά προϊόντα. Επίσης θεωρείται εφικτή η προσαρμογή της γεωργίας, κυρίως στις ορεινές περιοχές, στο πρότυπο αειφόρου γεωργικής δραστηριότητας.

Ευκαιρίες αποτελούν ακόμα, οι επενδυτικές δυνατότητες στην Κεντρική Μακεδονία και στον ευρύτερο Βαλκανικό χώρο και η ενίσχυση της διασυννοριακής συνεργασίας, η καλή γεωγραφική θέση στις δυτικοευρωπαϊκές και ανατολικοευρωπαϊκές αγορές καθώς και η ανάπτυξη σύγχρονων μορφών τουρισμού με την παράλληλα αυξανόμενη ζήτηση για εναλλακτικές μορφές του κ.α. (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2012-2014, σ.104-105).

12.5 Οι Γενικοί Στρατηγικοί Στόχοι της Περιφέρειας και οι Αναπτυξιακοί Άξονες της Περιφέρειας

Οι Γενικοί Στρατηγικοί Στόχοι της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας για την περίοδο 2012-2014 είναι: η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής, η προώθηση της κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της περιοχής, η αναβάθμιση της διοικητικής ικανότητας της Περιφέρειας ως οργανισμού και ικανοποίηση των αναγκών των αποδεκτών των υπηρεσιών της και τέλος, η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης της Περιφέρειας ως οργανισμού (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2012-2014, σ.114).

Οι Αναπτυξιακοί Άξονες της Περιφέρειας είναι πολύ περιληπτικά οι ακόλουθοι: Προστασία Περιβάλλοντος και Βελτίωση Ποιότητας Ζωής, Οικονομική Ανάπτυξη και Απασχόληση, Ενίσχυση Κοινωνικής Μέρимνας και Μέτρων για Υγεία, Παιδεία, Πολιτισμό και Αθλητισμό και τέλος, η Ανάπτυξη της Περιφέρειας και των Νομικών Προσώπων της ως Οργανισμού (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2012-2014, σ.119-133).

12.6 Αγροτική Ανάπτυξη

Σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2012-2014, αναγνωρίζεται η σημαντική συμβολή του αγροτικού τομέα στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Στρατηγικός στόχος της Περιφέρειας είναι και η αναβάθμιση της αγροτικής ανταγωνιστικότητας με τη βελτίωση της παραγωγικότητας των γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και με την προώθηση εναλλακτικών καλλιεργειών υψηλής εισοδηματικής απόδοσης με έμφαση στην ποιότητα. Επίσης αναφέρεται ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στον πρωτογενή τομέα και με τη δημιουργία υποδομών στήριξης και προβολής των εξαγωγίμων προϊόντων σε συνεργασία με τους παραγωγικούς φορείς. Η γεωργική παραγωγή θα πρέπει να επικεντρωθεί, σύμφωνα πάντα με την ίδια πηγή, σε τοπικά προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας με κατεύθυνση τη συμβολαιακή γεωργία και

γεωργία μειωμένων εισροών ενώ ωφέλιμη κρίνεται και η ενίσχυση των νέων δυναμικών και εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας καθώς και η επέκταση παραδοσιακών καλλιεργειών σε νέες κατάλληλες περιοχές (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2012-2014, σ.128).

Επίσης, σύμφωνα με το Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 ορισμένες από τις προτεραιότητες για την περιφέρεια αποτελούν η σταδιακή αντικατάσταση των καλλιεργειών χειμερινών σιτηρών και της καπνοκαλλιέργειας (εξαιρείται η ποικιλία καπνού μπασμάς), με την καλλιέργεια ενεργειακών φυτών, η ενθάρρυνση της αμπελουργίας, η προώθηση πιστοποιημένων προϊόντων ποιότητας καθώς και η ενίσχυση έργων υποδομής (πχ. κατασκευή αρδευτικών δικτύων και εγγειοβελτιωτικών έργων).

Για τις καπνοπαραγωγικές περιοχές, όπου σημειώνεται μείωση σε αριθμό παραγωγών και καλλιεργούμενων εκτάσεων (πχ. Περιφερειακή Ενότητα Σερρών) προβλέπεται η υλοποίηση μέτρων και δράσεων για τη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας, την προστασία του περιβάλλοντος καθώς και την αναδιάρθρωση της φυτικής παραγωγής (Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, σ.44-45).

12.7 INTERREG IV

Η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (με τις πρώην Νομαρχίες Σερρών και Θεσσαλονίκης) αποτελεί μία από τις Επιλέξιμες Περιοχές του **Προγράμματος Ελλάδα-Βουλγαρία INTERREG IVA 2007-2013** που εντάσσεται στο στόχο «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 (Πρόγραμμα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας Ελλάδα-Βουλγαρία 2007-2013, σ.5).

13. ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΚΕΡΚΙΝΗΣ, ΠΕΤΡΙΤΣΙΟΥ, ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

13.1 Γενικά χαρακτηριστικά των πρώην Δήμων Κερκίνης, Πετριτσίου, Ηράκλειας

Σήμερα, μετά την εφαρμογή του Προγράμματος Καλλικράτης, μεταξύ των επτά δήμων της Περιφερειακής Ενότητας Σερρών είναι και οι Δήμοι Σιντικής και Ηράκλειας.

Ειδικότερα, ο Δήμος Σιντικής, με έδρα το Σιδηρόκαστρο, αποτελείται από τους πρώην Δήμους Κερκίνης, Πετριτσίου, Σιδηροκάστρου και τις κοινότητες Αγκίστρου, Αχλαδοχωρίου και Προμαχώνας, οι οποίοι καταργήθηκαν, ενώ ο Δήμος Ηράκλειας με έδρα την Ηράκλεια αποτελείται από τους πρώην Δήμους Ηρακλείας, Σκοτούσσης και Στρυμωνικού, οι οποίοι καταργήθηκαν (Νόμος 3852, 2010, σ.1793).



Πηγή Α: Ιστοσελίδα του Δήμου Σιντικής, http://www.sidiki.gr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=25&Itemid=34&lang=el

Πηγή Β: Ιστοσελίδα του Δήμου Ηράκλειας, http://www.dimosiraklias.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=127&Itemid=510

Έτσι με τα νέα αυτά δεδομένα, οι πρώην τρεις Δήμοι οι οποίοι γειτνιάζαν με τη Λίμνη Κερκίνη, πλέον ανήκουν σε δύο διαφορετικούς "νέους δήμους". Οι επιμέρους Δημοτικές και Τοπικές Κοινότητες των τριών αυτών Δημοτικών Ενοτήτων (πρώην δήμων) που μελετάμε εμφανίζονται αναλυτικά στον πίνακα 1 στο παράρτημα Ε.

Βασικό χαρακτηριστικό της γεωγραφικής θέσης των τριών αυτών πρώην Δήμων είναι ότι και οι τρεις γειτνιάζουν με την Λίμνη Κερκίνη καθώς ότι διαθέτουν πλούσιο φυσικό περιβάλλον (ορεινοί όγκοι, δάση, πεδινές εκτάσεις, ο ποταμός Στρυμόνας, η λίμνη Κερκίνη, πλούσια χλωρίδα και πανίδα).

Επίσης, η εν λόγω περιοχή είναι παραμεθόρια γεωγραφική περιοχή καθώς συνορεύει, στο μεγαλύτερο τμήμα της, με τη Βουλγαρία και σε ένα μικρό τμήμα με την ΠΓΔΜ, με την οροσειρά της Κερκίνης να αποτελεί ένα από τα φυσικά όρια της χώρας μας με τις γειτονικές βαλκανικές χώρες. Στη περιοχή βρίσκεται και το σημείο εκείνο που συγκλίνουν τα σύνορα τριών κρατών, γνωστό και ως “Τριεθνές”.

Η περιοχή απέχει περίπου 80 χλμ. από την πρωτεύουσα της Περιφέρειας και βρίσκεται μεταξύ των οδικών και σιδηροδρομικών κόμβων της Θεσσαλονίκης, του Κιλκίς, του Προμαχώνα και των Σερρών.

Το κλίμα της περιοχής είναι ηπειρωτικό. Χαρακτηρίζεται από ξηρό και θερμό καλοκαίρι και υγρό και ψυχρό χειμώνα. Η μέση ετήσια θερμοκρασία ανέρχεται περίπου στους 15 °C ενώ τα κλιματικά στοιχεία μεταβάλλονται στα μεγάλα υψόμετρα του όρους Κερκίνη και Μαυροβουνίου (Ιστοσελίδα Περιφερειακής Ενότητας Σερρών, www.naserron.gr).

Για να πάρουμε μια εικόνα των καλλιεργειών και των ζώων που απαντώνται στην περιοχή, αναφέρεται ενδεικτικά, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (Γεωργική Στατιστική της Ελλάδος), ότι στο Νομό Σερρών συνολικά το 2006 καλλιεργήθηκαν πολλές χιλιάδες στρέμματα σιτηρά για καρπό (πχ. σιτάρι, κριθάρι), βιομηχανικά φυτά (πχ. καπνός, βαμβάκι, ζαχαρότευτλα), αραβόσιτος (χωρίς συγκαλλιέργεια), δενδρώδεις καλλιέργειες, κτηνοτροφικά φυτά για σανό (πχ. τριφύλλια), λαχανικά κ.λπ.¹

Επίσης, εκτρέφονταν πολλές χιλιάδες όρνιθες, πρόβατα, αίγες, βόδια, ταύροι, δαμάλια, αγελάδες και βουβάλια, χοίροι, κουνέλια, κυψέλες μελισσών κ.λπ. ενώ σημειώνεται ότι ο αριθμός των βουβαλίων που εκτράφηκαν το 2006 στο νομό Σερρών (1083) ήταν ο μεγαλύτερος σε όλη την χώρα (ΕΛΣΤΑΤ,2010, σ.92-109).

¹ Αναλυτικότερα, καλλιεργήθηκαν περίπου 804χιλ.στρ. σιτηρά για καρπό (πχ. σιτάρι, κριθάρι), 437χιλ.στρ. βιομηχανικά φυτά (πχ. καπνός, βαμβάκι, ζαχαρότευτλα) 222χιλ.στρ. αραβόσιτος (χωρίς συγκαλλιέργεια), 80χιλ.στρ. δενδρώδεις καλλιέργειες, 70χιλ.στρ. κτηνοτροφικά φυτά για σανό (πχ. τριφύλλια), 19 χιλ. στρ. λαχανικά κ.λπ. Επίσης, εκτρέφονταν 3.240χιλ. όρνιθες (συστηματικών πτηνοτροφείων), 181χιλ. πρόβατα, 130χιλ. αίγες, 43χιλ. βόδια, ταύροι, δαμάλια, αγελάδες και βουβάλια, 19χιλ. χοίροι, 18χιλ. κουνέλια, 18χιλ κυψέλες μελισσών κ.λπ. (ΕΛΣΤΑΤ,2010,σ.92-109).

13.2 Ειδικά χαρακτηριστικά των πρώην Δήμων Κερκίνης, Πετρισίου, Ηράκλειας

13.2.1 ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ, ΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Σύμφωνα με τα δεδομένα της απογραφής του 2001, όλες οι νυν Τοπικές Κοινότητες όλων των Δημοτικών Ενοτήτων που μελετάμε χαρακτηρίζονται ως Αγροτικές, όπως και η Δημοτική Κοινότητα Κερκίνης ενώ αντίθετα, οι Δημοτικές Κοινότητες Νέου Πετρισίου και Ηράκλειας χαρακτηρίζονται Αστικές. Από πλευράς μορφολογίας εδάφους, σύμφωνα με την ίδια πηγή, όλες οι Δημοτικές και Τοπικές Κοινότητες χαρακτηρίζονται είτε ως πεδινές είτε ως ημιορεινές με μόνη εξαίρεση την Τοπική Κοινότητα Λιθοτόπου (ΕΣΥΕ,2001^Α).

Στον Πίνακα Ορεινών Δήμων και Κοινοτήτων της οδηγίας 85/148/ΕΟΚ (Μειονεκτικές Περιοχές κατά την έννοια του άρθρου 3§ 3,4 και 5 της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ), αναφέρονται οι Κοινότητες: Λιθοτόπου, Ακριτοχωρίου, Ανατολής, Βυρωνείας, Μανδρακίου, Νέου Πετρισίου, Νεοχωρίου, Ροδοπόλεως (Οικ.Οδηγήτριας) στον Πίνακα Μειονεκτικών Περιοχών (άρθρο 3§4) οι Κοινότητες: Δασοχωρίου, Νεοχωρίου, Χρυσοχωράφων, Γονίμου, Κερκίνης, Λιβαδιάς, Λιμνοχωρίου, Μεγαλοχωρίου, Ποντισμένου και Ροδοπόλεως (πλην Οικ.Οδηγήτριας) και στο Πίνακα Μειονεκτικών Περιοχών (άρθρο 3§5) οι Κοινότητες: Άνω Ποροίων, Καστανούσης, Μακρινίσης, Κάτω Ποροίων και Πλατανακίων (ΟΔΗΓΙΑ 85/148/ΕΟΚ) (βλ.χάρτη 3 παραρτήματος).

13.2.2. ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΧΡΗΣΗΣ / ΚΑΛΥΨΗΣ ΓΗΣ

Η συνολική έκταση των τριών Δημοτικών Ενοτήτων ανέρχεται περίπου στα 806.500 στρέμματα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι περίπου το 34% της συνολικής έκτασης της συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής καλύπτεται από δάση, το 32% από αρόσιμη γη, το 8% από χερσαία ύδατα κτλ. και μόλις το 2% από αστική οικοδόμηση. Η κατανομή της έκτασης της περιοχής αυτής στις βασικές κατηγορίες χρήσης / κάλυψης, αναλυτικά αποτυπώνεται στον πίνακα 2 του παραρτήματος (ΕΛΣΤΑΤ, 2001).

13.2.3 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Παρ' ότι η ΕΛΣΤΑΤ σε πρόσφατη ανακοίνωσή της αναφέρει ότι τα αποτελέσματα της Απογραφής του 2011 και αυτά προηγούμενων Απογραφών δεν είναι απολύτως συγκρίσιμα², θεωρούμε ότι καταγράφεται, γενικά, μια διαχρονική τάση πληθυσμιακής συρρίκνωσης της εν λόγω γεωγραφικής περιοχής.

Έτσι, στην περιοχή, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, όσον αφορά τον πραγματικό πληθυσμό (De Facto³) των παραπάνω Δημοτικών Ενοτήτων παρατηρείται μια διαχρονική τάση πληθυσμιακής συρρίκνωσης (1981-2011) στην Δημοτική Ενότητα Πετριτσίου και Ηράκλειας ενώ η εικόνα φαίνεται να διαφοροποιείται για την Δημοτική Ενότητα Κερκίνης, της οποίας ο πληθυσμός την περίοδο 1981-1991 ακολούθησε μια πτωτική πορεία, την περίοδο 1991-2001 ανοδική πορεία ενώ από το 2001 μέχρι το 2011 και πάλι μια σημαντική πτωτική πορεία. Η εικόνα δεν διαφοροποιείται σημαντικά αν κοιτάξει κανείς διαχρονικά και την μείωση και του νόμιμου πληθυσμού⁴ των εν λόγω Δημοτικών Ενοτήτων, με την αύξηση ωστόσο που παρατηρείται στη Δημοτική Ενότητα Κερκίνης για τα 1991-2001 να είναι οριακή.

Επίσης, όπως προκύπτει και από το διάγραμμα που ακολουθεί αν και παρατηρείται εμφανής μείωση του μόνιμου πληθυσμού όλων των Δημοτικών Ενοτήτων μεταξύ των ετών 2001-2011, η μείωση της Δ.Ε. Κερκίνης είναι η σημαντικότερη. Αντίθετα ξεχωρίζει συγκριτικά η Δ.Ε. Ηράκλειας στην οποία φαίνεται να καταγράφεται μια τάση συγκράτησης του πληθυσμού της καθώς η μείωση του μόνιμου πληθυσμού⁵ της ανήλθε περίπου στο 7%.

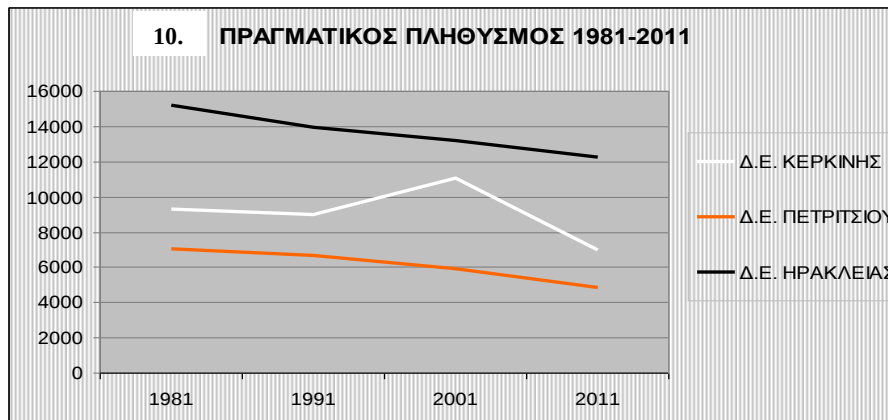
Αντίθετα η μείωση του μόνιμου πληθυσμού της Δ.Ε. Πετριτσίου μειώθηκε κατά 15% και της Δ.Ε. Κερκίνης μειώθηκε κατά 30%.

² Η ΕΛΣΤΑΤ επισημαίνει ότι τα αποτελέσματα της Απογραφής του 2011 και αυτά προηγούμενων Απογραφών δεν είναι απολύτως συγκρίσιμα διότι η μεθοδολογία της Απογραφής του 2011 διαφέρει σημαντικά σε αρκετά σημεία από αυτή προηγούμενων Απογραφών τόσο ως προς τις διαδικασίες συλλογής των στοιχείων όσο και ως προς τις διαφορετικές και πληρέστερες διαδικασίες ελέγχου και επεξεργασίας των συλλεγέντων στοιχείων βάσει νέων τεχνολογιών και μεθόδων. (ΕΛΣΤΑΤ, 2012Α)

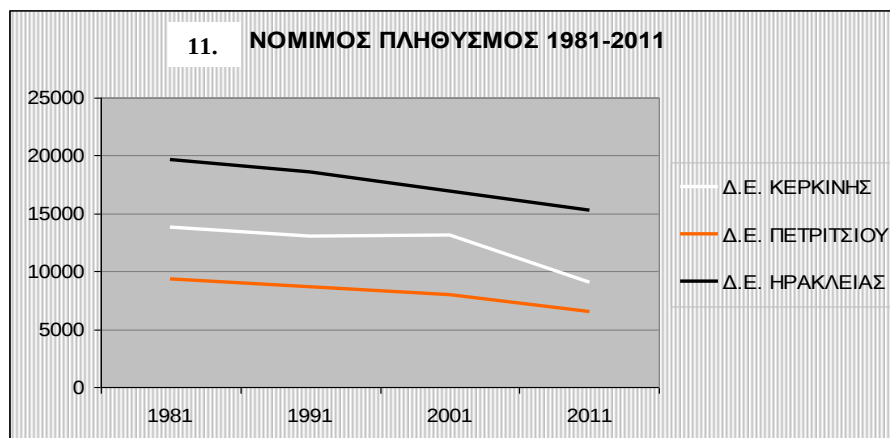
³ Ο **De Facto Πληθυσμός (Πραγματικός)** αφορά «στον αριθμό των ατόμων, ανεξαρτήτως υπηκοότητας, που κατά την ημερομηνία αναφοράς της Απογραφής, δηλαδή την 9η Μαΐου 2011, βρέθηκαν σε κάθε Περιφέρεια, Περιφερειακή Ενότητα, Δήμο, Δημοτική Ενότητα, Δημοτική ή Τοπική Κοινότητα και αυτοτελή οικισμό, για οποιαδήποτε αιτία, είτε αυτά διέμεναν μόνιμα είτε βρέθηκαν εκεί προσωρινά ή τυχαία» (ΕΛΣΤΑΤ, 2012Γ).

⁴ Ο **Νόμιμος Πληθυσμός** αφορά «στον αριθμό των δημοτών κάθε δήμου της Χώρας ανά Δημοτική Ενότητα που είναι άτομα με Ελληνική υπηκοότητα και διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα» (ΕΛΣΤΑΤ, 2012Γ).

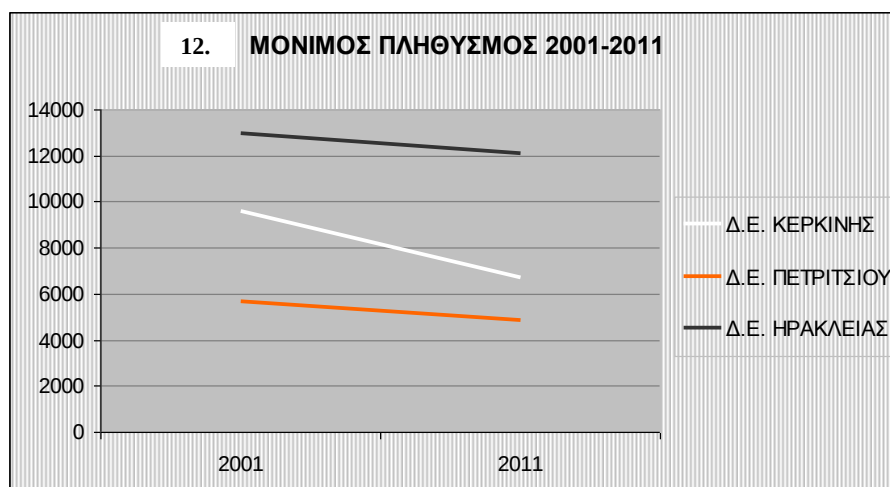
⁵ Ο **Μόνιμος Πληθυσμός** αφορά «στον αριθμό των Ελλήνων και αλλοδαπών κατοίκων που διαμένουν μόνιμα στην κάθε Περιφέρεια, Περιφερειακή Ενότητα, Δήμο, Δημοτική Ενότητα, Δημοτική ή Τοπική Κοινότητα και αυτοτελή οικισμό» (ΕΛΣΤΑΤ, 2012Γ).



Πηγή: ΕΣΥΕ (1982), Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την Απογραφή της 5^{ης} Απριλίου 1981, ΕΣΥΕ (1994Β), Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την Απογραφή της 17^{ης} Μαρτίου 1991, ΕΣΥΕ (2003Β), Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την Απογραφή της 18^{ης} Μαρτίου 2001, ΕΛΣΤΑΤ (2012ΣΤ), Ανακοίνωση αποτελεσμάτων της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών 2011 για τον De Facto Πληθυσμό της Χώρας, *Ίδια επεξεργασία*



Πηγή: ΕΣΥΕ (1985) Νόμιμος Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την Απογραφή της 5^{ης} Απριλίου 1981, ΕΣΥΕ (1994Α), Νόμιμος Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την Απογραφή της 17^{ης} Μαρτίου 1991, ΕΣΥΕ (2003Α), Νόμιμος Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την Απογραφή της 18^{ης} Μαρτίου 2001, ΕΛΣΤΑΤ (2012Α), Ανακοίνωση αποτελεσμάτων Νόμιμου Πληθυσμού: Απογραφή 2011, *Ίδια επεξεργασία*



Πηγή: ΕΣΥΕ (2004), Μόνιμος Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την Απογραφή της 18^{ης} Μαρτίου 2001, ΕΛΣΤΑΤ (2012Β), Ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών 2011, *Ίδια επεξεργασία*

Μια πιο λεπτομερής ματιά ωστόσο στα παραπάνω δεδομένα μας, μας βοηθάει να κάνουμε ορισμένες χρήσιμες επισημάνσεις.

Ειδικότερα παρατηρώντας διαχρονικά την πορεία του **πραγματικού πληθυσμού** των επί μέρους Δημοτικών και Τοπικών Κοινοτήτων της περιοχής, μπορούμε να τις εντάξουμε σε τρεις κατηγορίες.

Στην πρώτη κατηγορία, όπου ο πραγματικός πληθυσμός ακολουθεί συνεχή φθίνουσα πορεία από το 1981 μέχρι και το 2011, ανήκουν η Δημοτική Κοινότητα Νέου Πετρίσιου καθώς και οι Τοπικές Κοινότητες: Πλατανακίων, Βυρώνειας, Μανδρακίου, Μεγαλοχωρίου, Βαλτερού, Δασοχωρίου, Καρπερής, Κοιμήσεως και Χρυσοχωράφων.

Στην δεύτερη κατηγορία ανήκουν ορισμένες άλλες Δημοτικές και Τοπικές Κοινότητες στις οποίες αν και φαίνεται να αυξήθηκε κατά τα έτη 1981-1991 ή/και 1991-2001 ο πραγματικός τους πληθυσμός, παρ' όλα αυτά στη συνέχεια αυτός μειώθηκε. Τέτοιες Κοινότητες είναι η Δημοτική Κοινότητα Κερκίνης, η Τοπική Κοινότητα Ανατολής, Άνω Ποροίων, Καστανούσσης, Κάτω Ποροίων, Λιβαδιάς, Νεοχωρίου, Πλατανακίων, Ροδοπόλεως, Ακριτοχωρίου, Γονίμου και Λιμνοχωρίου.

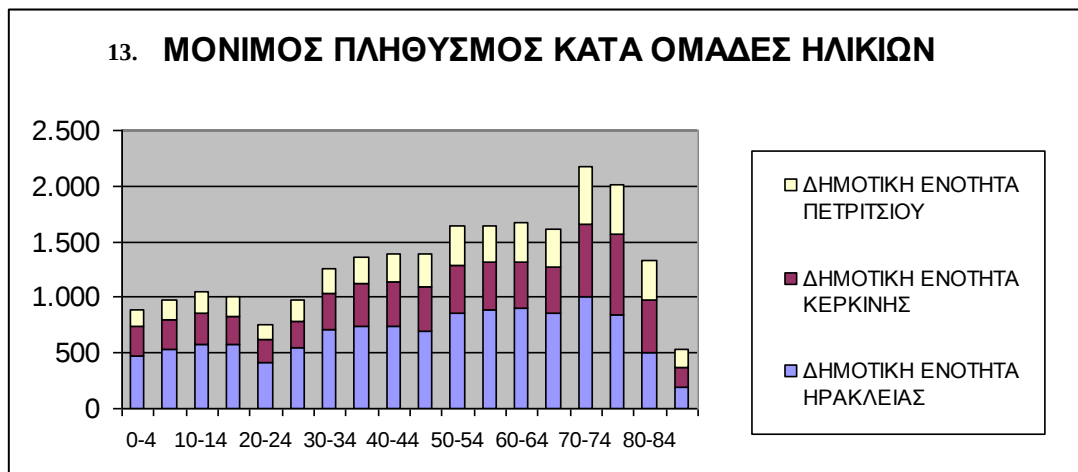
Αντίθετα στην τρίτη κατηγορία ανήκουν κυρίως οι Τοπικές Κοινότητες Μακρινίτσης και Λιθοτόπου, οι οποίες σημειώνουν μια αυξητική τάση του πραγματικού τους πληθυσμού από το 1981 μέχρι και το 2011. Δευτερευόντως θα μπορούσε να αναφερθεί σε αυτή την κατηγορία και η Δημοτική Κοινότητα Ηράκλειας της οποίας αν και ο πραγματικός πληθυσμός σημείωνε φθίνουσα τάση από το 1981 μέχρι και το 2001, ο πραγματικός πληθυσμός της φαίνεται να αυξήθηκε λίγο το 2011.

Σχετικά με τον **μόνιμο πληθυσμό** των τριών Δημοτικών Ενοτήτων μεταξύ των ετών 2001-2011, σημειώνεται σχεδόν σε όλες τις Τοπικές Κοινότητες μείωση του συμπεριλαμβανομένων και των δύο Δημοτικών Κοινοτήτων Κερκίνης και Νέου Πετρίσιου. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο μόνιμος πληθυσμός της Δημοτικής Κοινότητας Κερκίνης ανερχόταν το 2001 σε 2071 κατοίκους, ενώ το 2011 σε 1371 ενώ ο αντίστοιχος της Δημοτικής Κοινότητας Πετρίσιου το 2001 ανερχόταν σε 2338 το 2001 ενώ το 2011 σε 1932.

Εξαίρεση αποτελεί η Κοινότητα Λιθοτόπου, της οποίας ο μόνιμος πληθυσμός φαίνεται να παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητος. Επίσης, στη Δημοτική Κοινότητα Ηράκλειας και στις Τοπικές Κοινότητες: Μακρινίτσης, Μανδρακίου και Ποντισμένου ο μόνιμος πληθυσμός τους φαίνεται μεταξύ του 2001 και το 2011 ελαφρώς να αυξήθηκε, σημειώνοντας παράλληλα συγκράτηση του πληθυσμού τους.

Τέλος, εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, το 2004 αθροιστικά στις τρεις Δημοτικές Ενότητες καταγράφηκαν 174 γεννήσεις (γεννήσεις ζώντων κατά τόπο, λαμβάνεται υπόψη η μόνιμη κατοικία της μητέρας) και 378 θάνατοι (λαμβάνεται υπόψη η μόνιμη κατοικία του θανόντα) (ΕΛΣΤΑΤ, 2009Β, σ.95-96).

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Απογραφής Πληθυσμού του 2011, που σχετίζονται με την **ηλικιακή διάρθρωση** της περιοχής που μελετάμε, όπως αυτή εμφανίζεται στο ακόλουθο διάγραμμα, η εικόνα δεν είναι πολύ ενθαρρυντική με τις ηλικιακές ομάδες που υπερτερούν αριθμητικά να είναι αυτές μεταξύ των ηλικιών 70-79, γεγονός που μαρτυρά σημαντική γήρανση του πληθυσμού (εντονότερο το πρόβλημα πχ. στη Δ.Ε.Πετρίτσιου).



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2013Γ, Απογραφή Πληθυσμού 2011. Μόνιμος Πληθυσμός κατά φύλο και ομάδες ηλικιών, *ίδια επεξεργασία*

Επίσης, σύμφωνα με την παραπάνω πηγή, ο αριθμός των γυναικών που διαμένει μόνιμα στις τρεις Δημοτικές Ενότητες φαίνεται να υπερβαίνει ελαφρώς τον αντίστοιχο των ανδρών (ΕΛΣΤΑΤ,2013Β).

Σύμφωνα με παλαιότερα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (Απογραφή Πληθυσμού 2001), χαμηλό θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το **μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων** της περιοχής καθώς ο αριθμός και τα ποσοστά των μόνιμω διαμενόντων στην περιοχή που τελείωσαν μόνο το δημοτικό, εκείνων που εγκατέλειψαν το σχολείο αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση καθώς και εκείνων που δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση καταγράφονται ως υψηλά (ΕΛΣΤΑΤ,2009Α).

Όσον αφορά τον **αριθμό των μεταναστών** που διαμένουν μόνιμα στην περιοχή, το 2001, το ποσοστό των κατοίκων με ξένη υπηκοότητα (διαφορετική της Ελληνικής-Ελληνικής και άλλης), ήταν σχετικά μικρό και ανερχόταν περίπου στο 1-2% του συνολικού πληθυσμού των Δημοτικών Ενοτήτων ενώ όσον αφορά την υπηκοότητά τους, φαίνεται στην περιοχή αυτή να εντοπίζονται κυρίως μετανάστες από την Ν.Ευρώπη, την Α.Ευρώπη, την Δ.Ασία κ.ο.κ (ΕΛΣΤΑΤ,2009Α).

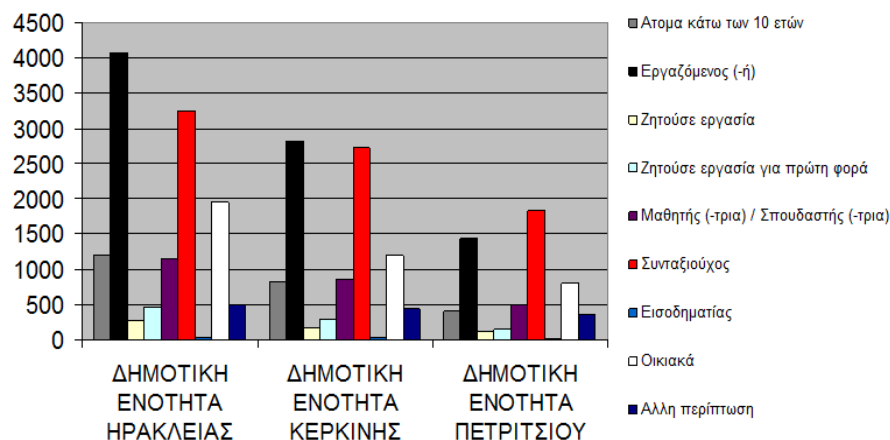
13.2.4 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Όσον αφορά την **κύρια ασχολία των κατοίκων** στην περιοχή, αρχικά παρατηρείται μια διαφοροποίηση σε αυτή μεταξύ των εκείνων με ελληνική ή ελληνική και άλλη υπηκοότητα και εκείνων με ξένη υπηκοότητα.

Ως προς την κύρια ασχολία των μόνιμω διαμενόντων με ελληνική ή ελληνική και άλλη υπηκοότητα, γενικά σε όλες τις Δημοτικές Ενώτητες, με μεγάλη διαφορά ξεχωρίζει εκείνη των εργαζομένων καθώς και των συνταξιούχων ενώ ακολουθεί εκείνη των οικιακών (Απογραφή Πληθυσμού 2001).

Μάλιστα εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι στη Δημοτική Ενότητα Κερκίνης παρατηρείται το φαινόμενο ο αριθμός των συνταξιούχων να είναι περίπου ο ίδιος με εκείνον των εργαζομένων ενώ στην Δημοτική Ενότητα Πετριτσίου ο αριθμός των συνταξιούχων φαίνεται να ξεπερνάει αρκετά τον αριθμό των εργαζομένων.

14. **ΚΥΡΙΑ ΑΣΧΟΛΙΑ ΜΟΝΙΜΩΣ ΔΙΑΜΕΝΟΝΤΩΝ ΜΕ ΕΛΛΗΝΙΚΗ-ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ**



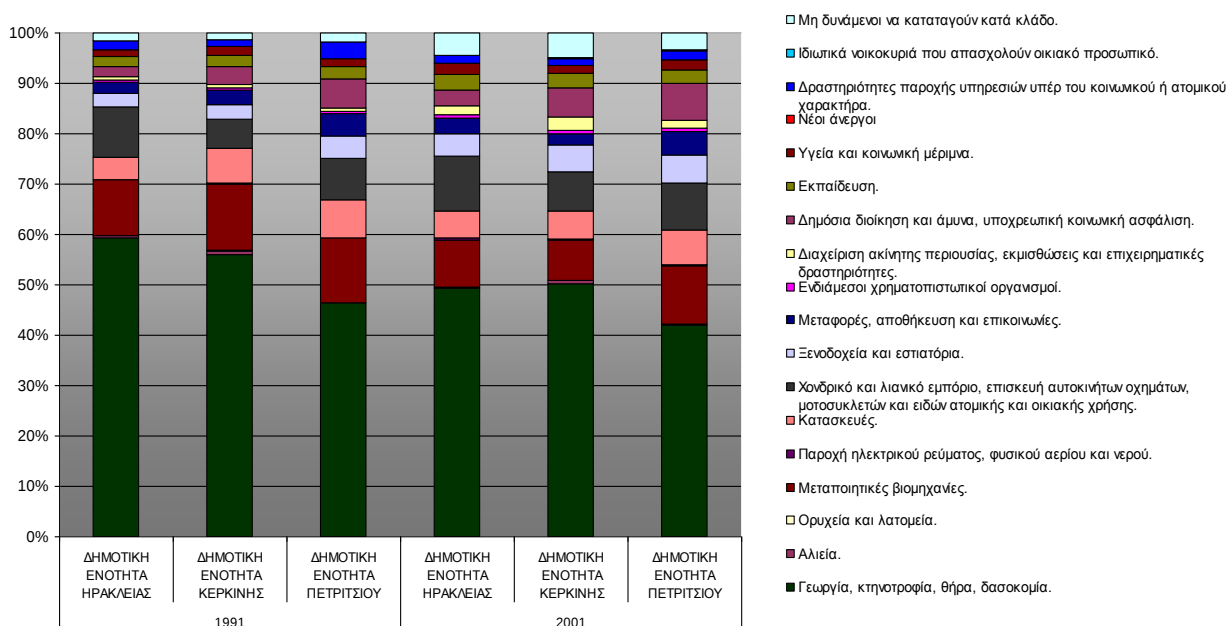
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2009Α, Απογραφή Πληθυσμού 2001/Δημογραφικά Στοιχεία/Κύρια Ασχολία, *ίδια επεξεργασία*

Ωστόσο, στην πρώτη και δεύτερη θέση μεταξύ των ασχολιών των μόνιμω διαμενόντων της περιοχής με ξένη υπηκοότητα, βρίσκονται με διαφορά οι τιμές: "εργαζόμενοι" (36%) και "τα οικιακά" (22%) κ.ο.κ.

Επίσης, σχετικά με την **ηλικία των εργαζομένων στην περιοχή**, το 2001, η πλειοψηφία των εργαζομένων στην περιοχή ήταν μεταξύ 25 και 54 ετών ενώ όσον αφορά τα **ποσοστά των γυναικών εργαζομένων**, το 2001, φαίνεται να είναι περίπου τα ίδια και στις τρεις Δημοτικές Ενότητες, ενώ θα μπορούσαμε γενικά να πούμε ότι περίπου το 1/3 των εργαζομένων στην εν λόγω περιοχή είναι γυναίκες (ΕΛΣΤΑΤ,2009Β).

Οι **κλάδοι της οικονομικής δραστηριότητας** των μόνιμω διαμενόντων για το 2001 στην περιοχή εμφανίζονται αναλυτικά (και ανά Δημοτική Ενότητα) στο διάγραμμα που ακολουθεί. Ωστόσο είναι εμφανές ότι ο πρωτογενής τομέας αποτελεί με σημαντική διαφορά τον βασικό εργοδότη στην εν λόγω γεωγραφική περιοχή σε ποσοστό περίπου 48% (συνολικά). Ωστόσο, παρατηρώντας προσεκτικά το διάγραμμα, φαίνεται οι παραπάνω κλάδοι να μην έχουν την ίδια σημασία σε όλες τις Δημοτικές Ενότητες από την μια και να παρατηρείται παράλληλα, από την άλλη, και κάποια διαχρονική μεταβολή της εικόνας μεταξύ των ετών 1991-2001. Έτσι για παράδειγμα μπορεί μεν να παρατηρείται συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα της τάξεως του 30% αλλά μια αντίστοιχη αύξηση του τομέα των ξενοδοχείων και εστιατορίων της τάξεως του 31%.

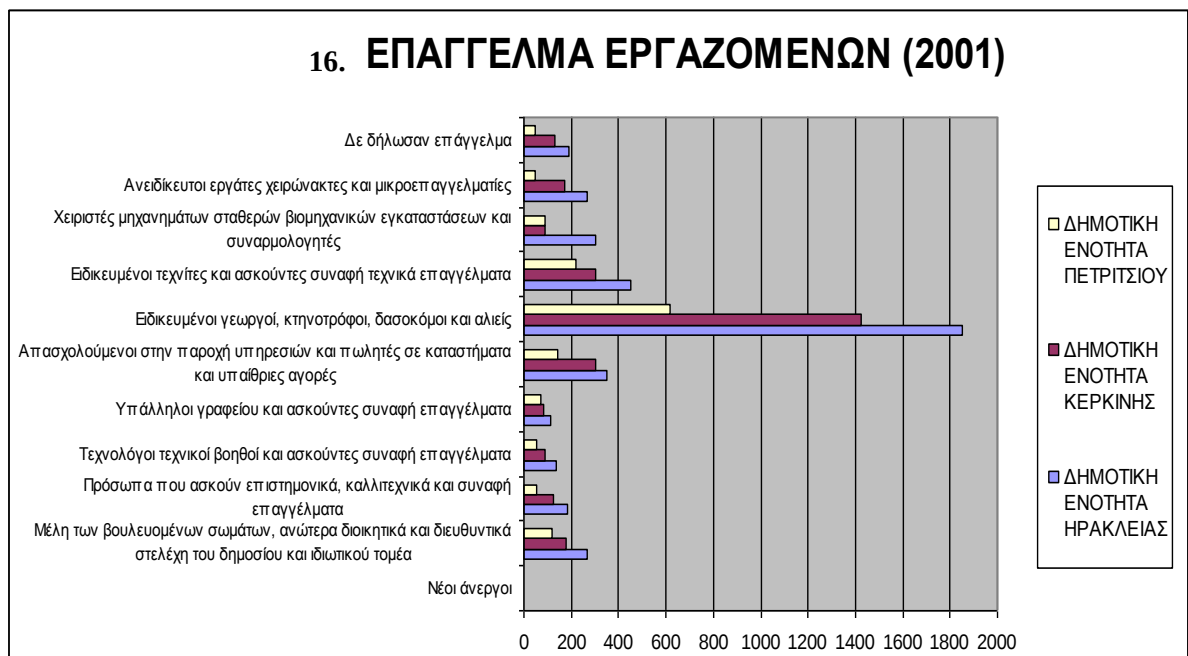
15. ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2009Β, Οικονομικά Στοιχεία/Κλάδος Οικονομικής Δραστηριότητας, ίδια επεξεργασία

Επίσης, σύμφωνα με λοιπά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ που αφορούν το 2001, τα ποσοστά των **επιμέρους κλάδων οικονομικής δραστηριότητας**, ανάλογα με το φύλο, φαίνεται να διαφέρουν (πχ. το ποσοστό των γυναικών που ασχολούνται με τον πρωτογενή τομέα είναι μεγαλύτερο σε σχέση με των ανδρών) (ΕΛΣΤΑΤ,2009Β).

Επιπροσθέτως, όπως παρουσιάζεται και στο παρακάτω διάγραμμα, το επάγγελμα που ξεχωρίζει με διαφορά μεταξύ των υπολοίπων είναι οι ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς σε ποσοστό περίπου 46%.



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2009Β, Οικονομικά Στοιχεία/Επάγγελμα Εργαζομένων, *ίδια επεξεργασία*

Τέλος, σύμφωνα με λοιπά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ όπως αυτά προέκυψαν από την απογραφή του 2001, η συντριπτική πλειοψηφία των εργαζομένων συνολικά στην περιοχή ήταν **αυτοαπασχολούμενοι και μισθωτοί ή ημερ/σθιοι** ενώ το **επίπεδο εκπαίδευσης των εργαζομένων**, φαίνεται να είναι γενικά σχετικά χαμηλό (ποσοστό εκείνων που έχουν Απολυτήριο Δημοτικού: περίπου 50%) (ΕΛΣΤΑΤ, 2009Β).

ΜΕΡΟΣ 3^ο

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

14. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

14.1 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για την διεξαγωγή της έρευνας, ακολουθήθηκε η ποιοτική μέθοδος καθώς θεωρήθηκε καταλληλότερη κυρίως διότι κρίθηκε χρήσιμη η όσο γίνεται λεπτομερέστερη αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης στην περιοχή. Επίσης, η μετάβαση στον προσωπικό χώρο των συμμετεχόντων καθώς και η διεξοδική γνωριμία του ερευνητή με τον χώρο και τα ιδιαίτερα κοινωνικό-οικονομικά χαρακτηριστικά του, του επέτρεψε όχι μόνο την πληρέστερη κατανόηση πολλών πτυχών της καθημερινότητας των ερωτώμενων αλλά και τη συλλογή επιπρόσθετου υλικού.

Διεξήχθησαν προσωπικές συνεντεύξεις μέσω οδηγού συνέντευξης, δίνοντας την δυνατότητα τόσο από πλευράς των ερωτώμενων ανάπτυξης, χωρίς περιορισμούς, των θέσεών τους, απόψεων, προβλέψεων, εκτιμήσεων, εμπειριών, σχολίων τους κτλ. όσο και από πλευράς του ερευνητή, της γνωριμίας του με τον τόπο και την βαθύτερη μελέτη των ζητημάτων που αφορούσαν το υπό εξέταση θέμα. Επίσης, ο ερευνητής είχε την δυνατότητα ολοκληρωμένης προσέγγισης των απόψεων των ερωτώμενων.

Έτσι ο ερευνητής μόνο αποστασιοποιημένος δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αλλά αντίθετα άμεσα εμπλεκόμενος σε όλη την παραπάνω διαδικασία.

Πολύ χρήσιμο αποδείχθηκε και το γεγονός της δυνατότητας που δόθηκε στον ερευνητή της προσαρμογής των θεματικών ενοτήτων και των επιμέρους ερωτήσεων στις ιδιότητες των ερωτώμενων. Έτσι, ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο, την ηλικία, το επιστημονικό ενδιαφέρον, την επαγγελματική ιδιότητα, την θέση του κάθε ερωτώμενου στον αντίστοιχο φορέα κ.α. καθώς και τις συνθήκες διεξαγωγής των συνεντεύξεων προσαρμόστηκαν οι ερωτήσεις κατά την διάρκεια των προσωπικών συνεντεύξεων. Αυτό αποδείχθηκε εν τέλει εξαιρετικά χρήσιμο για την βαθύτερη κατανόηση του θέματος που πραγματεύεται η εν

Οι ερωτήσεις ήταν ομαδοποιημένες σε τέσσερις βασικές ενότητες. Η πρώτη περιελάμβανε ερωτήσεις που σχετίζονταν κυρίως με την ανάπτυξη της περιοχής τα τελευταία κυρίως χρόνια, η δεύτερη περιελάμβανε ερωτήσεις γύρω από το ζήτημα της συγκράτησης του πληθυσμού στην ύπαιθρο, η τρίτη ερωτήσεις σχετικά με την δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στην περιοχή και τέλος η τέταρτη σχετιζόταν με τον μονολεκτικό χαρακτηρισμό της περιοχής από τους ερωτώμενους με επίθετα που την αντιπροσωπεύουν σήμερα και τα οποία σχετίζονται άμεσα με τα προαναφερθέντα.

Οι επιστήμονες, μετέχοντες της έρευνας προέρχονταν από διαφορετικά επιστημονικά πεδία και στο σύνολό τους ήταν άτομα με γνώση και ολοκληρωμένη αντίληψη των τρεχουσών συνθηκών της περιοχής γύρω από τα ζητήματα που σχετίζονται με την έρευνά μας.

[illegible]

73

14.2 ΣΗΜΕΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ-ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΘΙΣΤΟΥΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΛΚΥΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΟΥΝ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ

Αρχικά, σε μια εισαγωγική ερώτηση, οι φορείς-μετέχοντες της έρευνας ερωτήθηκαν για ορισμένα πολύ βασικά χαρακτηριστικά της περιοχής – τα σημεία αναφοράς της περιοχής ή κάτι για το οποίο φημίζεται η περιοχή γενικότερα, με σκοπό την ανάδειξη ορισμένων από αυτά που την κάνουν να ξεχωρίζει. Το σύνολο το ερωτώμενων (σε όσους τέθηκε σχετική ερώτηση και απάντησαν με σαφήνεια), ανέφερε την ύπαρξη της ίδιας της **Λίμνης Κερκίνης**, ενός τόσο σημαντικού υδροτόπου (συνεντ. 11,10,9,8,7,5,6,4,3,2,14).

Ως λοιπές απαντήσεις στο εν λόγω ερώτημα, αναφέρθηκαν και: η ύπαρξη στη Τοπική Κοινότητα Ακριτοχωρίου του "Ιερού Ησυχαστηρίου Τιμίου Προδρόμου Ακριτοχωρίου" (συνεντ.6), η πλούσια ορνιθοπανίδα της περιοχής (συνεντ.9), το όρος Κερκίνη (συνεντ.5), η ύπαρξη ιστορικών μνημείων στην περιοχή όπως είναι το οχυρό Ιστίμπεη (συνεντ.6), η πλούσια πολιτιστική κληρονομία της περιοχής (συνεντ.14) καθώς και ορισμένα τοπικά προϊόντα (συνεντ.2,4).

Επίσης, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτώμενων (συνεντ.10,2,3,9,10,5,6,14) θεωρεί ότι βασικός παράγοντας που καθιστά την περιοχή ελκυστική και επιδρά ταυτόχρονα και στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής ότι είναι το **πλούσιο φυσικό περιβάλλον καθώς και οι πλούσιοι φυσικοί πόροι της** ενώ δευτερευόντως αναφέρθηκαν ως απαντήσεις: η τουριστική ανάπτυξη που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στην περιοχή (συνεντ.10,2,3,14) και η υψηλή ποιότητα των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών (συνεντ.11).

Στο σημείο αυτό θα επιχειρηθεί να γίνει αναφορά σε ορισμένα από τα προαναφερθέντα στοιχεία που προσδιορίζουν την γεωγραφική περιοχή που μελετάμε, σύμφωνα με όσα ειπώθηκαν από τους ερωτώμενους παραπάνω.

14.2.1 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Αρχικά, η περιοχή χαρακτηρίζεται από ένα πλούσιο φυσικό τοπίο σε συνδυασμό με πλούσια χλωρίδα και πανίδα. Στην εν λόγω περιοχή εντοπίζεται το όρος Κερκίνη (Μπέλες) και το όρος Μαυροβούνι, ο ποταμός Στρυμόνας που πηγάζει από την Βουλγαρία και ο υγρότοπος της Λίμνης Κερκίνης.

Ειδικότερα, μεταξύ των περιοχών που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο **NATURA/ΦΥΣΗ 2000**, είναι οι χωρικές ενότητες: Λίμνη Κερκίνη - Κρούσια - Κορυφές όρους Μπέλες, Άγγιστρο – Χαρωπό ως **Τόποι Κοινοτικής Σημασίας** (ΤΚΣ), έκτασης περίπου 78 χιλ. ha, η Τεχνητή Λίμνη Κερκίνης - Όρος Κρούσια καθώς και το Όρος Μπέλες ως **Ζώνες Ειδικής Προστασίας** (ΖΕΠ), έκτασης περίπου 53 χιλ. ha. Επίσης η Λίμνη Κερκίνη έχει χαρακτηριστεί ως **προστατευόμενη περιοχή - εθνικό πάρκο** (Ν. 1650/86) καθώς επίσης και ως προστατευόμενη περιοχή – Υγρότοπος Διεθνούς Σημασίας (**RAMSAR**). (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2012-2014, σ.39-40)

Η συνολική έκταση της προστατευόμενης περιοχής ανέρχεται περίπου σε 831.000 στρέμματα με τα όρια της προστατευόμενης περιοχής καθώς και τις ζώνες προστασίας (Ζώνη Απόλυτης Προστασίας της Φύσης, Ζώνη Προστασίας της Φύσης, Ζώνη Οικοανάπτυξης Α', Ζώνη Οικοανάπτυξης Β') να αποτυπώνονται στον χάρτη 7(παράρτημα).

14.2.1.1 Η Λίμνη Κερκίνη

Σύμφωνα με ενημερωτικό υλικό που μας δόθηκε από τον Φορέα Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης, η Λίμνη δημιουργήθηκε το 1932 με την κατασκευή ενός φράγματος στον ποταμό Στρυμόνα κοντά στο χωριό Λιθότοπος, στα νότια της και την κατασκευή αναχωμάτων στα ανατολικά και δυτικά. Η τεχνητή λίμνη σχηματίστηκε σε ένα οικολογικά σημαντικό βαλτότοπο, για την αντιμετώπιση σημαντικών προβλημάτων της περιοχής όπως ήταν η ελονοσία, για την αντιπλημμυρική προστασία και εκβιομηχάνιση της γεωργίας-σιτάρκειας κ.λπ.

14.2.1.2 Η βιοποικιλότητα της περιοχής

Όσον αφορά την орνιθοπανίδα της περιοχής, σύμφωνα με ενημερωτικό υλικό που μας δόθηκε από τον Φορέα Διαχείρισης της Λίμνης, στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου έχουν παρατηρηθεί περισσότερα από 300 είδη πουλιών. Μερικά είδη από αυτά είτε

φωλιάζουν, είτε διαχειμάζουν είτε χρησιμοποιούν τον υγροβιότοπο και την ευρύτερη περιοχή ως ενδιάμεσο σταθμό ανάπαυσης και τροφοληψίας κατά την διάρκεια των μεταναστευτικών ταξιδιών τους.

Στην Λίμνη μπορεί ο επισκέπτης να συναντήσει πουλιά όπως είναι κορμοράνοι, κύκνοι, γλαρόνια, πελαργούς, σπάνια αρπακτικά πουλιά, νανόχηνες, αργυροπελεκάνους και πλήθος άλλων. Σχετικά, με τους τελευταίους, ο συγκεκριμένος υγροβιότοπος μαζί με την περιοχή του Πόρτο Λάγο, είναι η πιο σημαντική περιοχή διαχείμασης του συγκεκριμένου είδους στην Ευρώπη.

Εκτός, από τα πουλιά, σημαντική είναι η παρουσία και άλλων ειδών ζώων στο Εθνικό Πάρκο, όπως είναι: αμφίβια (11 είδη), ερπετά (25 είδη), θηλαστικά (πάνω από 58 είδη), ψάρια (30 είδη), ασπόνδυλα (πάνω από 4.700 είδη) κ.α.



Πελεκάνοι και Κορμοράνοι, Πηγή: Προσωπική Λήψη, 10/07/2013

14.2.1.3 Φυτικά είδη

Σύμφωνα με την ίδια πηγή, μέχρι στιγμής έχουν καταγραφεί πάνω από 1.300 είδη φυτών στο Εθνικό Πάρκο, ορισμένα εκ των οποίων είναι σπάνια ή ενδημικά. Στον υγροβιότοπο ο επισκέπτης θα συναντήσει νούφαρα, μαρσίλεα, σπιροντέλλα, νεροκάστανος κ.α. ενώ στα βουνά βελανιδιές, οξυές, πλατάνια, φλαμουριές, έλατα, γαύρους και πλήθος άλλων ειδών.

Ωστόσο, σύμφωνα με όσα ειπώθηκαν από τον Φορέα Διαχείρισης της Λίμνης Κερκίνης, ο υγροβιότοπος αντιμετωπίζει ακόμα και σήμερα προβλήματα, ορισμένα από τα οποία είναι οι παράνομες ανθρώπινες δραστηριότητες (πχ. λαθροθηρία, λαθραλιεία, λαθροϋλοτομία), η μείωση του παρυδάτιου δάσους, τα σκουπίδια (τόσο αυτά που παράγουμε εμείς όσο και αυτά που φέρνει ο Στρυμόνας) κ.α.

14.2.1.4 Το Όρος Κερκίνη, Δύσωρο και το Οχυρό Ιστίμπεη

Το όρος Κερκίνη, γνωστό και ως "Μπέλες", βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της περιοχής που μελετάμε, είναι κατάφυτο και στις ρεματιές και στις χαράδρες του κυλούν άφθονα νερά που αναβλύζουν από πηγές.

Συνολικά εκτείνεται σε μήκος περίπου εβδομήντα χιλιομέτρων και υπήρξε πεδίο σκληρών μαχών τόσο κατά την διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων όσο και στον Α' και



Πηγή: Προσωπική Λήψη, 15/08/2013

Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το οχυρό του Μπέλες Ιστίμπεη, για παράδειγμα, αποτέλεσε σταθμό στην προάσπιση των εθνικών συνόρων κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μαζί με το οχυρό του Ρούπελ.

Το Οχυρό Ιστίμπεη απέχει περίπου 16 χιλ. από το Νέο Πετρίτσι και 250 περίπου μέτρα από τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα ενώ βρίσκεται σε υψόμετρο 1.339 μέτρων (<http://kerkini.gr/aksiotheata/>).

Η ψηλότερη κορυφή του όρους είναι η Ιστίμπεη ενώ απέναντί του βρίσκεται το επίσης κατάφυτο και όμορφο όρος Δύσωρο, γνωστό και ως "Κρούσσια" (Επίσημη Ιστοσελίδα Περιφερειακής Ενότητας Σερρών, <http://www.naserron.gr>^B).

14.2.1.5 Γεωθερμία

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου Ηράκλειας (www.dimosiraklias.gr^B), από τη δεκαετία του 1990, έχει ξεκινήσει έρευνες στον γεωγραφικό χώρο της λεκάνης του ποταμού Στρυμόνα το ΙΓΜΕ και αποδείχθηκε η ύπαρξη μεγάλου ενεργειακού δυναμικού που εντοπίζεται σε υπόγειους υδροφορείς μεταξύ: Ηράκλειας- Δασοχωρίου- Λιμνοχωρίου και Λίμνης Κερκίνης και Χρυσοχωράφων, έκτασης περίπου 10km², όπου σε συγκεκριμένη περιοχή το νερό αγγίζει τους 68° C.

Έτσι, μετά από σχετική μας ερώτηση, φορέας του Δήμου Ηράκλειας που ρωτήθηκε σχετικά, ανέφερε ότι *«είναι χαρακτηρισμένο "πιθανό" το γεωθερμικό πεδίο της περιοχής και τώρα βρίσκεται στη διαδικασία βεβαίωσης-πιστοποίησης. Ο Δήμος έχει πάρει την άδεια*

χρήσης του γεωθερμικού πεδίου με την υποχρέωση πρώτα να το βεβαιώσει για να γίνει στη συνέχεια η εκμετάλλευσή».

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι φορείς που ερωτήθηκαν και βρίσκονται στην Δημοτική Ενότητα Ηράκλειας, αναφερόμενοι στους πλούσιους φυσικούς πόρους της περιοχής, όλοι τους επεσήμαναν την ύπαρξη σημαντικού γεωθερμικού πεδίου εκεί.

14.2.3 ΤΟ ΙΕΡΟ ΗΣΥΧΑΣΤΗΡΙΟ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΑΚΡΙΤΟΧΩΡΙΟΥ (βλ.παράρτημα ΣΤ)

Το Ιερό Ησυχαστήριο Τιμίου Προδρόμου Ακριτοχωρίου, βρίσκεται λίγο έξω από το χωριό “Ακριτοχώρι”, στη Δημοτική Ενότητα Πετριτσίου του Δήμου Σιντικής και είναι χτισμένο στους πρόποδες του όρους Κερκίνης, βορειοανατολικά της Λίμνης Κερκίνης, σε μια καταπράσινη τοποθεσία.

Χτίστηκε το 1981, στα πρότυπα της Αγιορείτικης Αρχιτεκτονικής της μονής Ξενοφώντος, ενώ νέα πνοή στο Ιερό αυτό Ησυχαστήριο δόθηκε πριν από ένα χρόνο περίπου όπου ο νέος ναός του, πραγματικά εντυπωσιακός και μεγάλος, εγκαινιάστηκε από τον Οικουμενικό Πατριάρχη κ. Βαρθολομαίο καθώς ο υπάρχων ναός δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στον αυξημένο αριθμό των προσκυνητών.

Πρόσφατο άρθρο της έντυπης έκδοσης της εφημερίδας του Βήματος ανέφερε χαρακτηριστικά για τον εν λόγω ναό: «Πρόκειται για ένα κτήριο αξιοθέατο, χρειάστηκε τέσσερα χρόνια για να ολοκληρωθεί και ταυτόχρονα αποτελεί ένα μάθημα αρχιτεκτονικής επιστήμης που γεφυρώνει το χθες με το σήμερα» (Α.Γαλδαδας,2013,σ. 28).

14.2.4 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Όσον αφορά την πολιτιστική κληρονομία και λαϊκή παράδοση της περιοχής, σύμφωνα με τα λεγόμενα μέλους Διοικητικού Συμβουλίου τοπικού Πολιτιστικού Συλλόγου, «στην περιοχή δραστηριοποιούνται πολλοί πολιτιστικοί σύλλογοι, οι οποίοι έχουν σαν στόχο την διατήρηση αλλά και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου. Ο μεγάλος αριθμός των πολιτιστικών συλλόγων που δραστηριοποιούνται στην



Πηγή: Προσωπική Λήψη, 15/08/2013

περιοχή ερμηνεύεται και από την διαφορετική καταγωγή πολλών κατοίκων της (ντόπιοι αλλά και πρόσφυγες της Α.Ρωμυλίας, Δυτικής Θράκης, του Πόντου, της Μ.Ασίας) ενώ ορισμένες μόνο από τις πολιτιστικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή, καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου, είναι πχ. στην περιοχή της Δημοτικής Ενότητας Κερκίνης τα «Αναστενάρια ή Νεστενάρια», το Οικολογικό Φεστιβάλ: «Παρ' όχθην Κερκίνης» (Κερκίνη), Γυναικοκρατία-Μπάμπω, «Βρεξούδια», οι «Λαζαρίνες» (Λειβαδιά), Νύχτες Αυγούστου (Α.Πορόια), Πολιτιστικός Σεπτέμβρης (Ροδόπολη) κτλ.»

14.2.5 ΤΟΠΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ

Ορισμένα εκ των τοπικών προϊόντων στα οποία αναφέρθηκαν ονομαστικά οι ερωτώμενοι είναι: τα "λουκάνικα τζουμαγιάς", προϊόντα ζωικής προέλευσης που προέρχονται από βουβαλίσιο κρέας ή γάλα όπως είναι ο καβουρμάς, τα λουκάνικα, το καπνιστό σαλάμι, κεμπάπ, μπιφτέκι, τραχανάς γλυκός και ξινός κ.α. (συνεντ.4,10,2) και λοιπά παραδοσιακά προϊόντα όπως είναι ζυμαρικά, γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες, λικέρ κ.α. (συνεντ.14), τα οποία θα μπορούσε ακόμα και να τα χαρακτηρίσει κάποιος ως «γαστρονομικό πόλο έλξης».

14.3 ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Σχετικά με τη συμβολή της Λίμνης στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής, συγκεκριμένα, αυτή κρίνεται καθοριστικής σημασίας καθώς, όπως ενημερωθήκαμε από τον Φορέα Διαχείρισης της Λίμνης Κερκίνης, ο ρόλος της είναι τριπλός.

Πρώτον, συγκρατεί τα νερά του ποταμού Στρυμόνα προστατεύοντας τους κατοίκους από πλημμύρες (αντιπλημμυρική προστασία), δεύτερον, παρέχει νερό για άρδευση γεωργικών εκτάσεων (αρδευτικός) συμβάλλοντας στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα και τρίτον, συμβάλει στην οικοτουριστική ανάπτυξη της περιοχής, στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (πχ. οικουρισμού) καθώς και στην άσκηση λοιπών, ήπιων δραστηριοτήτων αναψυχής.

Στη συνέχεια θα μελετηθεί αναλυτικότερα η συμβολή της Λίμνης στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

14.4 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Σύμφωνα και με τις απαντήσεις των ερωτώμενων, φαίνεται ότι η όποια ανάπτυξη της περιοχής που μελετάμε (η οποία παρατηρήθηκε κυρίως τα τελευταία χρόνια) βασίστηκε κυρίως σε δύο πυλώνες, την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα παραγωγής (κυρίως γεωργία και κτηνοτροφία) και την τουριστική ανάπτυξη.

14.4.1 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Αρχικά πρέπει να επισημανθεί, σχετικά με την γεωγραφική περιοχή που μελετάμε, ότι ο πρωτογενής τομέας παραγωγής αποτελεί βασικό εργοδότη του πληθυσμού που διαμένει μόνιμα εκεί ενώ το μεγαλύτερο χερσαίο τμήμα της περιλαμβάνει μεγάλες αγροτικές εκτάσεις στις οποίες καλλιεργούνται κυρίως δημητριακά (πχ. σιτάρι, κριθάρι, αραβόσιτος), βιομηχανικά φυτά (πχ. καπνός), κτηνοτροφικά φυτά για σανό (πχ. τριφύλλια), δενδρώδεις καλλιέργειες (πχ. καβάκια - είδος λεύκας) κ.α.



Καλλιέργειες Καπνού, Τριφυλλιών, Αραβόσιτου, Δενδρώδεις Καλλιέργειες, Προσωπική Λήψη, 13/07/2013

Επίσης, αρκετά ανεπτυγμένη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και η κτηνοτροφία στην περιοχή, με την πλειοψηφία των κτηνοτροφικών μονάδων που βρίσκονται στην εν λόγω περιοχή να εκτρέφουν κυρίως αγελάδες, χοίρους, όρνιθες, πρόβατα, αίγες, βόδια, ταύρους, βουβάλια κ.λπ., τα οποία είναι είτε εσταβλισμένα είτε όχι. Τέλος, λίγοι από τους κατοίκους της περιοχής, ασχολούνται και με την αλιεία στην Λίμνη Κερκίνη (πχ. αλιεία γριβαδιού¹) και με την θήρα κυρίως στους γύρω ορεινούς όγκους της περιοχής.

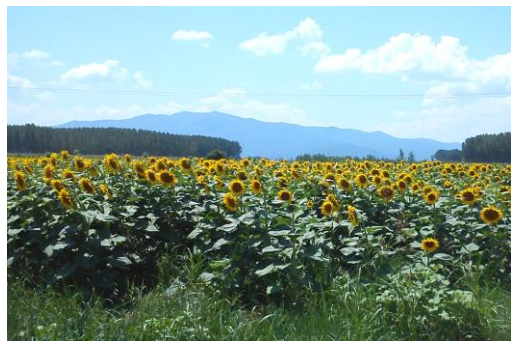
¹ Στην Ελλάδα το **γριβάδι**, γνωστό και ως Κυπρίνος, είναι γνωστό στην Βόρεια και Κεντρική Ελλάδα, όπου ζει σε ήρεμα νερά σε λίμνες, έλη, ποτάμια σε διάφορες ποικιλίες, με το μήκος τους να κυμαίνεται περίπου στα 35 εκατ. αν και μπορεί να φτάσει ακόμα και το 1m (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1996, σ.255).

Ως σημαντικοί **παράγοντες ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα** στην περιοχή, όπως θα δούμε παρακάτω αναλυτικότερα, αναδείχθηκαν η συμβολή της ΕΕ στη στήριξη και ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα (κυρίως μέσω των επιδοτήσεων), η στήριξη των νέων αγροτών, η ανάδειξη ορισμένων τοπικών προϊόντων σε συνδυασμό και με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, η απασχόληση οικονομικών μεταναστών, η μερική απασχόληση και πολυαπασχόληση των αγροτών, η σημαντική πρόοδος της τεχνολογίας, η ανάπτυξη της συμβολαιακής γεωργίας, οι ιδιωτικές επενδύσεις στον τομέα αυτό, οι μεταβολές στις καλλιεργούμενες εκτάσεις γης των αγροτών, οι νέες καλλιέργειες κ.α.

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες της ανάπτυξης του αγροτικού τομέα, και στην περιοχή που μελετάμε, αποδείχθηκε ότι είναι και η γεωμορφολογία του εδάφους, τα εδαφολογικά του χαρακτηριστικά (πχ. γονιμότητα) κλπ. καθώς σε περιοχές όπως είναι η πρώην Δημοτική Ενότητα Ηράκλειας για παράδειγμα φαίνεται να ευνοείται περισσότερο ο αγροτικός τομέας σε σχέση με την πρώην Δημοτική Ενότητα Πετριτσίου καθώς η πρώτη περιλαμβάνει πολλές και μεγάλες καλλιεργήσιμες εκτάσεις γης οι οποίες είναι στην πλειοψηφία τους πεδινές και εύφορες ενώ η δεύτερη πολύ λιγότερες (συνεντ.3,6).

Ένας άλλος παράγοντας που αναφέρθηκε ως προς την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα στην περιοχή είναι ο ακόλουθος. Οι αγρότες που βρίσκονται στην περιοχή καλλιεργούν πλέον μεγαλύτερες εκτάσεις γης, απ' ό,τι παλαιότερα καθώς οι πρώην κάτοικοι της υπαίθρου, μισθώνουν με σχετικά μικρό τίμημα τις ιδιοκτησίες τους στους εναπομείναντες αγρότες. (συνεντ.10)

Τώρα, όσον αφορά τις νέες καλλιέργειες στην περιοχή, μιας και έγινε σχετική μνεία λίγο παραπάνω, τα τελευταία χρόνια έχουν κάνει αυτές δυναμικά την εμφάνισή τους και στην περιοχή όπως ήταν πχ. η ελαιοκράμβη λίγα χρόνια πριν, ενώ σήμερα το μάτι του επισκέπτη πέφτει πάνω στις εντυπωσιακές, ομολογουμένως, εκτάσεις με τους ηλιάνθους².



Καλλιέργειες με Ηλιάνθους, Προσωπική Λήψη, 10/07/2013

Ωστόσο θα μπορούσε να λεχθεί πολύ συνοπτικά ότι τα αποτελέσματα της επιλογής καλλιέργειας αρκετών τέτοιων "νέων" καλλιεργειών δεν ήταν αρκετές φορές ενθαρρυντικά.

² Ο **Ηλιάνθος**, αποτελεί ένα φυτό που παρουσιάζει γενικά ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Τα φύλλα του χρησιμοποιούνται ως ζωοτροφή, από τους καρπούς του εξάγεται το γνωστό ηλιέλαιο, τα υπολείμματα των σπόρων μετά την επεξεργασία χρησιμοποιούνται και ως συστατικό ζωοτροφών, από τα άνθη του εξάγεται μια κίτρινη χρωστική ουσία, οι ηλιόσποροι αποξηραμένοι είναι βρώσιμοι και από τον άνθρωπο κτλ. Επίσης, πέραν του οικονομικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζει, χρησιμοποιείται και ως καλλωπιστικό φυτό. (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1996B, σ.351) Τέλος, όπως έχει ήδη αναφερθεί και παραπάνω, ο ηλιάνθος αποτελεί και ενεργειακή καλλιέργεια (βιοντίζελ).

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε ότι «*πριν 3-4 χρόνια αρκετοί επέλεξαν να φυτέψουν στα χωράφια τους ελαιοκράμβη, η οποία αποτελεί και ένα από τα φυτά τα οποία προορίζονται και για την παραγωγή βιοκαυσίμου, αλλά τώρα τη βάζουν λίγοι*» (συνεντ.7).

Μάλιστα, φορείς οι οποίοι ρωτήθηκαν ειδικά για το εν λόγω ζήτημα μας ανέφεραν, ο μιν πρώτος, ότι παρατηρείται πλέον στροφή των αγροτών στην καλλιέργεια καπνού καθώς επίσης και δημητριακών όπως είναι το σιτάρι, το κριθάρι και ο αραβόσιτος, που προορίζονται κυρίως για ζωοτροφές, τα οποία χαρακτηριστικά αποκάλεσε ως *"τα παραδοσιακά", "τα σταθερά"* (συνεντ.7) ενώ ο δεύτερος και ο τρίτος φορέας, ανέφεραν ότι πράγματι μερικοί αγρότες τα τελευταία χρόνια στράφηκαν σε νέες καλλιέργειες. *«Πειραματίζονται, αλλά τα αποτελέσματα δεν είναι ενθαρρυντικά* (συνεντ.3,5) *με συνέπεια να στρέφονται ξανά στις παλιές καλλιέργειες»* ανέφεραν χαρακτηριστικά.

Ο τέταρτος ερωτώμενος, πέραν του γεγονός ότι και εκείνος παρατήρησε χαρακτηριστικά ότι *«καλλιεργείται ξανά ο καπνός που τον ξέρουμε καλά»*, στην περιοχή, ανέφερε επιπροσθέτως ότι ακόμα και σήμερα απαντώνται εκτάσεις γης με φυτά, τα οποία δεν θα συναντούσε κάποιος στον ίδιο βαθμό στο παρελθόν, όπως είναι για παράδειγμα η αρώνια³, οι κρανιές, τα μύρτηλα, τα ακτινίδια, αμπέλια, οπωροφόρα δέντρα κ.α. ορισμένα εκ των οποίων διατίθενται στις τοπικές λαϊκές αγορές, σε supermarkets αστικών κέντρων κτλ. (συνεντ.4).

Επίσης, όσον αφορά τα βιολογικά προϊόντα στην περιοχή, ο τοπικός αγροτικός συνεταιρισμός που ερωτήθηκε σχετικά, ανέφερε ότι παρ' ότι κάποιοι όντως στράφηκαν και στην καλλιέργεια βιολογικών προϊόντων, ενταγμένοι σε προγράμματα, *«προχωράει αργά το βιολογικό στην περιοχή»*.

Ως λοιπά προβλήματα - ανασταλτικοί παράγοντες, που αφορούν την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα στην περιοχή αναφέρθηκαν κυρίως: η πτώση των τιμών των αγροτικών προϊόντων, η αύξηση του κόστους παραγωγής, οι αυξημένες εισαγωγές αγροτικών προϊόντων, η έλλειψη στήριξης του αγροτικού τομέα στην περιοχή κτλ. (συνεντ.7).

Τέλος, παρ' ότι σε μερικές επιμέρους περιοχές αναφέρθηκε ότι είναι αρκετά ανεπτυγμένη και η κτηνοτροφία (πχ. Δήμος Ηράκλειας), επισημάνθηκε ότι παρατηρείται τα τελευταία χρόνια κορεσμός και σε αυτόν τον τομέα (πχ. στη Δημοτική Ενότητα Πετρισίου,

³ Η **αρώνια** η μελανόκαρπη (Black Chokeberry) είναι ένας φυλλοβόλος θάμνος. Μπορεί να καλλιεργηθεί σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας με την οικονομική σημασία της καλλιέργειας να χαρακτηρίζεται μεγάλη. Η φαρμακευτική αξία των καρπών της είναι πολύτιμη και η καλλιέργεια θεωρείται βιολογική καθώς δεν χρειάζονται λιπάνσεις, ραντίσματα κλπ. Ο καρπός του φυτού είναι βρώσιμος και απαντάται και σε μαρμελάδες ή ως καρπός (νωπός, καταψυγμένος ή αποξηραμένος). Η πρώτη καλλιέργεια αρώνιας στην Ελλάδα, έγινε πριν από λίγα έτη (ποικιλία Ν.Βουλγαρίας) στην περιοχή του πρώην Δήμου Κερκίνης, Παραπόταμος (Ι.Σπανός,2011).

συνεντ.6). Επίσης, αναφέρθηκε ότι και ο κλάδος της αλιείας στην περιοχή, σήμερα, αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα (συνεντ.5).

Αξιοσημείωτο, ωστόσο, είναι το γεγονός, ότι σύμφωνα με ενημερωτικό υλικό που προμηθευτήκαμε από τον Φορέα Διαχείρισης της Λίμνης Κερκίνης, ο αριθμός των βουβαλιών⁴, για παράδειγμα, στην περιοχή υπερδιπλασιάστηκε τα τελευταία οκτώ έτη κυρίως λόγω της ζήτησης των προϊόντων παραγωγής τους καθώς και της εφαρμογής του «Προγράμματος Απειλούμενων με εγκατάλειψη Φυλών Αγροτικών Ζώων» του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων στο πλαίσιο του ΕΠΑΑ 2000-2006 (Ναζηρίδης, 2012).



Κτηνοτροφική Μονάδα εκτροφής Βουβαλιών, Προσωπική Λήψη, 12/08/2013

14.4.2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Παράγοντες ανάπτυξης του τουρισμού στην περιοχή είναι κυρίως το πλούσιο φυσικό περιβάλλον, το όμορφο τοπίο και η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά.

Σημαντικός παράγοντας της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής είναι και η συμβολή της ΕΕ και του κράτους (δημόσιες δαπάνες) προς αυτή την κατεύθυνση καθώς και οι ιδιωτικές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες.

14.4.2.1 Οικοτουρισμός

Όπως μας μεταφέρθηκε από αρμόδιο φορέα-οικοτουριστικό επιχειρηματία της περιοχής, «η ανάπτυξη του οικοτουρισμού στην περιοχή άρχισε δειλά δειλά το 1994 με πολύ λίγους επισκέπτες ενώ σήμερα μετρώνται περί τους 250.000 επισκέπτες το χρόνο στην περιοχή της Λίμνης». Είναι μεγάλος ο αριθμός των σχολείων-μαθητών που επισκέπτεται κάθε χρόνο την περιοχή ενώ όσον αφορά τους ιδιώτες, η περιοχή προσελκύει κάθε είδους ηλικίες. Γενικά, η πλειοψηφία των τουριστών επιλέγει να

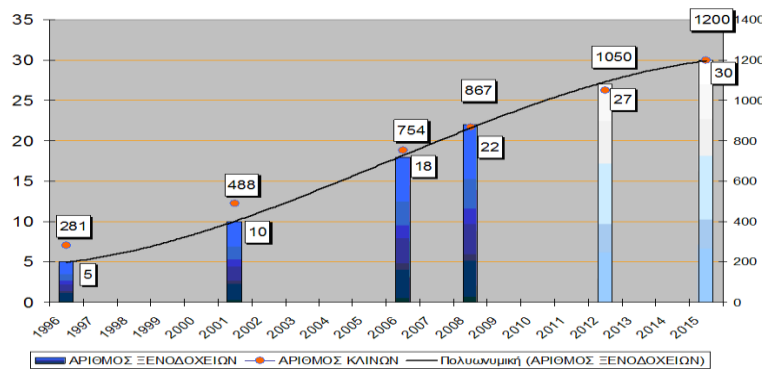
⁴ Το **Ελληνικό βουβάλι** (*Bubalus bubalis*), σύμφωνα με την ιστοσελίδα του Κτηνοτροφικού Συνεταιρισμού Βουβαλοτρόφων Ελλάδος (www.greekwaterbuffalo.gr), κατά την επικρατέστερη άποψη είχε εισαχθεί από την Ασία. Εκεί αποτελεί ακόμα και σήμερα κλασικό ζώο εργασίας και έλξης ενώ ταυτόχρονα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της παραδοσιακής χωρικής αγροτικής οικονομίας. Το βάρος των ενήλικων αρσενικών υπολογίζεται περίπου στα 400-750 kg ενώ το ύψος τους στο 1,25 - 1,45 m. Το κρέας του βούβαλου όπως και το γάλα του έχει ευεργετικές συνέπειες στον ανθρώπινο οργανισμό με την περιεκτικότητα του κρέατος βουβάλου σε λίπος να είναι χαμηλότερη και σε σίδηρο υψηλότερη σε σύγκριση με το κρέας των κοινών βοοειδών. Το κυριότερο παραπροϊόν των βουβάλων είναι κυρίως το δέρμα τους.

επισκεφτεί την εν λόγω περιοχή την άνοιξη και το φθινόπωρο καθώς επίσης και στις γιορτές του Πάσχα και των Χριστουγέννων, σύμφωνα πάντα με την ίδια πηγή.

Το γεγονός ότι η περιοχή αναπτύχθηκε τουριστικά κυρίως κατά την τελευταία δεκαετία και ότι δέχεται πλήθος επισκεπτών - τουριστών κάθε χρόνο προκύπτει και από το γράφημα που ακολουθεί και μας δείχνει την διαχρονική αύξηση των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων στην περιοχή.

Το γεγονός ότι η περιοχή αναπτύχθηκε τουριστικά τα τελευταία χρόνια επιβεβαιώνεται και από κείμενο του ΕΟΤ που αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «η λίμνη Κερκίνη αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα πρόσφατης "ανακάλυψης" υγροτόπου από το ευρύ κοινό» (ΕΟΤ,2005), όπως επίσης και από μελέτη που έγινε το 1989 στην περιοχή και η οποία επιβεβαίωνε τόσο την έλλειψη τουρισμού στην περιοχή όσο και την έλλειψη τουριστικών εγκαταστάσεων και υποδομών εκεί εκτός από ορισμένες ταβέρνες για φαγητό (Η.Αθανasiου,1992,σ.283).

17. Αριθμός Δωματίων και Κλινών



Πηγή: Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης

Σήμερα, τα ενημερωτικά φυλλάδια των τουριστικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή που μελετάμε, μας πληροφορούν ότι μπορούν να ασκηθούν δραστηριότητες εντός της Λίμνης ή στην ευρύτερη περιοχή, όπως είναι η περιήγηση με βάρκα, κανό, ποδήλατα ή άλογα, η παρατήρηση πουλιών, το ψάρεμα, η πεζοπορία, η τοξοβολία, βόλτα με αυτοκίνητα 4x4 και πλήθος άλλων.

14.4.2.2 Θρησκευτικός τουρισμός

Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού στην περιοχή. Σημαντική ώθηση προς αυτή την κατεύθυνση έδωσε το Ιερό Ησυχαστήριο Τιμίου Προδρόμου Ακριτοχωρίου λόγω του μεγάλου αριθμού

των προσκυνητών και επισκεπτών που το επισκέπτονται κάθε χρόνο, καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου είτε ως ιδιώτες μεμονωμένα με τα ΙΧ τους είτε οργανωμένα σε γκρούπ με τουριστικά λεωφορεία. Επίσης, αρκετοί μαθητές επισκέπτονται τον εν λόγω χώρο κάθε χρόνο (συνεντ.12).

Τον παραπάνω χώρο τον επισκέπτονται, κάθε Κυριακή, τουλάχιστον τριακόσια άτομα ενώ ορισμένες φορές έχει τύχει να τον επισκέπτεται μεγάλος αριθμός τουριστικών πούλμαν γεμάτα με προσκυνητές ακόμα και σε μια μόνο ημέρα.

Τέλος, εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι το Ιερό Ησυχαστήριο το επισκέπτονται όχι μόνο Ορθόδοξοι από όλη την Ελλάδα και από γείτονες χώρες όπως είναι η Βουλγαρία, η Σερβία και η Ρουμανία αλλά και μη (Ορθόδοξοι).

Η αποπεράτωση του νέου ναού εκεί, συνέβαλε καθοριστικά στην αύξηση της επισκεψιμότητάς του (συνεντ.12).

14.4.2.3 Πολιτιστικός τουρισμός

Όσον αφορά την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην περιοχή, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου τοπικού Πολιτιστικού Συλλόγου ανέφερε ότι είναι αλήθεια ότι μια μεγάλη μερίδα των επισκεπτών της περιοχής επιλέγει να παρακολουθήσει πλήθος πολιτιστικών δρωμένων και εκδηλώσεων που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή (πχ. τοπικά φεστιβάλ και πανηγύρια, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις με ζωντανή μουσική και χορό, θεατρικές παραστάσεις, αναβιώσεις εθίμων πχ. γάμων κτλ.) επιτρέποντας σε αυτόν να έρθει σε άμεση επαφή με τον πολιτισμό και την ιστορία του τόπου.

Επίσης, αναφέρθηκε από ερωτώμενους ότι στην περιοχή γίνεται και ανταλλαγή πολιτιστικών συλλόγων με άλλους αντίστοιχους συλλόγους της ευρύτερης περιοχής και όχι μόνο (πχ.«ανταμώματα») (συνεντ.10,14).

Κατά την περίοδο της διαμονής μας στην περιοχή, μάλιστα, βρισκόταν σε εξέλιξη το 13^ο Οικολογικό Φεστιβάλ «ΠΑΡ' ΟΧΘΗΝ ΚΕΡΚΙΝΗΣ», το οποίο διοργάνωνε η Μ.Κ.Ε. Πολιτών Κερκίνης «Πρώτα ο Τόπος μας» και περιελάμβανε μεταξύ άλλων συναυλίες με γνωστούς καλλιτέχνες, θεατρικές παραστάσεις κλπ. σε ένα πανέμορφο φυσικό τοπίο. Σκοπός της ετήσιας αυτής διοργάνωσης αυτής είναι: *«η ένωση των σχέσεων μεταξύ των κατοίκων του χωριού μέσα από τα πολιτιστικά δρώμενα και η ανάδειξη της Λίμνης Κερκίνης»* (συνεντ.11).

Πέραν όμως όσων ήδη λέχθηκαν, αξίζει να αναφερθεί ότι οι επισκέπτες της περιοχής μπορούν να μεταβούν και να επισκεφτούν, σε μικρό χρονικό διάστημα, τα οχυρά του

Ρούπελ, το σπήλαιο της Αλιστράτης ακόμα και τις γείτονες χώρες Βουλγαρία και Π.Γ.Δ.Μ, αφού η περιοχή που μελετάμε βρίσκεται κοντά στα σημεία από τα οποία μπορούν να μεταβούν στα γειτονικά κράτη και για λόγους τουριστικούς.

Τέλος, προσπαθώντας να αποτυπώσουμε την τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, αρκετοί φορείς διαπίστωσαν μια κάμψη της τουριστικής κίνησης, κυρίως τα τελευταία 2-3 χρόνια (προ κρίσης) σε σχέση με παλαιότερα (συνεντ.9,7,8), αν και είναι γεγονός ότι όλοι οι ερωτώμενοι δεν σημειώνουν τον ίδιο βαθμό κάμψης της τουριστικής κίνησης στην περιοχή. Επίσης, ως απόρροια αυτής της πτώσης του τουρισμού αναφέρθηκε η μείωση της ζήτησης των τοπικών, τουριστικών, προϊόντων της περιοχής, όπως μερικοί ερωτώμενοι επεσήμαναν (συνεντ.8,7). Παρ' όλα αυτά, «τα τελευταία 2-3 χρόνια η τουριστική κίνηση παραμένει η ίδια» όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε (συνεντ.11).

Στο επόμενο κεφάλαιο, θα εξεταστεί διεξοδικά και η συμβολή της ΕΕ στη στήριξη και ενίσχυση της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή που κρίνεται σημαντική (πχ. Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER κτλ.).

14.5 ΕΓΓΥΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Τέλος, άξιο σχολιασμού κρίνεται το ζήτημα του κατά πόσο η εγγύτητα με τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα συμβάλει στην ανάπτυξη της περιοχής. Είναι αλήθεια ότι αναφέρθηκε χαρακτηριστικά για παράδειγμα ότι *«την βοήθησε την περιοχή το γεγονός ότι η περιοχή βρίσκεται κοντά με την Βουλγαρία καθώς συχνές είναι οι ανταλλαγές κατοίκων μεταξύ των δύο αυτών χωρών για λόγους πχ. τουριστικούς αλλά και οικονομικούς (πχ. αγορές-ψώνια) κ.α. (συνεντ.10)»*. Επίσης, ο Προμαχώνας αποτελεί, γενικότερα, μια από τις κυριότερες πύλες εισόδου τουριστών, προερχόμενοι και από άλλες χώρες της Ανατολικής κυρίως Ευρώπης, στην Ελλάδα.

Ωστόσο, όπως μας πληροφορεί και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου Σιντικής 2012-2014, προβληματισμός έχει επέλθει σε πολλούς κλάδους που δραστηριοποιούνται στην αγορά της περιοχής λόγω της πρόσφατης ένταξης της Βουλγαρίας στην ΕΕ, σκεπτόμενοι ότι τα φθηνότερα εργατικά χέρια της Βουλγαρίας ίσως συμβάλουν στην μείωση της ζήτησης των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή που μελετάμε (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σιντικής 2012-2014, σ.8).

14.6 ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ- ΕΞΩΓΕΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Στην ερώτηση εάν θα χαρακτηρίζατε την οικονομική δραστηριότητα που σημειώνεται στην περιοχή ενδογενή ή εξωγενή, το 100% όσων ερωτήθηκαν σχετική ερώτηση και απάντησαν με σαφήνεια (συνεντ.3,5,6,2,9,10,11,14), θεωρούν ότι είναι ενδογενής και ότι προέρχεται κυρίως από πρωτοβουλίες και δραστηριότητες του τοπικού πληθυσμού.

14.7 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΠΟΥ ΞΕΧΩΡΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Μεγάλο ενδιαφέρον ωστόσο φαίνεται να παρουσιάζουν οι απαντήσεις των ερωτώμενων σχετικά με το παραπάνω ζήτημα.

Το σύνολο των ερωτώμενων (σε όσους τέθηκε σχετική ερώτηση και ανέφεραν συγκεκριμένες απαντήσεις) ανέφεραν μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες και εγκαταστάσεις που βρίσκονται στην περιοχή, ικανές να φιλοξενήσουν μεγάλο αριθμό επισκεπτών σε καθημερινή βάση ή/και λοιπές επιχειρήσεις που ασχολούνται αποκλειστικά με τον τουρισμό (πχ. με τον οικοτουρισμό) (10,2,3,14,5,6,4,8,14,9).

Ως λοιπές απαντήσεις, αναφέρθηκαν επιχειρήσεις που ασχολούνται με την παρασκευή τοπικών ή παραδοσιακών προϊόντων (πχ. ζωικής προέλευσης) (συνεντ.5,14,9) και άλλες, ελάχιστες όμως, επιχειρήσεις που ασχολούνται με την επεξεργασία αγροτικών προϊόντων (συνεντ.2).

14.8 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Παρ' όλο που φαίνεται η ανάπτυξη της περιοχής να βασίστηκε τα τελευταία έτη κυρίως στην ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα καθώς και στην τουριστική ανάπτυξη, όλοι οι ερωτώμενοι (σε όσους τέθηκε σχετική ερώτηση και απάντησαν με σαφήνεια), θεωρούν ότι δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς οι διαθέσιμοι πόροι της περιοχής (συνεντ.10,9,2,8,5,6,14) ενώ αρκετοί χαρακτηριστικά ανέφεραν ότι *«περιθώρια για περαιτέρω αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων υπάρχουν και πολλά θα έλεγα...»*.

Για παράδειγμα χαρακτηριστικά αναφέρθηκε ότι υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω αξιοποίησης και του υγροτόπου στον τομέα του τουρισμού και της αναψυχής ενώ θα μπορούσαν να γίνουν περισσότερα πράγματα και στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος (συνεντ.9).

15. ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Όσον αφορά το ζήτημα της συγκράτησης του πληθυσμού στην περιοχή η εικόνα φαίνεται να μην είναι απολύτως ξεκάθαρη. Οι απαντήσεις που δόθηκαν στο ερώτημα εάν θεωρείτε – εκτιμάτε ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση, συγκράτηση ή μείωση του πληθυσμού στην περιοχή αρκετές φορές μεταξύ τους διέφεραν με τις απαντήσεις να κυμαίνονται μεταξύ της συγκράτησης ή της μείωσης του πληθυσμού.

Γενικά πάντως, σύμφωνα με τα λεγόμενα των φορέων που ερωτήθηκαν σχετικά, φαίνεται ότι ορισμένες γεωγραφικές περιοχές εμφανίζουν μεγαλύτερες τάσεις συγκράτησης του πληθυσμού στην ύπαιθρο σε σχέση με άλλες.

Έτσι, όσον αφορά την Δημοτική Ενότητα Πετρισίου, οι δύο φορείς που ερωτήθηκαν ειδικά για το εν λόγω ζήτημα εκτιμούν ότι και σήμερα παρατηρείται μείωση του πληθυσμού ενώ όσον αφορά την Δημοτική Ενότητα Ηράκλειας, οι τρεις φορείς που ερωτήθηκαν ειδικά για το εν λόγω ζήτημα απάντησαν ο μιν πρώτος ότι εκτιμά ότι παρατηρείται συγκράτηση του πληθυσμού, ο δεύτερος μικρή μείωση ενώ ο τρίτος επέλεξε να μην απαντήσει στην παραπάνω ερώτηση μονολεκτικά αλλά προέβει σε μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση του παραπάνω ζητήματος. Έτσι, ανέφερε χαρακτηριστικά ότι: *«πριν από περίπου τρία χρόνια παρατηρούνταν αισθητή μείωση του πληθυσμού στην περιοχή του Δήμου Ηράκλειας, ενώ τώρα θα μπορούσαμε να πούμε ότι παρατηρείται (κάποια) συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή, ή καλύτερα λιγότερη μείωση»* (συνεντ.13,6,3,1,2).

Τέλος, όσον αφορά την Δημοτική Ενότητα Κερκίνης, οι φορείς που ερωτήθηκαν ειδικά για το εν λόγω ζήτημα, απάντησαν ότι εκτιμούν ότι παρατηρείται γενικότερα συγκράτηση του πληθυσμού (συνεντ.7,4,8,5,14) ή μικρή μείωση (συνεντ.10).

Προσπαθώντας να ερμηνεύσουμε τις παραπάνω αντιφάσεις μεταξύ των απαντήσεων, ακόμα και από φορείς που βρίσκονταν και δραστηριοποιούνταν στην ίδια γεωγραφική περιοχή θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα εξής.

Τα τελευταία 2-3 χρόνια παρατηρείται ακόμα και στη δημογραφική εξέλιξη της εν λόγω περιοχής μια σχετική διαφοροποίηση και μία πολυπλοκότητα σε σχέση με παλαιότερα. Η κατάσταση φαίνεται να διαφοροποιείται σε σχέση με τα παλαιότερα έτη πχ. προ κρίσης, με αυτό να οφείλεται κυρίως στις τρέχουσες οικονομικές συνθήκες που αφορούν και επηρεάζουν σήμερα όχι μόνο την περιοχή που μελετάμε αλλά και το σύνολο της χώρας γενικότερα.

Επίσης, ορισμένες γεωγραφικές περιοχές εμφανίζουν μεταξύ τους διαφοροποιήσεις σχετικά με το εν λόγω ζήτημα, ακόμα και εντός της ίδιας Δημοτικής Ενότητας (πχ.

διαφορές μεταξύ Δημοτικών και Τοπικών Κοινοτήτων, όπου τα χωριά αντιμετωπίζουν σοβαρότερο πρόβλημα), όπως μερικοί τόνισαν (πχ. συνεντ.4,1).

Επίσης, ο κάθε φορέας προσέγγιζε το εν λόγω θέμα από διαφορετική οπτική γωνία, οι απαντήσεις διέφεραν από το εάν ο ερωτώμενος διέμενε μόνιμα στην περιοχή καθώς και από το χρονικό διάστημα κατά το οποίο εκείνος διέμενε εκεί ή συνέκρινε το μέγεθος του προβλήματος της πληθυσμιακής μείωσης με όμορους ή γειτνιάζοντες Δήμους και απαντούσε συγκριτικά.

Πέραν όμως όλων αυτών των γενικών επισημάνσεων, μεγάλο ενδιαφέρον προκαλούν ορισμένα επιμέρους σημεία των απαντήσεων των ερωτώμενων που δόθηκαν γύρω από το εν λόγω ζήτημα.

Πρώτον, ένας αρκετά μεγάλος αριθμός φορέων, οκτώ συγκεκριμένα, αναφερόμενοι στο ζήτημα της μετανάστευσης επισήμαναν ότι πλέον παρατηρείται **περιορισμός των μεταναστευτικών ροών και της μετακίνησης του πληθυσμού της περιοχής προς τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας** όπως είναι για παράδειγμα την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη σε σχέση με το παρελθόν (συνεντ.1,2,7,4,5,6,4,8,14), κυρίως λόγω της υψηλής ανεργίας που μαστίζει σήμερα τις πόλεις καθώς και της έλλειψης ευκαιριών απασχόλησης σε αυτές.

Ως λοιποί, πολύ σημαντικοί όμως, παράγοντες συγκράτησης (ή ακόμα και επιστροφής) του πληθυσμού στην ύπαιθρο, πέραν της τρέχουσας οικονομικής συγκυρίας αναφέρθηκαν κυρίως:

- Η γεωμορφολογία του εδάφους (πχ. η Δημοτική Ενότητα Ηράκλειας έχει πολλές και μεγάλες και πεδινές εκτάσεις γης προς εκμετάλλευση (συνεντ.3)).

- Η ύπαρξη και ορθή αξιοποίηση των φυσικών πόρων της περιοχής σε συνδυασμό με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Για παράδειγμα, χαρακτηριστικά αναφέρθηκε ότι *«η Λίμνη συνέβαλε καθοριστικά στη συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή, κυρίως μέσω της τουριστικής ανάπτυξης και αν δεν υπήρχε αυτή η τουριστική ανάπτυξη, η μείωση του πληθυσμού θα ήταν μεγαλύτερη»* (συνεντ.9).

- Η ύπαρξη περιουσιακών στοιχείων στην περιοχή όπως είναι για παράδειγμα η πατρική κατοικία, χωράφια κτλ. (συνεντ.8,5).

- Μεταβολές στις καλλιεργούμενες εκτάσεις γης των αγροτών (μεγαλύτερες διαθέσιμες εκτάσεις γης, απ' ότι παλαιότερα λόγω φυγής παλαιών κατοίκων σε αστικά κέντρα, συνεντ.10).

- Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι αναφέρθηκε ως παράγοντας συγκράτησης, ή επιστροφής, του πληθυσμού από δύο φορείς χαρακτηριστικά η *“σύνταξη του παππού και της γιαγιάς”*! (συνεντ.5,7)

- Λοιπές απαντήσεις που σχετίζονται με τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης και θα εξεταστούν στο αντίστοιχο κεφάλαιο.

Δεύτερον, ένας εξίσου μεγάλος αριθμός φορέων, επτά συγκεκριμένα, (συνεντ.1,7,6,3,4,13,10) αναφέρθηκε στο φαινόμενο της **επιστροφής του πληθυσμού στην ύπαιθρο**, που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, σε άλλες περιοχές σε μικρότερη ενώ σε άλλες σε μεγαλύτερη κλίμακα.

Μάλιστα οι παραπάνω φορείς προέρχονταν και από τις τρεις Δημοτικές Ενότητες που μελετάμε. *«Αρκετοί άνεργοι, επιστρέφουν από τις πόλεις στην ύπαιθρο»* όπως μερικοί ανέφεραν (συνεντ.4,7). *«Ακόμα και νέοι έρχονται και ζουν με τη σύνταξη του παππού και της γιαγιάς»*, όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε (συνεντ.7). *«Ακόμα και από την Αττική επιστρέφουν για να καλλιεργήσουν ως εναλλακτική λύση...»* άλλος ερωτηθείς δήλωσε (συνεντ.1).

Επίσης, έξι ερωτώμενοι δήλωσαν ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται και το φαινόμενο της **επιστροφής** ειδικά **συνταξιούχων** για εγκατάσταση στην περιοχή (2,3,9,4,10,3) αλλά ο βαθμός με τον οποίο συμβαίνει αυτό διαφέρει μεταξύ των επιμέρους περιοχών. Για παράδειγμα, όσον αφορά την Δημοτική Ενότητα Πετριτίου, *«παρατηρείται επιστροφή συνταξιούχων, όχι μόνο από τα αστικά κέντρα της Ελλάδας αλλά και από άλλες χώρες όπως είναι για παράδειγμα η Γερμανία»* όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε (συνεντ.13).

Σύμφωνα και με την τελευταία απογραφή του 2011 της ΕΛΣΤΑΤ, φαίνεται να παρατηρείται συγκράτηση του πληθυσμού ή ακόμα και αύξησή του σε ορισμένες Δημοτικές και Τοπικές Κοινότητες, στη γεωγραφική περιοχή που μελετάμε (βλ. Μέρος 2^ο, κεφ.2^ο)

Σε σχετικές ερωτήσεις, προσπαθώντας να μελετήσουμε τους παράγοντες για τους οποίους συμβαίνει κάτι τέτοιο στις συγκεκριμένες περιοχές, οι ερωτώμενοι απάντησαν ότι

το χωρίο “Λιθότοπος” έχει αναπτυχθεί, τουριστικά, σημαντικά, τα τελευταία χρόνια καθώς δέχεται μεγάλο αριθμό επισκεπτών κάθε χρόνο λόγω της γειννίας του με την Λίμνη Κερκίνη (συνεντ.1,3). Επίσης, αναφέρθηκε ως επιπρόσθετος παράγοντας το πλούσιο φυσικό περιβάλλον της συγκεκριμένης περιοχής (καλύτερη ποιότητα ζωής) που προσελκύει ακόμα και νέους κατοίκους (συνεντ.3).

Για το χωρίο “Μακρινίτσα” αναφέρθηκε ότι παρατηρείται επιστροφή συνταξιούχων ενώ για το χωρίο “Ποντισμένο” αναφέρθηκε ότι διαμένει μεγάλος αριθμός ΡΟΜ καθώς και ότι παρατηρείται σήμερα και κάποια επιστροφή κατοίκων από μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας (συνεντ.4,5,1,2).

Όσον αφορά την πόλη της Ηράκλειας, αυτή αποτελεί σημαντικό αστικό κέντρο της περιοχής, διαθέτει μεγάλη αγορά και πολλά καταστήματα, δραστηριοποιούνται πολλοί ελεύθεροι επαγγελματίες ενώ υπάρχουν και κάποιες ευκαιρίες απασχόλησης (συνεντ.1,2).

Πάντως, πέραν όλων όσων αναφέρθηκαν, είναι αλήθεια ότι το πρόβλημα της **πληθυσμιακή συρρίκνωσης** παραμένει και είναι εμφανές σε αρκετές περιοχές, κυρίως στα χωριά της περιοχής. Μάλιστα, αρκετοί ερωτώμενοι φάνηκαν ιδιαίτερα προβληματισμένοι επί του θέματος. Χαρακτηριστική είναι μια φράση ενός εκ των ερωτώμενων, η οποία φαίνεται να συνοψίζει την επικρατούσα κατάσταση: *«στα χωριά κυρίως παρατηρείται τα τελευταία χρόνια μείωση του πληθυσμού καθώς ... οι νέοι φεύγουν, οι παππούδες πεθαίνουν!»* (συνεντ.4).

Όσον αφορά δε το ερώτημα, κατά πόσο οι **νέοι** συγκεκριμένα παραμένουν στη περιοχή ή μεταναστεύουν προς κάποιο άλλο μέρος της Ελλάδος ή του εξωτερικού, οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν σχετικά ομόφωνες. Σχεδόν το σύνολο των φορέων που ερωτήθηκαν, παρατηρούν ότι ένα σημαντικό ποσοστό των νέων που κατοικούν στην περιοχή *«φεύγει»*, όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν (συνεντ.1,10,8,13.2,5,4).

Μάλιστα, τέσσερις ερωτώμενοι ανέφεραν ότι πλέον παρατηρείται έντονο το φαινόμενο της μετανάστευσης των νέων της περιοχής προς χώρες του εξωτερικού (πχ. Γερμανία) (συνεντ.13,4,5,1,14) και όχι μόνο προς τα αστικά κέντρα της Ελλάδας όπως συνέβαινε σε μεγαλύτερο βαθμό στο παρελθόν.

Σημαντικό είναι το γεγονός ότι μεγάλο ποσοστό όσων νέων μεταναστεύουν και μεταγκαθίστανται αλλού είναι ανώτατης εκπαίδευσης (συνεντ.3,2).

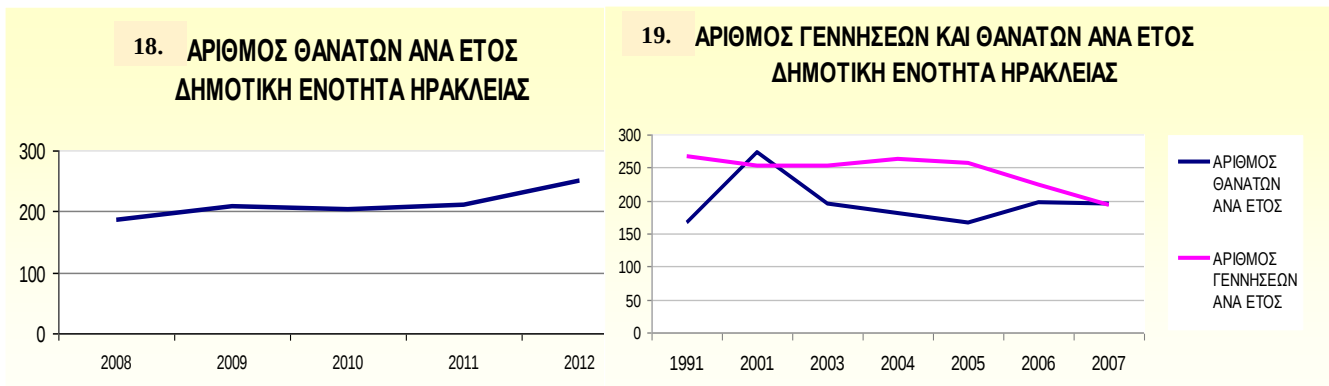
Πάντως φαίνεται το εν λόγω πρόβλημα να απασχολεί την περιοχή καθώς σημαντικό στέλεχος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης της περιοχής δήλωσε χαρακτηριστικά: *«Ένα από τα κυριότερα προβλήματα - για μένα- που αντιμετωπίζει σήμερα η περιοχή είναι ότι φεύγει η νεολαία.»*

Ως παράγοντες, γενικότερα, που συμβάλουν καθοριστικά στην μείωση του πληθυσμού, ενώ ταυτόχρονα αρκετοί από αυτούς αποτελούν και **παράγοντες που δρουν ανασταλτικά στη συγκράτηση του πληθυσμού** στην περιοχή που μελετάμε, αναδείχθηκαν:

- Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας στην περιοχή (συνεντ.13,7,2,1,14) σε συνδυασμό με το γεγονός ότι μεγάλο είναι και το ποσοστό των ανέργων της περιοχής που δεν είναι επίσημα καταγεγραμμένο, όπως αναφέρθηκε.

- Η υπογεννητικότητα σε συνδυασμό με τον μεγάλο αριθμό των θανάτων σε ετήσια βάση λόγω της μεγάλης ηλικίας των κατοίκων (συνεντ.4,7,2,6).

Τα παρακάτω δύο διαγράμματα που αφορούν την Δημοτική Ενότητα Ηράκλειας, συγκεκριμένα, φαίνεται να επιβεβαιώνουν τα παραπάνω στοιχεία καθώς και την δημογραφική γήρανση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στην περιοχή.



Πηγή: Ληξιαρχείο Δήμου Ηράκλειας

* Σημειώνεται ότι ο αριθμός των θανάτων μέχρι και τις 5/7/2013 ανερχόταν σε 108

Πηγή: Ληξιαρχείο Δήμου Ηράκλειας στο «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Ηράκλειας 2008-2010», σ.63-65

- Η ελλιπής χρηματοδότηση των επιμέρους Δημοτικών Ενοτήτων και λοιπά ζητήματα που ανέκυψαν μετά την εφαρμογή του σχεδίου Καλλικράτης και επηρεάζουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων (συνεντ.4,7,5).

- Η πτώση του τουρισμού τα τελευταία 2-3 χρόνια και η μείωση της ζήτησης των τοπικών, τουριστικών, προϊόντων της περιοχής, όπως ορισμένοι από τους ερωτώμενους παρατήρησαν (συνεντ.7,9,8).

- Η συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα και ο κορεσμός του αγροτικού τομέα και της κτηνοτροφίας που παρατηρείται. «Ο αγροτικός τομέας και η κτηνοτροφία δεν μπορεί να απορροφήσει το εργατικό δυναμικό της περιοχής» αναφέρθηκε χαρακτηριστικά από δύο ερωτώμενους (συνεντ.2,6).
- Ο μικρός κλήρος, η σχετικά μικρή ιδιοκτησία και ο κατακερματισμός αγροτεμαχίων (συνεντ.1,10).
- Οι λίγες στοχευμένες δράσεις για ενίσχυση της απασχόλησης στην περιοχή, από τους κατά τόπον ΟΤΑ, (συνεντ.1,6,) «ιδίως τώρα που επίκεινται ακόμα και απολύσεις στην Τοπική Αυτοδιοίκηση» (συνεντ.5).
- Η γεωμορφολογία του εδάφους (πχ. πολλές ορεινές και ημιορεινές περιοχές που δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα (συνεντ.6)).
- Η ελλιπής αξιοποίηση των διαθέσιμων πολιτιστικών στοιχείων της περιοχής (συνεντ.6).
- Το κλείσιμο των στρατοπέδων στην Δημοτική Ενότητα Πετριτίου, τα οποία μέχρι πρότινος συνέβαλαν καθοριστικά και στην γενικότερη ανάπτυξη της περιοχής (συνεντ.6).
- Οι ελλείψεις υποδομές όσον αφορά τον πρωτογενή τομέα παραγωγής (πχ. έλλειψη αναδασμού, ελλιπής εκμετάλλευση διαθέσιμων υδάτινων πόρων κλπ. (συνεντ.10))
- Η φτώχεια (συνεντ.2)
- Η έλλειψη σημαντικών, μεγάλων επιχειρήσεων, βιοτεχνιών και βιομηχανιών στην περιοχή οι οποίες θα ήταν σε θέση να απορροφήσουν σημαντικό εργατικό δυναμικό της περιοχής (συνεντ.7).
- Η έλλειψη στενής συνεργασίας αγροτών – επιχειρήσεων στον τουριστικό τομέα (συνεντ.7,2).
- Η πολύ μικρή αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας της περιοχής (συνεντ.10).

- Λοιπά, σημαντικά προβλήματα που επηρεάζουν αρνητικά την ποιότητα ζωής των κατοίκων, τα οποία αφορούν κυρίως:

- τις μεταφορές και την καθημερινή μετακίνηση των κατοίκων και των εργαζομένων (πχ. κακή ποιότητα οδικού δικτύου, αραιά πλέον δρομολόγια του ΟΣΕ κ.α.) (συνεντ.4,13,9,5,14), τα οποία εντείνουν και το αίσθημα απομόνωσης που αισθάνονται οι κάτοικοι της περιοχής,

- τη σχετικά μεγάλη απόσταση αρκετών επιμέρους περιοχών από τα μεγάλα αστικά κέντρα της περιοχής (πχ. Σιδηρόκαστρο, Σέρρες, Κιλκίς, Θεσσαλονίκη) (συνεντ.9),

- την αποκέντρωση υπηρεσιών και μεταγκατάστασή τους αρκετά χιλιόμετρα μακριά πχ. Σιδηρόκαστρο (νέα έδρα Δήμου Σιντικής) (συνεντ.4),

- προβλήματα που αφορούν τεχνικές-κοινωνικές υποδομές όπως είναι η Υγεία και η Περιθαλψη, η Εκπαίδευση (πχ. συγχώνευση σχολείων) κ.α. (συνεντ.14,3).

- Τέλος, όσον αφορά τους αγρότες ειδικά, ως τέτοιοι παράγοντες αναφέρθηκαν τα ακραία καιρικά φαινόμενα - οι θεομηνίες, η αύξηση του κόστους παραγωγής, η μείωση της αγοραστικής τους δύναμης και προβλήματα που αφορούν την προώθηση των αγροτικών προϊόντων (συνεντ.7).

Τέλος, όταν ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να κάνουν μια εκτίμηση για την δημογραφική εξέλιξη της περιοχής για το μέλλον, όσοι από τους ερωτώμενους προέβησαν σε κάποια σαφή εκτίμηση, δήλωσαν πέντε από αυτούς απαισιόδοξοι (συνεντ.4,1,6,3,14) και δύο αισιόδοξοι (συνεντ.5,8), Μερικοί δεν προέβησαν σε σαφή απάντηση δηλώνοντας για παράδειγμα ότι το μέλλον ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα φαίνεται «αβέβαιο» (συνεντ.7), ότι «δεν είμαι ούτε αισιόδοξος, ούτε απαισιόδοξος» (συνεντ.2) κ.λπ.



16. ΝΕΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτώμενων που απάντησαν στο ερώτημα του κατά πόσο θεωρείτε ότι δημιουργήθηκαν νέες ευκαιρίες απασχόλησης στην περιοχή, την τελευταία δεκαετία, θεωρεί ότι όντως δημιουργήθηκαν μερικές, οι οποίες σχετίζονταν πρωτίστως με τον τουρισμό και τον πρωτογενή τομέα παραγωγής, αλλά δεν ήταν πολλές.

Ως παράγοντες που συνέβαλαν στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στην περιοχή αναφέρθηκαν κυρίως:

- η σημαντική **τουριστική ανάπτυξη** που δέχθηκε τα τελευταία χρόνια η περιοχή, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και με την αξιοποίηση των διαθέσιμων φυσικών πόρων της περιοχής, την ανάδειξη της Λίμνης Κερκίνης κ.α. (συνεντ.5,6,8,4,10,3,9,2,11,14),
- η **ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα παραγωγής** (πχ. μέσω των επιδοτήσεων, της ενίσχυσης των νέων αγροτών, την ανάδειξη νέων καλλιεργειών κ.α.) (συνεντ.14,4,2,3,5,6,7),
- η **ανάδειξη ορισμένων τοπικών προϊόντων** (πχ. προϊόντα ζωικής προέλευσης από βουβαλίσιο κρέας τα οποία συνέβαλαν και στην ανάπτυξη της βουβαλοκτηνοτροφίας στην περιοχή κ.α.) (συνεντ.14,4,2,8,7),
- η **πολυαπασχόληση και η μερική απασχόληση** πχ. των αγροτών κυρίως για ενίσχυση του ατομικού ή οικογενειακού εισοδήματός τους (συνεντ.2,3,5,6,7),
- η **ενίσχυση της απασχόλησης του γυναικείου εργατικού δυναμικού** της περιοχής (συνεντ.3,8,14) πχ. απασχόληση γυναικών σε γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς της περιοχής ή σε μικρά τουριστικά καταλύματα και λοιπές ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις της περιοχής κ.α.

Ειδικότερα, για παράδειγμα, στην περιοχή δραστηριοποιούνται αγροτουριστικοί γυναικείοι συνεταιρισμοί από τους οποίους μπορεί να προμηθευτεί κάποιος τοπικά, ποιοτικά προϊόντα, όπως είναι για παράδειγμα γλυκά του κουταλιού και ταψιού,

μαρμελάδες, πίτες χωριάτικες, λικέρ, ζυμαρικά, αρωματικά και βότανα (πχ. φλαμούρι, μέντα, ρίγανη, χαμομήλι, θυμάρι, σπαθόχορτο, τσάι του βουνού) κ.α., αξιοποιώντας παλιές παραδοσιακές συνταγές και πρώτες ύλες από την περιοχή. Επίσης, χαρακτηριστική είναι η φράση μέλους αγροτουριστικού γυναικείου συνεταιρισμού της περιοχής που ανέφερε ότι: *«η ενασχόληση με τον συνεταιρισμό συμβάλει στην αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, αποτελεί σημαντική κοινωνική διέξοδο ενώ ταυτόχρονα οι γυναίκες συμβάλλουν οικονομικά και στο οικογενειακό εισόδημα»*.

- η ύπαρξη οικονομικών **μεταναστών** στην περιοχή

Αν και σημαντική φαίνεται να είναι διαχρονικά και η συμβολή των οικονομικών μεταναστών στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στην περιοχή, διατυπώθηκε και η άποψη ότι η ύπαρξη τους δρα ανασταλτικά, γενικότερα, στη απασχόληση των κατοίκων.

Ειδικότερα, οι ερωτώμενοι μας ανέφεραν ότι η πλειοψηφία των οικονομικών μεταναστών που διαμένουν (ή διέμεναν) μόνιμα και εργάζονται (ή εργάζονταν μέχρι και πριν από λίγα χρόνια) στην περιοχή που μελετάμε κατάγονται από την Αλβανία και τη Βουλγαρία, οι οποίοι απασχολούνται κυρίως στον πρωτογενή τομέα ενώ ένα μεγάλο ποσοστό του είναι εποχιακοί εργαζόμενοι (συνεντ.10,3,7,5,6).

Το αξιοσημείωτο είναι ότι μερικοί από τους ερωτώμενους αναφέρθηκαν και στο γεγονός της μείωσης του αριθμού των οικονομικών μεταναστών στην περιοχή τα τελευταία χρόνια και της μετεγκατάστασής είτε στις χώρες από τις οποίες προέρχονταν είτε σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, μέλη της ΕΕ (συνεντ.5,7).

Σε ορισμένες περιοχές παρατηρείται και το φαινόμενο της ύπαρξης αρκετά μεγάλου αριθμού εργαζομένων, οι οποίοι εργάζονται στην περιοχή (πχ. σε ΟΤΑ) αλλά μετακινούνται καθημερινά από και προς μεγάλα αστικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής στα οποία και διαμένουν μόνιμα, όπως είναι η πόλη των Σερρών (συνεντ.2,3,9).

Πάντως, είναι αλήθεια ότι καταγράφεται ένα γενικότερο αίσθημα συγκρατημένης αισιοδοξίας, αν όχι απαισιοδοξίας, σχετικά με την δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης, στο μέλλον, στην περιοχή, κυρίως λόγω του ήδη μεγάλου αριθμού των ανέργων που κατοικεί στην περιοχή. Παρ' όλα αυτά, ορισμένοι πιο αισιόδοξοι ανέφεραν ότι *«η αξιοποίηση του γεωθερμικού πεδίου της περιοχής για παράδειγμα, όπου υπάρχει, θα μπορούσε ίσως να συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση με την στήριξη που θα*

προσφερόταν στην ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα πχ. θερμοκηπιακές καλλιέργειες (συνεντ.2,1)».

Ως προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι επιχειρήσεις της περιοχής αναφέρθηκαν κυρίως η μείωση της αγοραστικής δύναμης των κατοίκων και η συρρίκνωση του οικογενειακού εισοδήματος (συνεντ.7,14,2), προβλήματα που αφορούν την σύνδεση της περιοχής με άλλες και την μετακίνηση των κατοίκων, επισκεπτών και προϊόντων της περιοχής (συνεντ.11,6,5), η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού (συνεντ.9) και η μείωση της τουριστικής κίνησης (συνεντ.8).

Τέλος, αναφορά σε ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης της περιοχής γίνεται και στο “Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου Ηράκλειας 2008-2010”.

Ειδικότερα, όσον αφορά την απασχόληση στην εν λόγω Δημοτική πλέον Ενότητα, η οποία συγκεντρώνει και το μεγαλύτερο πληθυσμό της περιοχής που εξετάζουμε, αναφέρεται ότι παρατηρήθηκε μεταστροφή προς τον τριτογενή τομέα ενώ αντίστροφα μείωση του πρωτογενούς τομέα παραγωγής, με τον δευτερογενή να παραμένει σε γενικά πλαίσια σταθερός με πτωτικές όμως τάσεις. Στον εν λόγω κείμενο επισημαίνεται επίσης ότι η αναπτυσσόμενη δυναμική του τριτογενούς τομέα δημιούργησε ανάγκες για ανθρώπινο δυναμικό ανώτερης εκπαίδευσης ενώ οι αρνητικές προοπτικές του πρωτογενούς τομέα συνετέλεσαν στη δημιουργία προβλημάτων που ώθησε πολλούς στην ανεργία.

Επίσης, αναφέρεται ότι η **γεωργία** περιλαμβάνει σχεδόν εξ’ ολοκλήρου αρδευόμενες γεωργικές εκτάσεις εντατικής εκμετάλλευσης ενώ επισημαίνεται ότι το εισόδημα των γεωργών βασίζεται κυρίως στις επιδοτήσεις των γεωργικών προϊόντων. Ωστόσο αναφέρεται και η ανάγκη ενίσχυσης και άλλων μορφών γεωργικής εκμετάλλευσης πχ. η βιολογική γεωργία που απουσιάζει εντελώς από το Δήμο και οι θερμοκηπιακές εκμεταλλεύσεις με την αξιοποίηση του γεωθερμικού πεδίου της περιοχής.

Όσον αφορά την **κτηνοτροφία**, το εν λόγω κείμενο αναφέρει ότι αυτή παρουσιάζεται εκεί κυρίως με τη μορφή εσταυλισμένων μονάδων βοοειδών και προβάτων (η χοιροτροφία και πτηνοτροφία εμφανίζονται σε μικρότερο βαθμό) αλλά επισημαίνεται ότι και αυτή αποτελεί κλάδο που στηρίζεται κυρίως στις επιδοτήσεις.

Στον τομέα της **αλιείας**, τομέας στον οποίο η εν λόγω Δημοτική Ενότητα κατέχει κάποιο συγκριτικό πλεονέκτημα, παρατηρείται αποθάρρυνση των νέων για ενασχόληση ενώ σχετικά με την **μεταποίηση** στην εν λόγω περιοχή, αυτή στηρίζεται κυρίως στα παραγόμενα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα της περιοχής, με τις μεγαλύτερες

μεταποιητικές μονάδες να βρίσκονται κοντά στην πόλη της Ηράκλειας (έδρα του νέου Δήμου) (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Ηράκλειας 2008-2010, σ.108-109).

17. ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΣΥΝΕΒΑΛΑΝ ΣΤΗΝ ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Όσον αφορά τους φορείς ή οργανισμούς που συνέβαλαν στην συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο και στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στην περιοχή (πχ. ΕΕ, Κεντρική Διοίκηση-Κράτος, ΟΤΑ, Τοπικοί σύλλογοι, οργανώσεις, συνεταιρισμοί, Ιδιώτες κτλ.), ως σημαντικότερος φορέας αναδείχθηκε με διαφορά η **"ΕΕ"** (συνεντ.9,14,5,6,4,2,3,10,11,7), με τους **"Ιδιώτες"** (μέσω των ιδιωτικών τους πρωτοβουλιών και επενδύσεων στον τουριστικό κλάδο και στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, συνεντ.9,10,5,6,9) να ακολουθούν και τους **"ΟΤΑ"** (πχ. μέσω των δράσεων τους για ενίσχυση της απασχόλησης της περιοχής και των δράσεών τους για την προβολή της περιοχής, συνεντ.11,1) να έπονται.

Μνεία κρίνεται να γίνει ειδικά σε ορισμένες χαρακτηριστικές φράσεις που ειπώθηκαν ως προς την συμβολή της **ΕΕ** στην συγκράτηση του πληθυσμού και στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στην περιοχή, όπου σχεδόν όλοι οι ερωτώμενοι αναφέρθηκαν στις **"επιδοτήσεις"** (4,2,10,14,5,3,7) και πολύ λιγότεροι στη συμβολή των κοινοτικών κονδυλίων στην στήριξη των νέων αγροτών (συνεντ.5,6), στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής (συνεντ.9,2,11) ή σε λοιπές δαπάνες που καλύφθηκαν από το 3^ο ΚΠΣ και το ΕΣΠΑ (συνεντ.9).

Όσον αφορά τις αγροτικές επιδοτήσεις, ξεχωρίζουμε ορισμένες χαρακτηριστικές φράσεις των ερωτώμενων. Ειπώθηκε ότι *«η ΕΕ συνέβαλε στα παραπάνω κυρίως μέσω των επιδοτήσεων»* (συνεντ.4,2,10,14), *«οι επιδοτήσεις κρατάν οικονομικά την περιοχή (συνεντ.5)»*, *«αν δεν υπήρχαν οι επιδοτήσεις στην γεωργία και στην κτηνοτροφία η περιοχή θα είχε ήδη εγκαταλειφτεί από τους κατοίκους της (συνεντ.3)»*, *«η ΕΕ έχει συμβάλει 100%, αν δεν ήταν τα λεφτά της ΕΕ (επιδοτήσεις) θα ήμασταν τριάντα χρόνια πίσω και ίσως ακόμα και πιο πίσω και αν κοπούν στο μέλλον θα παρατηρηθεί εγκατάλειψη της περιοχής από τους κατοίκους της (συνεντ.7)»*

Πάντως, το πλήθος των πινακίδων, οι οποίες βρίσκονται αναρτημένες στην περιοχή, μαρτυρά την χορήγηση κοινοτικών κονδυλίων, μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού

Ταμείου, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, κοινοτικών πρωτοβουλιών κτλ., με σκοπό την βελτίωση των υποδομών της περιοχής (πχ. οδικό δίκτυο, την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της περιοχής. την προστασία του περιβάλλοντος και ανάδειξη των φυσικών πόρων της περιοχής) κ.α.

Επίσης, δράσεις, πρωτοβουλίες και προγράμματα της ΕΕ συνέβαλαν και στην ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών⁵, στην στήριξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών (πχ. μέσω Ο.Π.Α.Α.Χ) καθώς και στην προώθηση του τουρισμού στην περιοχή (πχ. κοινοτική πρωτοβουλία Leader II - κατασκευή γραφείου προώθησης οικότουρισμού στην Τοπική Κοινότητα Λιθοτόπου, κατασκευή ενυδρείου στη Βυρώνεια, Ο.Π.Α.Α.Χ - χρηματοδότηση και ενίσχυση πλήθους ιδιωτικών πρωτοβουλιών για την κατασκευή ξενοδοχειακών μονάδων, τουριστικών καταλυμάτων και λοιπών τουριστικών εγκαταστάσεων στην περιοχή).

Πινακίδα που βρίσκεται στην περιοχή ενημερώνει μάλιστα ότι έχουν δαπανηθεί κοινοτικά κονδύλια στην περιοχή που μελετάμε και στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Εδαφικής Συνεργασίας Ελλάδας-Βουλγαρίας 2007-2013.



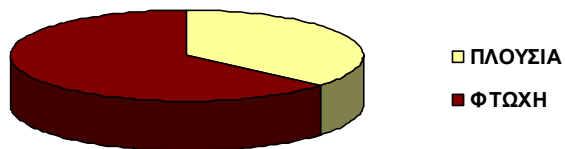
ΠΗΓΗ: Προσωπική Λήψη, 15/07/2013

Τέλος, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν, απολογιστικά, να προβούν σε ορισμένους πολύ σύντομους χαρακτηρισμούς της περιοχής.

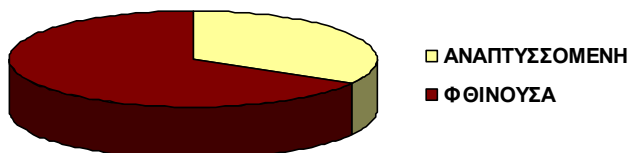
⁵ Ο συνεταιρισμός πχ. Γυναικών "Ποροίων" ιδρύθηκε το 1999 αφού προηγήθηκαν δυο σεμινάρια αγροτουρισμού από το πρόγραμμα "Now" σε συνεργασία με το ΑΠΘ (κοινοτική πρωτοβουλία "Απασχόληση", άξονας "NOW"), ενώ το ένα από τα δύο εργαστήριά δημιουργήθηκε το 2007 μέσω του προγράμματος Ο.Π.Α.Α.Χ.

18. ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥΣ

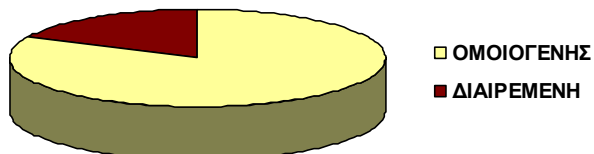
Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι παρά το πλήθος των φυσικών πόρων και του πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, τα οποία και είναι αναμφισβήτητα, η πλειοψηφία των ερωτώμενων*, με μια λέξη θα χαρακτήριζε την περιοχή, σήμερα, ως «φτωχή» (64%).



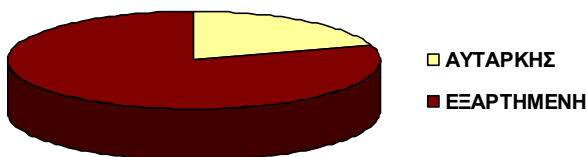
Η πλειοψηφία των ερωτώμενων*, με μία λέξη, θα χαρακτήριζε την περιοχή, σήμερα, ως «φθίνουσα» (67%). Μερικοί μάλιστα ανέφεραν, χαρακτηριστικά: «τώρα...φθίνουσα» ή «τώρα...φθίνουσα ενώ η κατάσταση προ κρίσης ήταν διαφορετική».



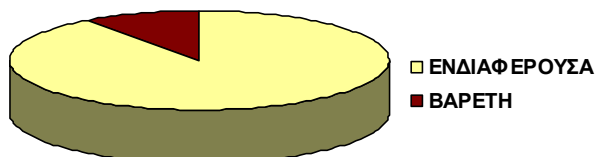
Η πλειοψηφία των ερωτώμενων*, με μια λέξη θα χαρακτήριζε την περιοχή, σήμερα, ως «ομοιογενή» και όχι διαιρεμένη (82%).



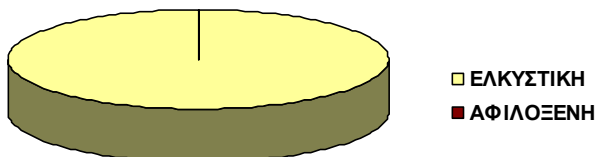
Η πλειοψηφία των ερωτώμενων*, με μια λέξη θα χαρακτήριζε την περιοχή, σήμερα, ως «εξαρτημένη» (80%).



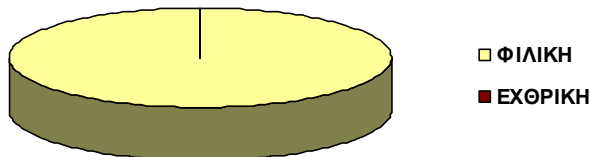
Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτώμενων*, με μια λέξη θα χαρακτήριζε την περιοχή, σήμερα, ως «ενδιαφέρουσα» (90%).



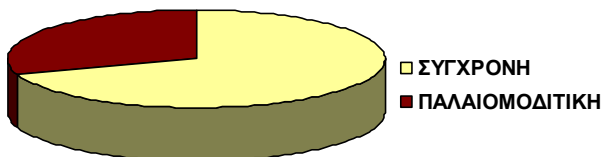
Η πλειοψηφία των ερωτώμενων*, με μια λέξη θα χαρακτήριζε την περιοχή, σήμερα, ως «ελκυστική» (100%).



Η πλειοψηφία των ερωτώμενων*, με μια λέξη θα χαρακτήριζε την περιοχή, σήμερα, ως «φιλική» (100%).



Η πλειοψηφία των ερωτώμενων*, με μια λέξη θα χαρακτήριζε την περιοχή, σήμερα, ως «σύγχρονη» (70%).



* Σε όσους τέθηκε σχετική ερώτηση και απάντησαν με σαφήνεια.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αρχικά, κάνοντας ένα πρώτο σχόλιο, η εικόνα μεταξύ των τριών Δημοτικών Ενοτήτων φαίνεται να μην είναι η ίδια, σχετικά με μερικά από τα ζητήματα που πραγματεύεται η έρευνά μας. Ειδικότερα, οι επιμέρους Δημοτικές Ενότητες φαίνεται να παρουσιάζουν διαφορές μεταξύ τους πχ. ως προς την αναπτυξιακή δυναμική τους, ζητήματα που αφορούν την απασχόληση και τις δημογραφικές εξελίξεις σε αυτές, αποδεικνύοντας για άλλη μια φορά ότι οι αγροτικές περιοχές παρουσιάζουν ποικιλομορφία, ακόμα και όταν έχουν τόσο πολλά κοινά χαρακτηριστικά.

Τα παραπάνω μπορούν να ερμηνευτούν αν λάβουμε υπόψη μας για παράδειγμα τα ακόλουθα. Η Δημοτική Ενότητα Ηράκλειας, για παράδειγμα, υπερβαίνει κατά πολύ πληθυσμιακά τις λοιπές Δ.Ε. που μελετάμε. Έδρα του πρώην Δήμου Ηράκλειας ήταν η πόλη της Ηράκλειας ενώ ακόμα και σήμερα, μετά την εφαρμογή του σχεδίου Καλλικράτης, παραμένει έδρα του νέου, πολύ μεγαλύτερου, Δήμου Ηράκλειας. Αυτό, όμως, δεν συνέβη και στις άλλες δύο Δημοτικές Ενότητες διότι προσαρτήθηκαν στο νέο Δήμο Σιντικής με έδρα το Σιδηρόκαστρο (το οποίο απέχει αρκετά χιλιόμετρα). Επίσης, ο πρωτογενής τομέας δεν είναι ανεπτυγμένος σε όλες τις Δ.Ε. στον ίδιο βαθμό, ούτε και ο τουριστικός τομέας. Ακόμη, ούτε και οι φυσικοί πόροι είναι κατανομημένοι στον ίδιο βαθμό μεταξύ των Δ.Ε. που μελετάμε.

Ωστόσο, θα γίνει προσπάθεια να αποτυπωθούν ορισμένες γενικές επισημάνσεις. Ειδικότερα, το **σημείο αναφοράς** της περιοχής και για το οποίο φημίζεται είναι η ίδια η ύπαρξη της Λίμνης Κερκίνη, ενός τόσο σημαντικού υδροτόπου.

Η ύπαρξη, δευτερευόντως, στη τοπική κοινότητα Ακριτοχωρίου του Ιερού Ησυχαστηρίου Τιμίου Προδρόμου, το πανέμορφο φυσικό τοπίο, η πλούσια χλωρίδα και πανίδα, η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής, ορισμένα τοπικά προϊόντα που παρασκευάζονται στην περιοχή (πχ. προϊόντα ζωικής προέλευσης που παράγονται από βουβαλίσιο κρέας ή γάλα, τοπικά ζυμαρικά, γλυκά κτλ.), η ύπαρξη γεωθερμικού πεδίου κ.α. αποτελούν ορισμένα ακόμα χαρακτηριστικά της περιοχής, για τα οποία και είναι γνωστή, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν τα "δυνατά χαρτιά" της περιοχής και παράγοντες ανάπτυξής της.

Βασικοί παράγοντες που καθιστούν την περιοχή ελκυστική και επιδρούν ταυτόχρονα και στην οικονομική ανάπτυξη της είναι κυρίως οι φυσικοί πόροι της, το πλούσιο φυσικό περιβάλλον της και η τουριστική ανάπτυξη που παρατηρείται την τελευταία δεκαετία στην περιοχή. Σημειώνεται, όσον αφορά το δεύτερο, ότι αυτό είναι αδιαμφισβήτητο, απλά

κοιτώντας κανείς των αριθμό των νόμων και διεθνών συμβάσεων που προστατεύουν εν λόγω την περιοχή.

Επίσης, καθοριστικής σημασίας προκύπτει ότι είναι η συμβολή της Λίμνης όχι μόνο στην ανάπτυξη της περιοχής, αλλά και στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο και στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης.

Από την έρευνα προέκυψε ότι η όποια **ανάπτυξη της περιοχής** που μελετάμε (η οποία παρατηρήθηκε κυρίως τα τελευταία χρόνια) βασίστηκε πρωτίστως στην ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα παραγωγής (κυρίως γεωργία και κτηνοτροφία) καθώς και στην τουριστική ανάπτυξη.

Ως βασικότεροι παράγοντες ανάπτυξης του πρώτου αναδείχθηκαν κυρίως η γεωμορφολογία και τα εδαφολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής, η συμβολή της ΕΕ στη στήριξη και ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα (κυρίως μέσω των επιδοτήσεων), η στήριξη των νέων αγροτών, η ανάδειξη ορισμένων τοπικών προϊόντων σε συνδυασμό και με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, η απασχόληση των οικονομικών μεταναστών, η μερική απασχόληση και πολυαπασχόληση των αγροτών, η σημαντική πρόοδος της τεχνολογίας, οι ιδιωτικές επενδύσεις, οι μεταβολές στις καλλιεργούμενες εκτάσεις γης των αγροτών, οι νέες καλλιέργειες κ.α., χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι ο πρωτογενής τομέας στην περιοχή δεν εξακολουθεί ακόμα και σήμερα να αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα.

Σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, προέκυψε ότι ο τουριστικός τομέας αναπτύχθηκε σχετικά πρόσφατα, κυρίως μέσω της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού (πχ. οικότουρισμού, θρησκευτικού και πολιτιστικού τουρισμού) ενώ σήμερα αποτελεί προορισμό πλήθους επισκεπτών κάθε χρόνο.

Η εγγύτητα της περιοχής με την Βουλγαρία φαίνεται να έχει τόσο θετικά όσο και αρνητικά αποτελέσματα στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής ενώ η οικονομική δραστηριότητα που σημειώνεται στην περιοχή φαίνεται να είναι ενδογενής.

Αν και, όσον αφορά το ζήτημα της **συγκράτησης του πληθυσμού** στην περιοχή, η εικόνα φαίνεται να μην είναι απολύτως ξεκάθαρη, προκύπτει ότι σε μερικές περιοχές παρατηρείται εντονότερο το φαινόμενο της συγκράτησης του πληθυσμού στην ύπαιθρο όπως είναι κυρίως οι Τοπικές Κοινότητες Λιθοτόπου και Μακρινίτσας και δευτερευόντως οι Τοπικές Κοινότητες Ποντισμένου, και Μανδρακίου καθώς και η Δημοτική Κοινότητα Ηράκλειας. Μάλιστα, τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής του πληθυσμού επιβεβαιώνουν κάτι τέτοιο. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αναπτυξιακή δυναμική των περιοχών αυτών καθώς και στις επικρατούσες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες.

Ωστόσο, τάσεις και σημάδια συγκράτησης ή ακόμα και επιστροφής του πληθυσμού στην ύπαιθρο εντοπίζονται σε όλη την περιοχή που μελετάμε καθώς φαίνεται να παρατηρείται σε αρκετές επιμέρους περιοχές περιορισμός των μεταναστευτικών ροών προς τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας σε σχέση με το παρελθόν, κυρίως λόγω του υψηλού ποσοστού ανεργίας εκεί και της έλλειψης ευκαιριών απασχόλησης.

Στη συγκράτηση του πληθυσμού περιοχή συμβάλλουν και πολλοί άλλοι, σημαντικοί, παράγοντες, όπως είναι αυτοί που σχετίζονται με την δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στην περιοχή για παράδειγμα.

Επιπροσθέτως, στην περιοχή, παρατηρείται τα τελευταία χρόνια και το φαινόμενο, όχι μόνο της συγκράτησης αλλά ακόμα και της επιστροφής του πληθυσμού στην ύπαιθρο, σε άλλες περιοχές σε μικρότερη ενώ σε άλλες σε μεγαλύτερη κλίμακα, κυρίως από συνταξιούχους και ανέργους.

Παρ' όλα αυτά το πρόβλημα της πληθυσμιακής συρρίκνωσης παραμένει και είναι εμφανές σε αρκετές επιμέρους περιοχές, όπως επιβεβαιώνουν και τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής πληθυσμού ενώ έντονο φαίνεται να παραμένει τόσο το πρόβλημα της πληθυσμιακής γήρανσης του πληθυσμού όσο και αυτό της μετανάστευσης των νέων.

Στην περιοχή που μελετάμε δρουν πολλοί παράγοντες ανασταλτικά στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο όπως είναι προβλήματα που σχετίζονται με την απασχόληση, οι επικρατούσες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες και λοιπά ζητήματα που επηρεάζουν αρνητικά την ποιότητα ζωής των κατοίκων.

Ως προς την **δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης** στην περιοχή, φαίνεται όντως να δημιουργήθηκαν ορισμένες, την τελευταία δεκαετία κυρίως, οι οποίες σχετίζονταν πρωτίστως με τον τουρισμό και τον πρωτογενή τομέα παραγωγής, αλλά δεν φαίνεται να ήταν πολλές.

Ως σημαντικότεροι παράγοντες που συνέβαλαν στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στην περιοχή αναφέρθηκαν κυρίως η τουριστική ανάπτυξη, η ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα παραγωγής, η ανάδειξη ορισμένων τοπικών προϊόντων, η πολυαπασχόληση και η μερική απασχόληση των αγροτών, η ενίσχυση της απασχόλησης του γυναικείου εργατικού δυναμικού, η απασχόληση των οικονομικών μεταναστών κ.α.

Επίσης, είναι γεγονός ότι σε ορισμένες περιοχές, αρκετά μεγάλος αριθμός εργαζομένων μετακινείται καθημερινά από και προς μεγάλα αστικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής στα οποία διαμένει μόνιμα.

Τέλος, αποδείχθηκε και με την επιτόπια έρευνα ότι η ανάπτυξη (κυρίως οικονομική) μιας περιοχής, η συγκράτηση του πληθυσμού εκεί καθώς και η δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης αποτελούν **συγκοινωνούντα δοχεία και έννοιες αλληλένδετες** όπου η μια επηρεάζει την άλλη. Αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι πολλές από τις απαντήσεις των ερωτώμενων που σχετίζονταν με τους παράγοντες (ή τους ανασταλτικούς παράγοντες) συγκράτησης του πληθυσμού στην ύπαιθρο σχετίζονταν με την δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης ή μη στην περιοχή.

Σύμφωνα με όλα όσα ειπώθηκαν και κατά την διάρκεια της επιτόπιας έρευνας, φαίνεται η συμβολή της **ΕΕ** και δευτερευόντως οι **ιδιώτες** με τις ιδιωτικές επιχειρηματικές τους πρωτοβουλίες να συνέβαλαν καθοριστικά τόσο στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο όσο και στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στην περιοχή. Εντύπωση μάλιστα προκαλούν και όσα ειπώθηκαν σχετικά με την συμβολή των αγροτικών επιδοτήσεων προς αυτή την κατεύθυνση.

Πάντως, είναι γεγονός ότι σύμφωνα με τον αριθμό των πινακίδων που βρίσκονται αναρτημένες στην περιοχή που μελετάμε και των κονδυλίων που αναγράφονται εκεί όπως επίσης και από τις δημόσιες δαπάνες που δόθηκαν μέσω των Ο.Π.Α.Α.Χ., αποδεικνύεται η χορήγηση αρκετά μεγάλου ύψους κοινοτικών και εθνικών κονδυλίων, την τελευταία κυρίως δεκαετία, για την ανάπτυξη της περιοχής.

Γενικά, θα μπορούσε να αναφερθεί ότι φαίνεται η υπό μελέτη περιοχή να παρουσιάζει όχι μόνο αρκετά από τα χαρακτηριστικά τόσο της ελληνικής όσο και της ευρωπαϊκής υπαίθρου αλλά και αρκετά προβλήματα, τα οποία απαντώνται όχι μόνο στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας αλλά και σε αρκετές περιοχές της ελληνικής και ευρωπαϊκής υπαίθρου. Επιπροσθέτως, παρουσιάζει και νέες ευκαιρίες απασχόλησης σε αρκετούς τομείς, που σχετίζονται με την δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές της Ευρώπης, όπως αυτοί αναφέρονται και στην διεθνή βιβλιογραφία.

Τέλος, στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούν ορισμένοι **προβληματισμοί** που προέκυψαν μετά και το πέρας της επιτόπιας έρευνας.

Μεγάλο προβληματισμό επιφέρουν τα αποτελέσματα της τελευταίας ερώτησης που τέθηκε στους μετέχοντες της έρευνας. Πέραν του γεγονός ότι την περιοχή που μελετάμε οι περισσότεροι τη χαρακτήρισαν φιλική, ενδιαφέρουσα, ελκυστική, σύγχρονη και σχετικά ομοιογενή, γεγονός πολύ ενθαρρυντικό ως προς την περαιτέρω ανάπτυξή της, η πλειοψηφία αυτών την χαρακτήρισε “φτωχή”, “εξαρτημένη” και “τώρα – πλέον φθίνουσα”.

Επίσης, το γεγονός ότι η πλειοψηφία των ερωτώμενων δεν είναι αισιόδοξη τόσο για τις δημογραφικές εξελίξεις της περιοχής στο μέλλον όσο και για τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στην περιοχή, είναι κάτι το οποίο προκαλεί ανησυχία.

Μεγάλος προβληματισμός προκαλείται, ακόμη, σχετικά με τα ζητήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η τοπική κοινωνία (πχ. ανεργία, προβλήματα στην ποιότητα ζωής των κατοίκων) καθώς επίσης και με την ορθή διαχείριση των κονδυλίων (δημόσιων δαπανών) που δαπανήθηκαν για την ανάπτυξη της περιοχής.

Επίσης, όσον αφορά την αυξημένη σημασία των αγροτικών επιδοτήσεων στη συγκράτηση και τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στην περιοχή, μια ενδεχόμενη περικοπή των δαπανών στήριξης του πρωτογενούς τομέα σίγουρα θα αποτελούσε πρόκληση για την περιοχή.

Είναι άλλο σημαντικό ζήτημα είναι η πίεση που ασκείται τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης στους παράγοντες, οι οποίοι θα μπορούσαν να συμβάλλουν σημαντικά στην περαιτέρω ανάπτυξη της περιοχής όπως είναι για παράδειγμα ο τουρισμός. Έτσι, η πτώση της τουριστικής κίνησης που παρατηρείται τα τελευταία 2-3 χρόνια, δεδομένης και της σημασίας της τουριστικής ανάπτυξης στην γενικότερη ανάπτυξη (κυρίως οικονομική) της περιοχής, προκαλεί προβληματισμό.

Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι τα αποτελέσματα της απογραφής επιβεβαιώνουν την πληθυσμιακή συρρίκνωση της περιοχής μας δείχνουν (πέραν του γεγονότος της αύξησης των θανάτων των μεγάλων σε ηλικία ανθρώπων) ότι η ανάπτυξη της περιοχής, οι παράγοντες συγκράτησης του πληθυσμού και η δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης δεν επέδρασαν σε τέτοιο βαθμό ώστε αυτή να ανακοπεί, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι εκείνες δεν συνέβαλαν καθοριστικά προς αυτή την κατεύθυνση, καθώς σε διαφορετική περίπτωση η πληθυσμιακή μείωση θα ήταν σαφώς εντονότερη.

Όμως, το γεγονός ότι οι διαθέσιμοι πόροι της περιοχής δεν έχουν αξιοποιηθεί όσο θα μπορούσαν είναι ένα ίσως **ενθαρρυντικό στοιχείο**, το οποίο μπορεί να αποτελέσει την πηγή περαιτέρω ανάπτυξης αυτής στο μέλλον.

Επίσης, οι πλούσιοι φυσικοί πόροι σε συνδυασμό με την κατάλληλη γεωμορφολογία και τα εδαφολογικά χαρακτηριστικά του εδάφους της περιοχής θα μπορούσαν να αποτελέσουν βασικό μοχλό περαιτέρω ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα στην περιοχή. Επίσης, η αξιοποίηση του γεωθερμικού πεδίου της περιοχής θα μπορούσε να αποτελέσει “κλειδί” για την ανάπτυξη της θερμοκηπιακής καλλιέργειας.

Επιπροσθέτως, το πρόβλημα της εποχικότητας του τουρισμού στην περιοχή θα μπορούσε να διευθετηθεί με την ανάπτυξη και άλλων εναλλακτικών-ειδικών μορφών

τουρισμού στην περιοχή όπως για παράδειγμα είναι ο κοινωνικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας (πχ. θεραπευτική ιππασία), ο τουρισμός ατόμων τρίτης ηλικίας καθώς και ο επαγγελματικός τουρισμός ενώ χρήσιμη θα ήταν και η στενότερη σύνδεση του αγροτικού τομέα με τον τουρισμό.

Δεδομένου του αριθμού των μεγάλων σε ηλικία ατόμων που κατοικούν και επισκέπτονται την περιοχή, θα μπορούσαν να δημιουργηθούν ή να ενισχυθούν οι υπηρεσίες υγείας, ώστε να δημιουργηθούν νέες ευκαιρίες απασχόλησης στην περιοχή.

Επιπροσθέτως, δεδομένης και της γεωμορφολογίας του εδάφους, θα μπορούσε αναπτυχθεί περισσότερο τόσο η βιολογική γεωργία όσο και η βιολογική κτηνοτροφία.

Τέλος, θεωρώ ότι τόσο το πλούσιο φυσικό περιβάλλον και η ποικιλομορφία του καθώς και η πολιτιστική κληρονομιά του τόπου, μπορούν να αποτελέσουν πηγή πλούτου και εφελτήριο περαιτέρω ανάπτυξης για την περιοχή.



ΠΗΓΗ: Προσωπική Λήψη, 08/07/2013

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

«Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση» (ΣΕΕ) στο *Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2012/C 326/01, 26/10/2012, σ.13-46

«Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (ΣΛΕΕ), στο *Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2012/C 326/01, 26/10/2012, σ.47-200

ΝΟΜΟΣ 3852, «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης», ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ Αρ. Φύλλου 87, 7 Ιουνίου 2010

ΟΔΗΓΙΑ 85/148/ ΕΟΚ, «Οδηγία του Συμβουλίου της 29^{ης} Ιανουαρίου 1985 για την τροποποίηση της οδηγίας 81/645/ΕΟΚ περί του κοινοτικού καταλόγου των μειονεκτικών γεωργικών περιοχών κατά την έννοια της οδηγίας 75/268/ΕΟΚ (Ελλάδα)», Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Αριθ. L 56/ I, 25.2.85

ΟΔΗΓΙΑ 2003/30/ΕΚ, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Μαΐου 2003, «σχετικά με την προώθηση της χρήσης βιοκαυσίμων ή άλλων ανανεώσιμων καυσίμων για τις μεταφορές», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 17.5.2003

ΟΔΗΓΙΑ 2003/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2003, «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/ΕΚ», Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 15.7.2003

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Ανθοπούλου Θ. (2004), «Η ανάδειξη της αγροτικής κληρονομιάς και η καινοτομία ως στοιχεία της χωρο-τοπικής ανάπτυξης: η περίπτωση των ιδιότυπων αγροδιατροφικών προϊόντων (Λαδοτύρι Μυτιλήνης)» στο Παπαδόπουλος Α.(επιμ.), *Η ανάπτυξη σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο*, Αθήνα, Gutenberg, σ.221-263

Αποστολόπουλος, Σδράλη (2009), *Εναλλακτικός και Ήπιος Τουρισμός Υπαίθρου, Θεωρητική Προσέγγιση και Εφαρμογές*, Αθήνα: Ελληνοεκδοτική

Αποστολόπουλος Δ.Κ., Καλδής Ε.Π., Γαλάτουλας Π.Ι. (2010), *Αγροτική Οικονομική, κόστος, οικονομικό αποτέλεσμα, ανταγωνιστικότητα*, Ελληνοεκδοτική

Αρβανίτης Κ., Βόνδα Ε. (2006), *Μελέτη Εξειδίκευσης Εφαρμογών Τηλεργασίας στις Γυναίκες Μετανάστριες, Μοντέλο Διάγνωσης των Δεξιοτήτων και των Ιδιαιτεροτήτων που η ομάδα στόχος διαθέτει και Αποτελέσματα της Εφαρμογής του σε δείγμα περίπου 200 Γυναικών*, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (διαθέσιμο στο <http://www.iobe.gr/media/EQUAL/dراسi3b.pdf>).

Βενετσανοπούλου Γ.Μ. (2006), *Η Κρατική Συμβολή στον Τουρισμό, Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Ιστορική εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο*, Αθήνα: Interbooks

Γαλδαδας Α. (2013), «*Τέλος και τω Θεώ Δόξα!*», ΤΟ ΒΗΜΑ, Κυριακή 28 Απριλίου 2013, σ. 4Ι22-23Ι5

Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007-2013, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, Αθήνα, Ιανουάριος 2007

ΕΛΣΤΑΤ (2001), *Χρήσεις Γης (1999-2000)*, Κατανομή της έκτασης της Ελλάδας στις βασικές κατηγορίες χρήσης/κάλυψης, κατά ΥΠΑ, νομό, δήμο ή κοινότητα, Τελευταία Ενημέρωση: 2010-06-28, διαθέσιμο στο:

http://www.geodata.gov.gr/geodata/index.php?option=com_sobi2&sobi2Task=sobi2Details&catid=21&sobi2Id=46&Itemid=

ΕΛΣΤΑΤ (2009^A), *Απογραφή Πληθυσμού 2001/Δημογραφικά Στοιχεία/Επίπεδο Εκπαίδευσης, Υπηκοότητα (Ελληνική - Ξένη), Κύρια Ασχολία*, Ημερομηνία Ενημέρωσης: 10/07/2009, <http://www.statistics.gr>

ΕΛΣΤΑΤ (2009^B), *Απογραφή Πληθυσμού 2001/Οικονομικά Στοιχεία/ Φύλο Εργαζομένου, Ομάδες Ηλικιών Εργαζομένων, Κλάδος Οικονομικής Δραστηριότητας, Επάγγελμα Εργαζομένων, Επίπεδο Εκπαίδευσης Εργαζομένων, Θέση στο Επάγγελμα*, Ημερομηνία Ενημέρωσης: 09/07/2009, <http://www.statistics.gr>

ΕΛΣΤΑΤ (2010), «*ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΤΟΥΣ, στοιχεία 2006*», ΠΕΙΡΑΙΑΣ (διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.statistics.gr>)

ΕΛΣΤΑΤ (2012^A), *Ανακοίνωση αποτελεσμάτων Νόμιμου Πληθυσμού: Απογραφή 2011, Πειραιάς*, 31 Ιουλίου 2012 (διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.statistics.gr>)

ΕΛΣΤΑΤ (2012^B), *Ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών 2011 για το Μόνιμο Πληθυσμό της Χώρας*, Πειραιάς, 28 Δεκεμβρίου 2012 (διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.statistics.gr>)

ΕΛΣΤΑΤ (2012^Γ), *ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ, Διευκρινίσεις για την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων του Νόμιμου Πληθυσμού της Χώρας της Απογραφής 2011*, Πειραιάς, 1 Αυγούστου 2012 (διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.statistics.gr>)

ΕΛΣΤΑΤ (2013^A), *Ανακοίνωση δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών του Μόνιμου Πληθυσμού της Χώρας σύμφωνα με την Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2011*, Πειραιάς, 23 Αυγούστου 2013 (διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.statistics.gr>)

ΕΛΣΤΑΤ (2013^B), *Απογραφή Πληθυσμού 2011 - Μόνιμος Πληθυσμός κατά φύλο και οικογενειακή κατάσταση* (διαθέσιμο από την ιστοσελίδα <http://www.statistics.gr>)

ΕΛΣΤΑΤ (2013^Γ), *Απογραφή Πληθυσμού 2011 - Μόνιμος Πληθυσμός κατά φύλο και ομάδες ηλικιών* (διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.statistics.gr>)

ΕΛΣΤΑΤ (2013^Δ), *ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ, ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ: Α΄ Τρίμηνο 2013*, Πειραιάς, 13 Ιουνίου 2013 (διαθέσιμο από την ιστοσελίδα <http://www.statistics.gr>)

ΕΛΣΤΑΤ (2013^Ε), *Μεθοδολογικό σημείωμα της έρευνας κάλυψης της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών 2011* (διαθέσιμο στο www.statistics.gr)

ΕΛΣΤΑΤ (2013^{ΣΤ}), *ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ, Ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών 2011 για τον De Facto Πληθυσμό της Χώρας*, Πειραιάς 15 Μαρτίου 2013 (διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.statistics.gr>)

ΕΟΤ (2005), *Σχεδιασμός Δράσεων πιλοτικού Χαρακτήρα για την ανάπτυξη του Οικολογικού Τουρισμού*, Μέρος Β

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Ηράκλειας 2008-2010, Α΄ Φάση, Επιχειρησιακός Προγραμματισμός, Δήμος Ηράκλειας, Δεκέμβριος 2007

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Σιντικής 2012-2014, Α΄ Φάση Στρατηγικός Σχεδιασμός, Νοέμβριος 2012

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας 2012-2014, Ενότητα 1η : Στρατηγικός Σχεδιασμός, Θεσσαλονίκη, Αύγουστος 2011

ΕΣΣΑΑ (Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης) 2007-2013, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Ειδική Γραμματεία Γ ΚΠΣ, Φεβρουάριος 2012.

ΕΣΥΕ, (1982) *Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την Απογραφή της 5^{ης} Απριλίου 1981*, Αθήνα

ΕΣΥΕ (1985) *Νόμιμος Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την απογραφή της 5^{ης} Απριλίου 1981*, Αθήνα

ΕΣΥΕ (1994^Α) *Νόμιμος Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την Απογραφή της 17^{ης} Μαρτίου 1991*, Αθήνα

ΕΣΥΕ (1994^Β) *Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την Απογραφή της 17^{ης} Μαρτίου 1991*, Αθήνα

ΕΣΥΕ (2001^Α), *ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ 2001, Πραγματικός πληθυσμός, επιφάνεια και πυκνότητα του πληθυσμού με διάκριση σε αστικές και αγροτικές περιοχές, καθώς και σε πεδινές, ημιορεινές και ορεινές περιοχές από την απογραφή της ΕΣΥΕ το 2001*, Τελευταία Ενημέρωση: 2010-06-28, διαθέσιμο στο http://www.geodata.gov.gr/geodata/index.php?option=com_sobi2&sobi2Task=sobi2Details&catid=21&sobi2Id=40&Itemid=

ΕΣΥΕ (2003^Α) *Νόμιμος Πληθυσμός της Ελλάδας: Απογραφή 2001*, Αθήνα

ΕΣΥΕ (2003^Β) *Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδας κατά την Απογραφή της 18^{ης} Μαρτίου 2001*, Αθήνα

ΕΣΥΕ (2004) *Μόνιμος Πληθυσμός της Ελλάδας: Απογραφή 2001*, Αθήνα

ΕΣΥΕ (2009^Α), *ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ - ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ: Α' Τρίμηνο 2009*, Πειραιάς, 22 Ιουνίου 2009

ΕΣΥΕ (2009^Β), *Φυσική Κίνηση του Πληθυσμού της Ελλάδος στοιχεία 2004*, Πειραιάς

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2005), *Ειδική εστίαση, Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές*, Leader+Magazine, 1-2005

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010), *ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ, ΕΥΡΩΠΗ 2020 Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*, Βρυξέλλες, 3.3.2010

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), *Κοινή Γεωργική Πολιτική, Μια εταιρική σχέση μεταξύ Ευρώπης και γεωργών*, διαθέσιμο στο http://ec.europa.eu/agriculture/cap-overview/2012_el.pdf

Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών (2009), *Επιλογή βέλτιστων πρακτικών Leader+*, 2009 / 4, Luxembourg, http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/bestpractice/bp4_el.pdf

Ευστράτογλου Σ., Παπαδόπουλος Α. και Ευστράτογλου Α. (2002), *Δυναμικές ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών*, 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, Εταιρεία Αγροτικής Οικονομίας

ΙΤΑ (Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης) (2008), *Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης*, Αθήνα

Κασίμης Χ., Ζακοπούλου Ε., Παπαδόπουλος Α. (2003), «Η συμβολή των μεταναστών στη σύγχρονη οικογενειακή εκμετάλλευση: Μελέτη τριών παραδειγμάτων περιοχών», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 111-112, σ.9-38

Λαμπριανίδης Λ. (2004), «Χωρική Ανάπτυξη και Αναδιάρθρωση της Υπαίθρου στην Ευρώπη: Ο ρόλος της επιχειρηματικότητας», στο Καυκαλάς Γ. (επιμ.), *Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης, Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές*, Κριτική, σ.107-132

Λαμπριανίδης Λ., Μπέλλα Ι. (2004), «Η εγκατάσταση κατοίκων των αστικών κέντρων στην ύπαιθρο και η αναπτυξιακή δυναμική της», *ΤΟΠΟΣ Επιθεώρηση χωρικής ανάπτυξης, σχεδιασμού και περιβάλλοντος*, 22-23/2004, σ.135-154

Λιανός Θ.Π., Δαμιανός Δ.Ι., Μέργος Γ.Ι., Ντεμούσης Μ.Φ., Κατρανίδης Σ.Δ. (1998), *Αγροτική Οικονομική, Θεωρία και Πολιτική*, Β' έκδοση, Αθήνα, Ευγ.Μπένου

Λιανός Θ.Π., Δαμιανός Δ.Ι., Μέργος Γ.Ι., Ντεμούσης Μ.Φ., Κατρανίδης Σ.Δ. (2009), *Αγροτική Οικονομική, Θεωρία και Πολιτική*, Γ' έκδοση, Αθήνα, Ευγ.Μπένου

Λιαρίκος Κ., Παπαδόπουλος Α. (2008), «Η ανάπτυξη της υπαίθρου και η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης: όψεις της ρητορικής και της εφαρμογής της νέας πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης», στο Μπεόπουλος Ν., Παπαδόπουλος Α., (επιμ.) *«Ερημοποίηση, Ανθρώπινη απουσία και στειρότητα των τόπων»*, Αθήνα, Gutenberg, σελ.237-261

Μανέττας Γ. (2012), *Αγροτικά προϊόντα: Στις υπερτροφές επενδύουν τώρα οι Έλληνες αγρότες*, ΗΜΕΡΗΣΙΑ "Η" 26/5/2012, <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26519&subid=2&pubid=112870410>

Μαραβέγιας Ν. (2007), *Σε αναζήτηση Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την ύπαιθρο*, Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, Αθήνα

Μούσης Ν. (2008), *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, 12^η αναθεωρημένη έκδοση, Αθήνα, Παπαζήση

Μούσης Ν. (2011), *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, 13^η ενημερωμένη έκδοση, Αθήνα, Παπαζήση, http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/5/16/02/?all=1

Ναζηρίδης Θ., 2012, Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης, Οδηγός για τον επισκέπτη και τον ερευνητή, Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης, Κερκίνη Σερρών

Παπαβασιλείου, Κρητικίδης (2011), «Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Οικονομία & την Απασχόληση ΕΥ 2020», *Ενημέρωση*, Τεύχος 183, Μάιος 2011, σ.4-17

Παπαγιάννης Δ. (2007), *Εισαγωγή στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, Τρίτη Έκδοση, Αθήνα: Σάκκουλα

Παπαδόπουλος Α. (2004), «Το διακύβευμα της αγροτικής ανάπτυξης σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο», στο Παπαδόπουλος Α.Γ (επιμ.), *Η ανάπτυξη σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο*, Αθήνα, Gutenberg

Παπαδόπουλος Α., Λιαρίκος Κ., Γενεiatάκης Μ. (2004), «Δυνατότητες και Εμπόδια στην Πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης: Ο ρόλος της Κ.Π. LEADER σε μια Πολυλειτουργική ύπαιθρο», στο *Πρακτικά του 7^{ου} Πανελληνίου Γεωγραφικού Συνεδρίου της Ελληνικής Γεωγραφικής Εταιρείας*, Τομ.Α, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη, σελ.293-301.

Παπαδόπουλος Α. (2008), Κοινωνικές Συγκρούσεις στην Ελληνική Ύπαιθρο, στο Σ.Κονιόρδος (επιμ.), *Όψεις της Σύγχρονης Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Κοινωνίας*, Σπουδές στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό, Ειδικά Θέματα Ευρωπαϊκού Πολιτισμού, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, σ.153-181

Παπαδόπουλος Α. (2013), «Ποιο είναι το "αγροτικό προλεταριάτο"; Ανάμεσα στις θεωρητικές προσεγγίσεις και την εμπειρική πραγματικότητα», στο Μωυσίδης Α., Παπαδοπούλου Δ., Πετράκη Γ. (επιμ.) *«Κοινωνιολογία και Κοινωνικός Μετασχηματισμός στη Σύγχρονη Ελλάδα, Τόμος-αφιέρωμα στον κοινωνιολόγο Δημήτρη Γ. Τσαούση»*, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής Παντείου Πανεπιστημίου, Gutenberg

Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Ειδική Γραμματεία Κοινοτικών Πόρων και Υποδομών, Ενδέκατη Έκδοση, Μάρτιος 2012

Πρόγραμμα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας Ελλάδα-Βουλγαρία 2007-2013, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, 20 Δεκεμβρίου 2007 (διαθέσιμο στο http://www.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_Ellada-Boulgaria_el.pdf)

ΠΑΣΕΓΕΣ (2011), *Η Κατάσταση του Αγροτικού Τομέα, Εξελίξεις, Προβλέψεις, Προτεραιότητες*, Αθήνα

ΠΑΣΕΓΕΣ (2013), *Πρόσφατες Εξελίξεις στην Αγροτική Οικονομία της Ελλάδος*

Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα (1996^A), τόμος 19

Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα (1996^B), τόμος 26

Σαφίλιου Κ., Παπαδόπουλος Α. (2004), *Οι μικροί γεωργοί στην Ελλάδα, Ποιοι θα επιβιώσουν και πως*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα: Gutenberg

Σέμος Α, (2012), *Βασικές Αρχές Αγροτικής Πολιτικής, Τομείς Εφαρμογής και Κοινή Αγροτική Πολιτική*, Ζήτη

Σπανός Ι. (2011), *ΑΡΩΝΙΑ*, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, Γενική Διεύθυνση Φυτικής Παραγωγής, Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας, Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών

Φωτόπουλος Χ. (1999), *Το Εξωγεωργικό Εισόδημα των Ελληνικών Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων*, Αθήνα: Υπουργείο Γεωργίας, Δ/ΝΣΗ Γεωργικών Εφαρμογών.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Ashley C., Maxwell S. (2001), «Rethinking Rural Development», *Development Policy Review*, Volume 19, Issue 4, pp. 395-425

Athannasiou H., (1992), «Human Population, employment and living conditions in the area of Kerkini Lake» στο Gerakis (επιμ.), *Conservation and Management of Greek Wetlands: Proceedings of a Greek Wetlands Workshop held in Thessaloniki, Greece, 17-21 April, 1989*, IUCN, Gland, Switzerland

Champion, T. (1998), «Studying counterurbanisation and the rural population turnaround», στο P.Boyle, K. Halfacree (επιμ.), *Migration into Rural Areas: Theories and Issues*, Chichester: John Wiley and Sons, σ.21-40

Copus A., Hall C., Barnes A., Dalton G., Cook P., Weingarten P., Baum S., Stange H., Lindner C., Hill A., Eiden G., McQuaid R., Grieg M., Johansson M. (2006), *SERA (Study on Employment in Rural Areas)*, Final Deliverable, SAC

De Haas, W., Adolfse, L., Dammers, E., Horrevoets, M., de Lange, M., Langerak, L., van Woerkum, C. (1997), *Kennis in Plattelandsvernieuwing: achtergrondstudie voor de verkenning plattelandsontwikkeling*. Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek, Den Haag ŽNRLO-rapport nr. 97_33..

Dean K.G., Shaw D.P., Brown B.J.H., Perry R.W., Thorneycroft W.T. (1984), «Counterurbanisation and the Characteristics of Persons Migrating to West Cornwall» , *Geoforum*, Vol. 15. No. 2, Great Britain , pp. 177-190.

EC (1997), *Rural Developments, Working Document, CAP 2000*, Directorate General for Agriculture, July 1997

EC (2010), *Rural Development in the European Union, Statistical and Economic Information Report 2010*, Directorate-General for Agriculture and Rural Development, December 2010

EC (2011^A), *Key Figures*, Market Observatory for Energy, Directorate General for Energy, June 2011 (διαθέσιμο στο http://ec.europa.eu/energy/observatory/countries/doc/key_figures.pdf)

EC (2011^B), «Rural Areas and the Europe 2020 Strategy: Education», *EU Agricultural Economic Briefs*, Brief N° 4 – October 2011

EC (2011^Γ), «Structural development in EU agriculture», *EU Agricultural Economic Briefs*, Brief N° 3 – September 2011

EC (2012^A), *Rural Development in the European Union, Statistical and Economic Information Report 2012*, Directorate-General for Agriculture and Rural Development, December 2012

EC (2012^B), «EU Women in EU Agriculture and Rural Areas: Hard work, Low profile», *Agricultural Economic Briefs*, Brief N° 7 – June 2012

EC (2012^Γ), *Agriculture in the European Union, Statistical and Economic Information 2011*, Directorate-General for Agriculture and Rural Development, March 2012

ECRD (1996), *Rural Europe Future Perspectives. The Cork Declaration: 'A living Countryside'* – European Conference on Rural Development, Cork..

Elands, Wiersum (2001), «Forestry and rural development in Europe: an exploration of socio-political discourses», *Forest Policy and Economics* 3 – 2001, Elsevier B.V, pp.5-16

EU (2007), *Interregional Cooperation Programme INTERREG IVC, OPERATIONAL PROGRAMME*, 26 July 2007 (διαθέσιμο στο: http://www.espa.gr/elibrary/Episimo_Keimeno_INTERREG_IVC.pdf)

EuroFound (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions) (2010), *Telework in the European Union*, Executive summary (διαθέσιμο στο: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2009/961/en/1/EF09961EN.pdf>)

EUROPEAN CITIZENS' PANEL (2007), Rural Europe: Definitions, Issues and Policies, *European Citizens' Panel What Roles for Rural Areas in Tomorrow's Europe?* (διαθέσιμο στο: http://www.foundationfuturegenerations.org/UserFiles/File/Infopack_en.pdf)

Eurostat (2010), «Agricultural statistics, Main results 2008-09», *Eurostat Pocketbooks*, 2010 edition, Belgium

Eurostat (2012), «Eurostat regional yearbook 2012», *Eurostat Statistical Books*, Luxembourg

Halfacree K.H. (1993), «Locality and Social Representation: Space, Discourse and Alternative Definitions of the Rural», *Journal of Rural Studies*, Vol. 9, No. 1, pp. 23-37

IFAD (2001), *Rural Poverty Report 2001: The Challenge of Ending Rural Poverty*, Oxford: Oxford University Press for IFAD.

Karcagi A., Katona J. (2012), «Factors of population decline in rural areas and answers given in EU member states' strategies», *Studies in Agricultural Economics* 114 (2012), pp.49-56

Kasimis, Papadopoulos (2005), «The Multifunctional Role of Migrants in the Greek Countryside: Implications for the Rural Economy and Society», *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol.31, No.1, January 2005, pp.99-127

OECD (2005), *Culture & Local Development*, Paris: OECD Publishing

OECD (2010), *OECD Regional Typology*, Directorate for Public Governance and Territorial Development, 22 Feb.2010 (διαθέσιμο στο: <http://www.oecd.org/gov/regional-policy/42392595.pdf>)

Official Journal, «Opinion of the Economic and Social Committee on the 'Elaboration of an initiative aimed at establishing a regulatory framework for the employment of migrant agricultural workers from non-EU states'», *Official Journal C 204*, 18/07/2000 P. 0092 – 0096 (διαθέσιμο στο: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52000IE0598:EN:HTML>)

Papageorgiou F. (2007), *Culture and Sustainable Rural Development*, EURACADEMY Thematic Guide Series, Athens

Papageorgiou, K., Elands, B.H.M., Kassioumis, K., O'Leary, T.N. (2000), «Local perspectives on European afforestation». International Conference on European Rural Policy at the Crossroads, Aberdeen, 29 June_1 July 2000.

RAPIDO (Rural Areas, People & Innovative Development) (2008) (διαθέσιμο στο http://www.rapido-fp6.eu/download/44264_RAPIDO_D3.pdf)

Runge C.F, Senauer B. (2007), «How Biofuels Could Starve the Poor», *Foreign Affairs*, May/June 2007.

Slee, B. (2000), «Methods for measuring the contribution of forestry to rural development», International MCPFE Seminar on The Role of Forests and Forestry in Rural Development Implications for Forest Policy, Vienna, 5_7 July 2000.

Van der Ploeg, J.D., Long, A. (1994), «Born from Within: Practice and Perspectives of Endogenous Rural Development», Van Gorcum, Assen ŽEuropean Perspectives on Rural Transformations Series

Wiersum, K.F., Elands, B.H.M. (1999), «Multifunctional Forestry and Rural Development; Towards Specification of Region- Specific Relations», IUFRO Symposium on New Opportunities for Forest-Related Development, Aberdeen, Scotland, 23_28 August 1999.

Youell, R. (2001), *Foot and mouth disease - impact on the tourism industry in rural Wales*. University of Wales, Aberystwyth

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

Επίσημη Ιστοσελίδα της ΕΕ (<http://europa.eu>)

http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/management/g24401_el.htm^A

http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/provisions_and_instruments/g24204_el.htm^B

http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/index_el.htm^F

http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/community_employment_policies/index_el.htm^Δ

http://europa.eu/pol/env/index_el.htm^E

http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-07-5_el.htm^{ΣΤ}

Επίσημη Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (<http://enrd.ec.europa.eu>)

http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-overview/introduction/gr/introduction_gr.cfm^A

http://ec.europa.eu/agriculture/faq/index_en.htm#3,2012^B

http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-overview/eu-framework/gr/eu-framework_gr.cfm^F

http://ec.europa.eu/regional_policy/what/index_el.cfm^Δ

http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/index_el.cfm^E

http://ec.europa.eu/agriculture/organic/organic-farming/what-organic_el^{ΣΤ}

http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_el.htm^Z

http://ec.europa.eu/news/agriculture/110215_el.htm^H

Επίσημη Ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (<http://circa.europa.eu>)

http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/agriculture/article_7208_el.htm

Επίσημη Ιστοσελίδα της Eurostat

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Urban-rural_typology^A

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics^B

Ιστοχώρος του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007 -2013 (www.espa.gr)

<http://www.espa.gr/el/Pages/staticEuropeanRegionalPolicy.aspx>

http://www.espa.gr/elibrary/Xrimatodotiki_Katanomi_2007-2013.pdf

<http://www.espa.gr/el/Pages/staticWhatIsESPA.aspx>^A

Ιστοσελίδα Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

“ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ-ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ 2000-2006“

<http://gkps.agrotikianaptixi.gr/>

<http://gkps.agrotikianaptixi.gr/simmetoxi/programma/programma.asp>

Ιστοσελίδα του Δήμου Ηράκλειας (www.dimosiraklias.gr)

http://www.dimosiraklias.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=127&Itemid=510

http://www.dimosiraklias.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=130&Itemid=514^B

Ιστοσελίδα του Δήμου Σιντικής (www.sidiki.gr)

http://www.sidiki.gr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=25&Itemid=34&lang=el

Ιστοσελίδα του Κτηνοτροφικού Συνεταιρισμού Βουβαλοτρόφων Ελλάδος

<http://www.greekwaterbuffalo.gr/vouvali/plhthysmos-1952-2004.html>

Ιστοσελίδα Περιφερειακής Ενότητας Σερρών (www.naserron.gr)

<http://www.naserron.gr/kerkini/index.html#/per=3>

<http://www.naserron.gr/kerkini/#/belles>^B

Ιστοσελίδα προγράμματος INTERREG IVC (www.interreg4c.eu)

http://www.interreg4c.eu/about_programme.html

http://www.kerkinitoday.gr/p/blog-page_03.html

<http://kerkini.gr/aksiotheata/>

http://www.tpa-kepi.gr/energein/el/zone_el.php

<http://www.econews.gr/2013/03/22/viokausima-synedrio-xarakopoulos-97669/>, 22 Μαρτίου

2013,14:13

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α



**ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ – ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ
ΠΜΣ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ
ΧΩΡΟΥ, ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ,
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ**

**Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας: «Συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο και
νέες ευκαιρίες απασχόλησης: Το παράδειγμα της ευρύτερης περιοχής της Λίμνης
Κερκίνης στην Περιφερειακή Ενότητα Σερρών».**

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

**ΑΘΗΝΑ
ΙΟΥΝΙΟΣ 2013**

A. Στοιχεία ερωτώμενου

- Ονοματεπώνυμο, επαγγελματική ιδιότητα, ηλικία, χρόνος διαμονής στην περιοχή
- Οργανισμός/φορέας στον οποίο εργάζεται, εκπροσωπεί ή ανήκει
- Περιοχή δραστηριοποίησης
- Εμπλοκή του ιδίου ή/και του φορέα στο θέμα μας

B. Ανάπτυξη περιοχής

- Αναφορά σε βασικά χαρακτηριστικά της περιοχής, κάτι που την κάνει να ξεχωρίζει, κάτι για το οποίο φημίζεται - το σημείο αναφοράς της περιοχής
- Παράγοντες που καθιστούν την περιοχή ελκυστική και επιδρούν θετικά στην οικονομική της ανάπτυξη
- Συμβολή της Λίμνης στην ανάπτυξη της περιοχής
- Αναφορά στον γενικότερο αναπτυξιακό σχεδιασμό της περιοχής
- Ενδογενής, εξωγενής οικονομική ανάπτυξη
- Επιχειρήσεις και επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που ξεχωρίζουν και συμβάλουν παράλληλα και στην ανάπτυξη της περιοχής
- Απολογισμός αξιοποίησης των διαθέσιμων πόρων της περιοχής

Γ. Συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή

- Διαχρονική δημογραφική εξέλιξη περιοχής
- Υφιστάμενες δημογραφικές εξελίξεις λόγω των τρεχουσών συνθηκών
- Παράγοντες συγκράτησης του πληθυσμού

- Αναφορά σε συγκεκριμένες περιοχές που εμφανίζεται εντονότερα το φαινόμενο της συγκράτησης του πληθυσμού και οι λόγοι που συμβαίνει αυτό
- Παράγοντες που δρουν ανασταλτικά στη συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή
- Σημαντικότερα προβλήματα που αφορούν τον πληθυσμό που διαμένει μόνιμα στην περιοχή
- Συγκράτηση του πληθυσμού στην περιοχή και νέοι
- Εκτιμήσεις για την δημογραφική εξέλιξη της περιοχής για το μέλλον

Δ. Νέες ευκαιρίες απασχόλησης στην περιοχή

- Δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης και σε ποιους τομείς/κλάδους
- Παράγοντες που συνέβαλαν στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στην περιοχή
- Η συμβολή της δημιουργίας νέων ευκαιριών απασχόλησης στη συγκράτηση του πληθυσμού
- Δράσεις του φορέα στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης
- Σημαντικά προβλήματα επιχειρήσεων
- Εκτιμήσεις για τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στη περιοχή στο μέλλον

Ε. Φορείς και οργανισμοί που συνέβαλαν στην συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο και στη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης

Ζ. Συνοπτικοί χαρακτηρισμοί της περιοχής (απολογιστικά)

πχ. πλούσια/φτωχή, αναπτυσσόμενη/φθίνουσα, φιλική/εχθρική, ομοιογενής/διαιρεμένη, αυτάρκης/εξαρτημένη, σύγχρονη/παλιομοδίτικη, ελκυστική/αφιλόξενη, ενδιαφέρουσα/βαρετή

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

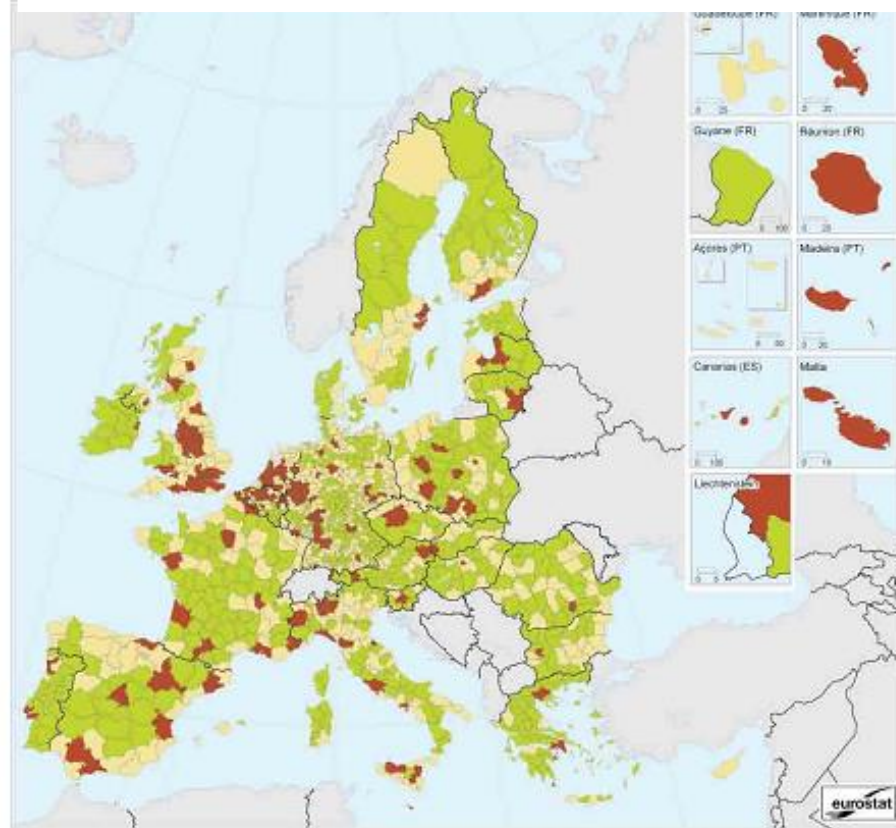
A/A*	ΦΟΡΕΑΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	ΩΡΑ	ΦΥΛΟ ΕΡΩΤΩ- ΜΕΝΟΥ	ΗΛΙΚΙΑ ΕΡΩΤΩ- ΜΕΝΟΥ
1	Υπηρεσία Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης ΟΤΑ της περιοχής	Παρασκευή 05/07/2013	8:30	Γυναίκα	45
2	Ληξιαρχείο Δημοτικής Ενότητας που μελετάμε	Παρασκευή 05/07/2013	12:00	Άνδρας	50
3	Αντιδήμαρχος Δημοτικής Ενότητας που μελετάμε	Δευτέρα 08/07/2013	12:30	Άνδρας	45
4	Τοπικός Αγροτικός Συνεταιρισμός	Τρίτη 09/07/2013	12:30	Άνδρας	50
5	Αντιδήμαρχος Δημοτικής Ενότητας που μελετάμε	Τετάρτη 10/07/2013	12:30	Άνδρας	48
6	Αντιδήμαρχος Δημοτικής Ενότητας που μελετάμε	Τετάρτη 10/07/2013	14:00	Άνδρας	40
7	Πρώην Τοπικός Σύμβουλος και Πρόεδρος Τοπικής Κοινότητας	Τετάρτη 10/07/2013	15:30	Άνδρας	47
8	Τοπικός Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Γυναικών	Πέμπτη 11/07/2013	11:00	Γυναίκα	43
9	Ληξιαρχείο Δημοτικής Ενότητας που μελετάμε	Πέμπτη 11/07/2013	14:00	Άνδρας	55
10	Μέλος Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Σερρών, Μέλος του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος - Οικοτουριστικός Επαγγελματίας	Πέμπτη 11/07/2013	22:00	Άνδρας	48
11	Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης	Παρασκευή 12/07/2013	12:00	Γυναίκα	30
12	Πρώην Πρόεδρος Τοπικής Κοινότητας, Δημοτικός Σύμβουλος και Αντιδήμαρχος	Σάββατο 13/07/2013	18:30	Άνδρας	70
13	Ιερό Ησυχαστήριο Τιμίου Προδρόμου Ακριτοχωρίου	Κυριακή 14/07/2013	18:00	Γυναίκα	50
14	Μέλος Διοικητικού Συμβουλίου τοπικού Πολιτιστικού Συλλόγου	Τρίτη 16/07/2013	18:00	Γυναίκα	32

Οι Δημοτικές Κοινότητες και Τοπικές Κοινότητες στις οποίες διεξήχθησαν οι συνεντεύξεις είναι αλφαβητικά οι ακόλουθες: Δημοτική Κοινότητα Ηράκλειας και Πετριτίου, Τοπική Κοινότητα: Ακριτοχωρίου, Άνω Ποροΐων, Κερκίνης, Ροδοπόλεως και Λιβαδιάς.

* Επισημαίνεται ότι ο αναγραφόμενος αριθμός A/A δεν συμπίπτει με τους κωδικούς των συνεντεύξεων που αναφέρονται στο 3^ο Μέρος της παρούσας εργασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

Χάρτης 1. Τυπολόγηση Περιφερειών NUTS3



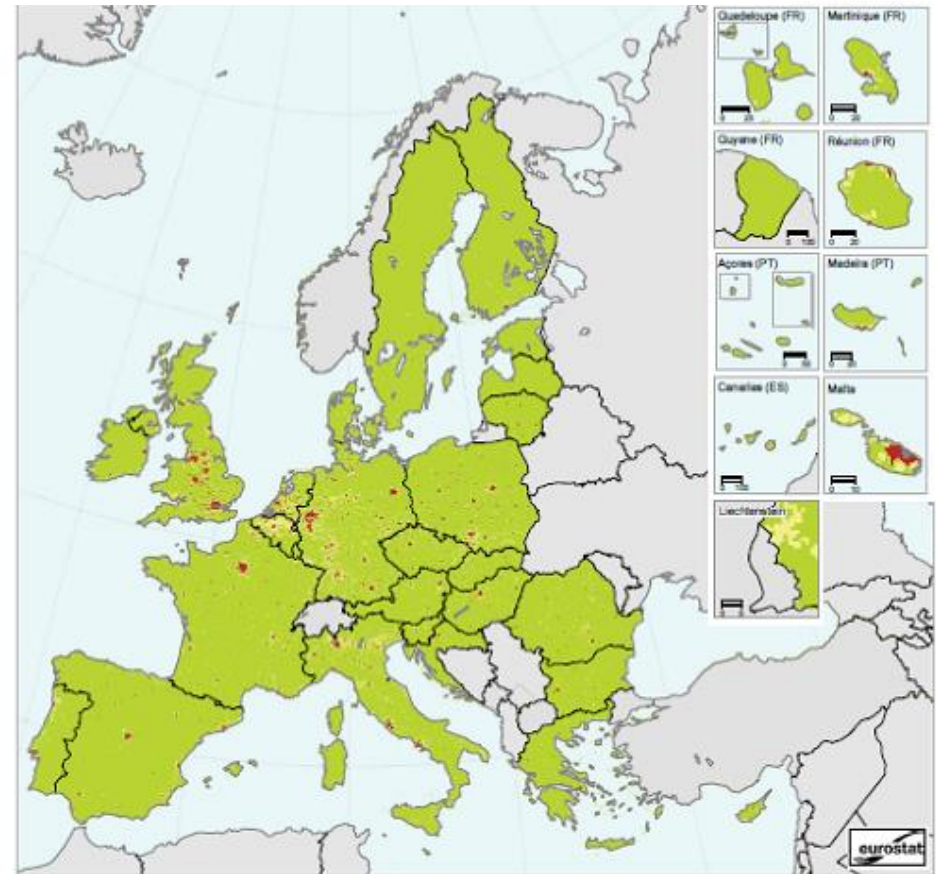
Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat — GISCO, 03/2012

- Predominantly urban regions (rural population is less than 20 % of the total population)
- Intermediate regions (rural population is between 20 % and 50 % of total population)
- Predominantly rural regions (rural population is 50 % or more of total population)
- Data not available

0 200 400 600 800 km

(*) This typology is based on a definition of urban and rural 1 km² grid cells. Urban grid cells fulfil two conditions: (1) a population density of at least 300 inhabitants per km² and (2) a minimum population of 5 000 inhabitants. In contiguous grid cells above the density threshold, the other grid cells are considered rural. For Madeira, Azores and the French outermost regions, the population grid is not available, as a result, the typology uses the OECD classification for these regions.
Source: Eurostat, JRC, EFSS, REGIO-GIS

Χάρτης 2. Types of Clusters



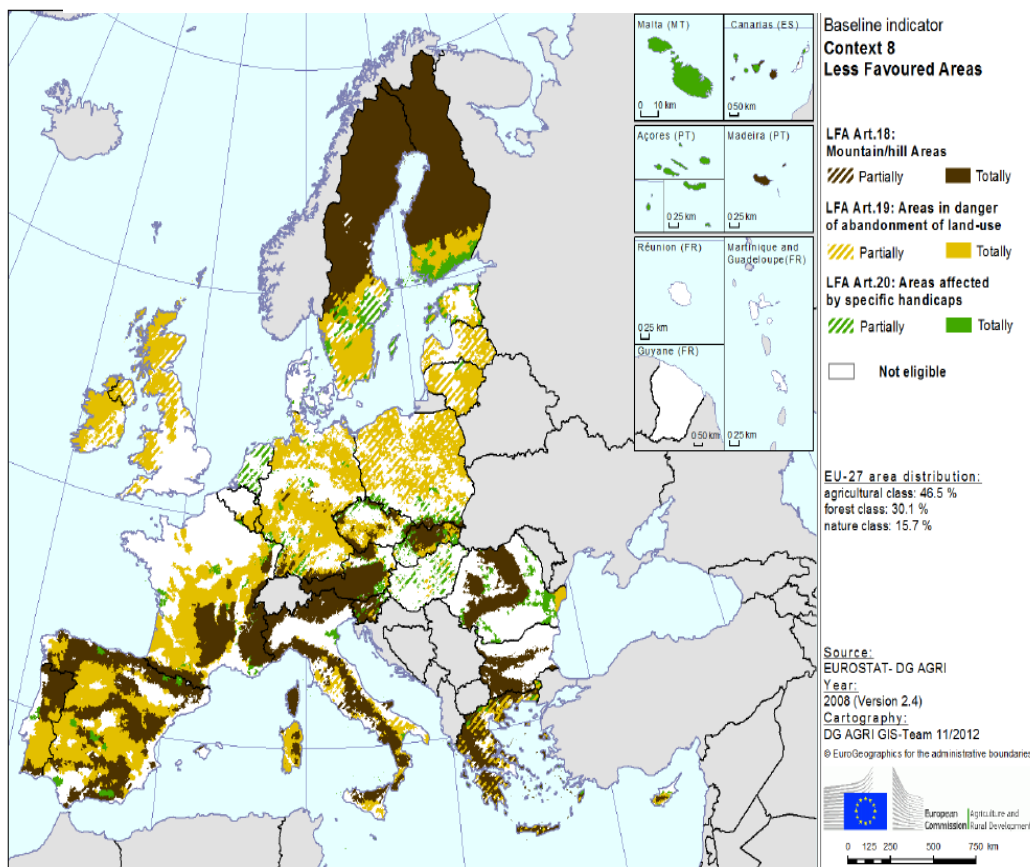
Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat — GISCO, 05/2012

- High-density clusters (a cluster of contiguous grid cells of 1 km² with a density of at least 1 500 inhabitants per km² and a minimum population of 50 000)
- Urban clusters (a cluster of contiguous grid cells of 1 km² with a density of at least 300 inhabitants per km² and a minimum population of 5 000)
- Rural grid cells (grid cells of 1 km² outside urban and high-density clusters)

0 200 400 600 800 km

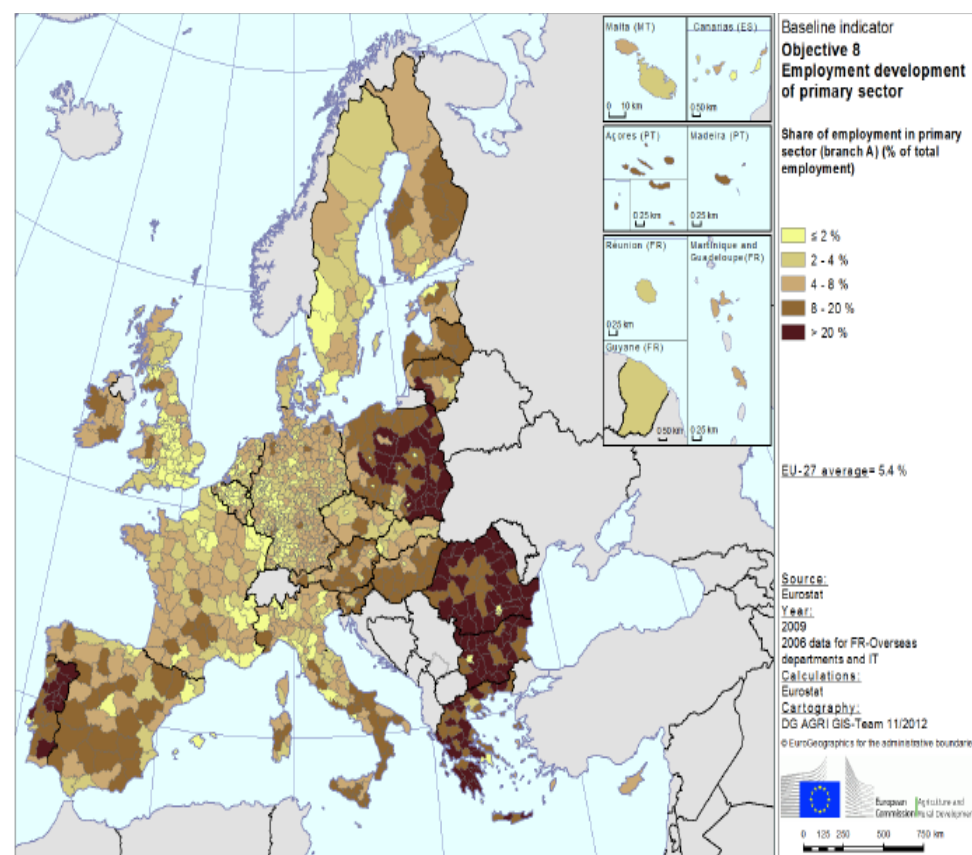
Source: Eurostat, JRC, EFSS, REGIO-GIS

Χάρτης 3. Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές (ΛΕΠ)



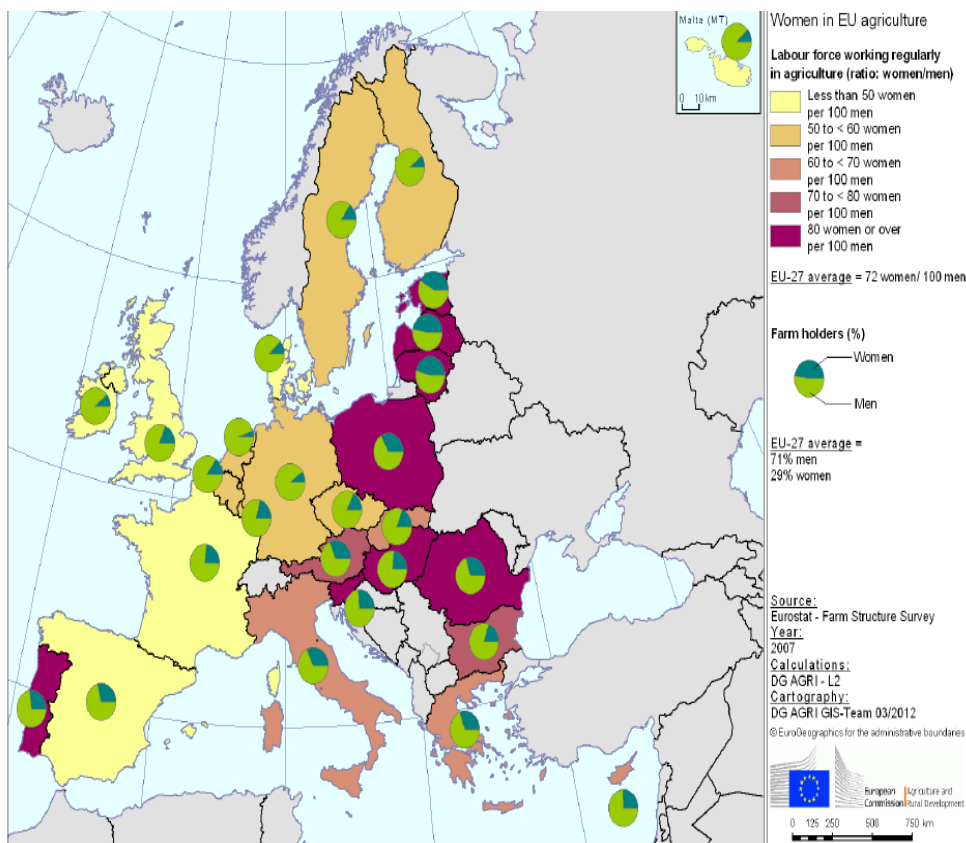
Πηγή: EC, 2012A, «Rural Development in the European Union, Statistical and Economic Information Report 2012», σ. 160

Χάρτης 4. Ποσοστό της Απασχόλησης στον Πρωτογενή Τομέα (% στην συνολική απασχόληση)



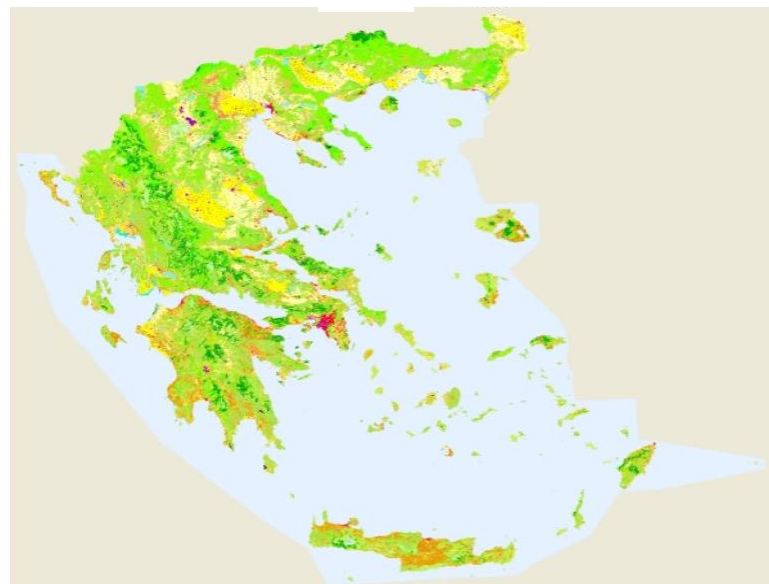
Πηγή: EC, 2012A, «Rural Development in the European Union, Statistical and Economic Information Report 2012», σ. 93

Χάρτης 5. Οι Γυναίκες στην γεωργία στα Κράτη-Μέλη της ΕΕ το 2007



Πηγή: EC, 2012B, «Women in EU Agriculture and Rural Areas: Hard work, Low profile», σ.10

Χάρτης 6. Κάλυψη γης της Ελλάδας



Πηγή CLC 2000

Πίνακας από: «Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013», 2012, σ.70

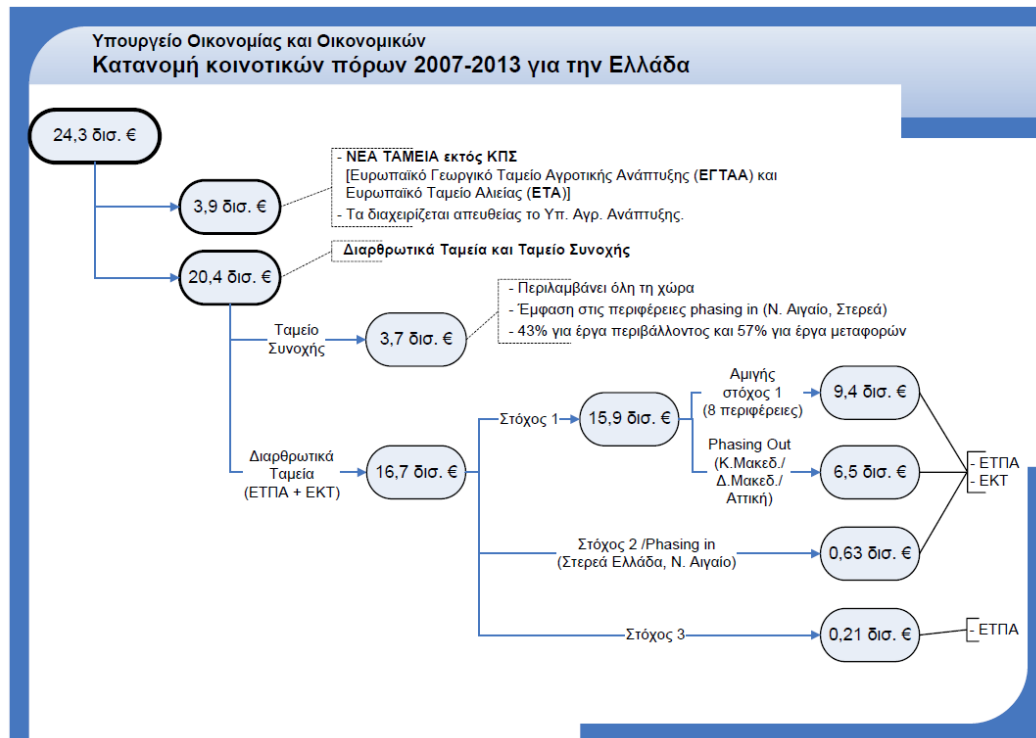
Χάρτης 7.ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΛΙΜΝΗΣ ΚΕΡΚΙΝΗΣ ΜΕ ΤΙΣ ΖΩΝΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ



Πηγή: http://www.kerkinitoday.gr/p/blog-page_03.html

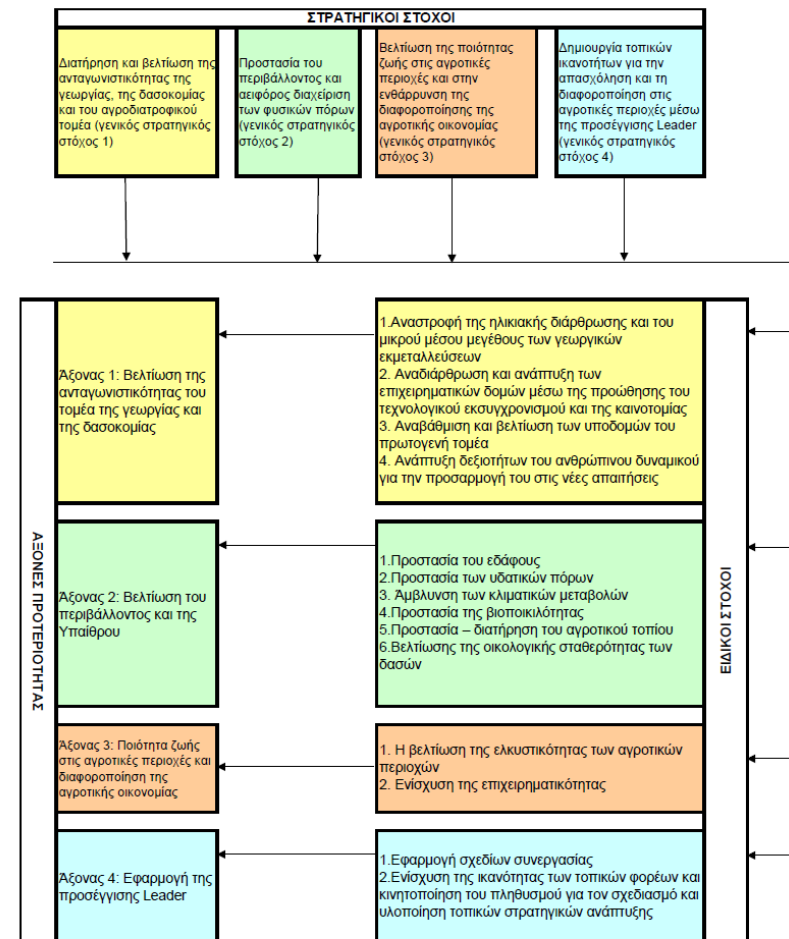
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

Σχεδιάγραμμα 1.



Πηγή: http://www.espa.gr/elibrary/Xrimatodotiki_Katanomi_2007-2013.pdf

Σχεδιάγραμμα 2. Στόχοι και Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης για την περίοδο 2007-2013



Πηγή: «Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013», Ενδέκατη Έκδοση, σ.75

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε

Πίνακας 1. De Facto Πληθυσμός Δ.Ε. Ηράκλειας, Κερκίνης και Πετρισιού

Επίπεδο διοικητικής διαίρεσης	α/α	Γεωγραφικός κωδικός Καλλικράτη	Περιγραφή	De Facto Πληθυσμός
4	2469	12	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΕΡΡΩΝ (Έδρα: Σέρραι,αι)	176.881
5	2609	1205	ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ (Έδρα: Ηράκλεια,η)	21.215
6	2610	120501	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ	12.206
7	2611	12050101	Δημοτική Κοινότητα Ηρακλείας	3.765
8	2612	1205010101	Ηράκλεια,η	3.765
8	2613	1205010102	Σαρακατσαναίικον,το	0
7	2614	12050102	Τοπική Κοινότητα Βαλτερού	1.121
8	2615	1205010201	Βαλτερόν,το	1.121
7	2616	12050103	Τοπική Κοινότητα Δασοχωρίου	985
8	2617	1205010301	Δασοχώριον,το	830
8	2618	1205010302	Ψωμοτόπιον,το	155
7	2619	12050104	Τοπική Κοινότητα Καρπερής	873
8	2620	1205010401	Καρπερή,η	873
7	2621	12050105	Τοπική Κοινότητα Κοιμήσεως	1.460
8	2622	1205010501	Κοίμησις,η	1.460
7	2623	12050106	Τοπική Κοινότητα Λιθοτόπου	702
8	2624	1205010601	Λιθότοπος,ο	702
7	2625	12050107	Τοπική Κοινότητα Λιμνοχωρίου	519
8	2626	1205010701	Λιμνοχώριον,το	519
7	2627	12050108	Τοπική Κοινότητα Ποντισμένου	1.705
8	2628	1205010801	Ποντισμένον,το	1.645
8	2629	1205010802	Σιμών,ο	60
7	2630	12050109	Τοπική Κοινότητα Χρυσοχωράφων	1.076
8	2631	1205010901	Χρυσοχώραφα,τα	1.076
5	2768	1207	ΔΗΜΟΣ ΣΙΝΤΙΚΗΣ (Έδρα: Σιδηρόκαστρον,το)	22.488
6	2778	120704	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΕΡΚΙΝΗΣ	6.970
7	2779	12070406	Δημοτική Κοινότητα Κερκίνης	1.433
8	2780	1207040601	Κερκίνη,η	994
8	2781	1207040602	Κορυφούδι,το	23
8	2782	1207040603	Μοναστηράκιον,το	224
8	2783	1207040604	Σταυροδρόμιον,το	192
7	2784	12070402	Τοπική Κοινότητα Ανατολής	395
8	2785	1207040201	Ανατολή,η	131
8	2786	1207040202	Θεοδώρειον,το	108
8	2787	1207040203	Παραπόταμος,ο	156
7	2788	12070403	Τοπική Κοινότητα Άνω Ποροίων	970
8	2789	1207040301	Άνω Ποροία,τα	970
7	2790	12070404	Τοπική Κοινότητα Καστανούσσης	752
8	2791	1207040402	Καλοχώριον,το	157
8	2792	1207040401	Καστανούσσα,η	595
7	2793	12070405	Τοπική Κοινότητα Κάτω Ποροίων	554
8	2794	1207040501	Κάτω Ποροία,τα	455
8	2795	1207040502	Σιδηροχώριον,το	99
7	2796	12070407	Τοπική Κοινότητα Λιβαδιάς	636
8	2797	1207040701	Λιβαδιά,η	636
7	2798	12070408	Τοπική Κοινότητα Μακρινίτης	385
8	2799	1207040801	Μακρινίτσα,η	385
7	2800	12070409	Τοπική Κοινότητα Νεοχωρίου	503
8	2801	1207040901	Νεοχώριον,το	503
7	2802	12070410	Τοπική Κοινότητα Πλατανακίων	467
8	2803	1207041001	Πλατανάκια,τα	467
7	2804	12070401	Τοπική Κοινότητα Ροδοπόλεως	875
8	2805	1207040102	Οδηγήτρια,η	57
8	2806	1207040101	Ροδόπολις,η	818
6	2807	120705	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΕΤΡΙΤΣΙΟΥ	4.855
7	2808	12070501	Δημοτική Κοινότητα Νέου Πετρισιού	1.957
8	2809	1207050101	Νέον Πετρισιον,το	1.957
7	2810	12070502	Τοπική Κοινότητα Ακριτοχωρίου	484
8	2811	1207050201	Ακριτοχώριον,το	390
8	2812	1207050202	Θρακικόν,το	94
7	2813	12070503	Τοπική Κοινότητα Βυρωνείας	911
8	2814	1207050302	Άνω Βυρώνεια,η	0
8	2815	1207050301	Βυρώνεια,η	761
8	2816	1207050303	Ομαλόν,το	150
7	2817	12070504	Τοπική Κοινότητα Γονίμου	453
8	2818	1207050401	Γόνιμον,το	453
7	2819	12070505	Τοπική Κοινότητα Μανδρακίου	384
8	2820	1207050501	Μανδράκιον,το	384
7	2821	12070506	Τοπική Κοινότητα Μεγαλοχωρίου	666
8	2822	1207050601	Μεγαλοχώριον,το	666

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2013^{ΣΤ}), ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ, Ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών 2011 για τον De Facto Πληθυσμό της Χώρας

Πίνακας 2. Κατανομή της έκτασης της Ελλάδος στις βασικές κατηγορίες χρήσης / κάλυψης, κατά ΥΠΑ, νομό, δήμο ή κοινότητα

Γεωγραφικά Διαμερίσματα και νομοί	Αριθμός δήμων / κοινοτήτων	Σύνολο εκτάσεων	ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ						ΔΑΣΗ ΗΜΙ-ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ				ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΝΕΡΑ			ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ				
			Αρόσιμη γη	Μόνιμες καλλιέργειες	Βοσκότοποι - Μεταβατικές δασώδεις / θαμνώδεις εκτάσεις	Βοσκότοποι - Συνδιασμοί θαμνώδους και / ή ποώδους βλάστησης	Βοσκότοποι - Εκτάσεις με αραιή ή καθόλου βλάστηση	Ετερογενείς γεωργικές περιοχές	Δάση	Μεταβατικές δασώδεις-θαμνώδεις εκτάσεις	ΑΠΟ ΝΕΡΑ Συνδιασμοί θαμνώδους και / ή ποώδους βλάστησης	Εκτάσεις με αραιή ή καθόλου βλάστηση	Χερσαία ύδατα	Εσωτερικές υγρές ζώνες	Παραθαλάσσιες υγρές ζώνες	Αστική οικοδόμηση	Βιομηχανικές και εμπορικές ζώνες	Δίκτυα συγκοινωνιών	Ορυχεία, χώροι απόρριψης απορριμμάτων και εργοστάσια	Τεχνητές, μη γεωργικές ζώνες πρασίνου, χώροι αθλητικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων
Δ. ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ		197,8	123,0	0,0	0,0	0,0	0,4	1,6	22,7	6,2	2,3	0,0	32,4	0,0	0,8	8,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Δ. ΚΕΡΚΙΝΗΣ		355,2	67,7	1,2	2,3	19,5	0,0	41,6	140,1	31,0	25,6	0,7	20,6	0,0	0,0	4,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Δ. ΠΕΤΡΙΤΣΙΟΥ		253,5	61,7	0,0	8,3	1,8	0,8	11,0	119,4	10,3	8,3	0,0	15,3	0,0	12,6	3,5	0,4	0,0	0,1	0,0

Εκτάσεις σε χιλιάδες στρέμματα

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2001, Χρήσεις Γης (1999-2000), Κατανομή της έκτασης της Ελλάδας στις βασικές κατηγορίες χρήσης/κάλυψης, κατά ΥΠΑ, νομό, δήμο ή κοινότητα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ





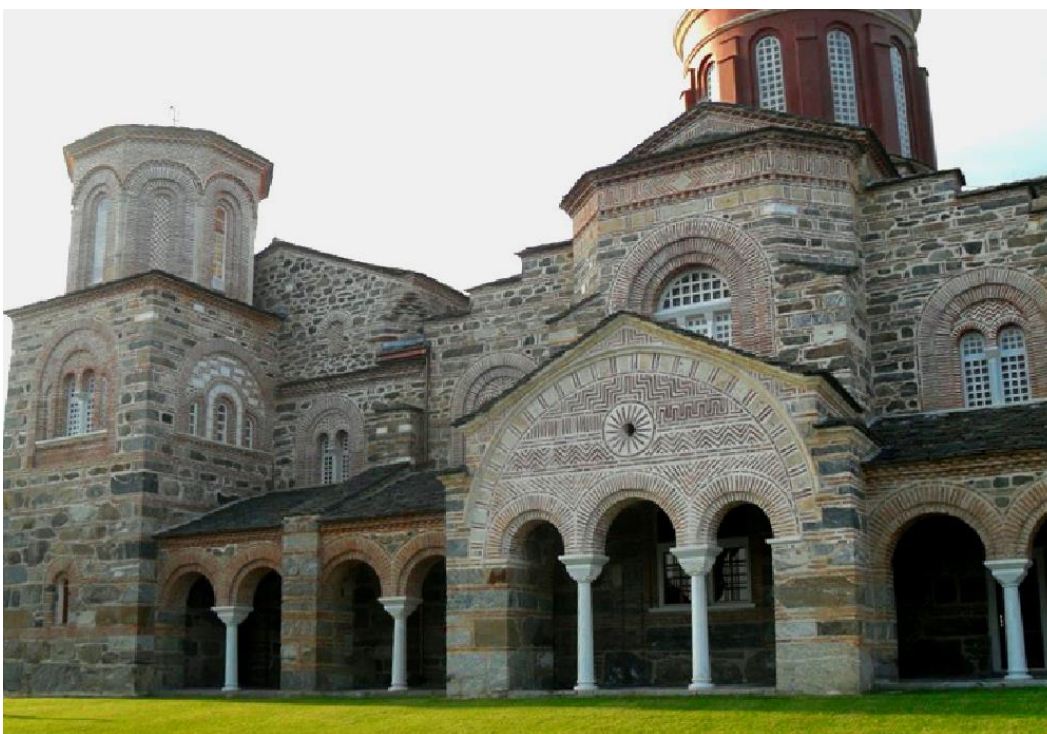
Τοπίο, Προσωπική Λήψη , 10/07//2013



Προσωπική Λήψη, 21/06/2004



Προσωπική Λήψη , 12/07//2013



Ιερό Ησυχαστήριο Τιμίου Προδρόμου Ακριτοχωρίου, Προσωπική Λήψη 14/07/2013

